

T.C

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK FAKTÖRLER
ÇERÇEVESİNDE ERKEN EVLİLİKLER: BİNGÖL İLİ
ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Yasemin BÜTÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi: Hüseyin ÇALDAK

Bingöl-2018

T.C

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK FAKTÖRLER
ÇERÇEVESİNDE ERKEN EVLİLİKLER: BİNGÖL İLİ
ÖRNEĞİ**

Hazırlayan

Yasemin BÜTÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi: Hüseyin ÇALDAK

Bingöl-2018

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	V
TEZ KABUL VE ONAY	VI
İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	3
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	4
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	6
1.5. ARAŞTIRMANIN TEMEL SORULARI.....	6
1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
1.7. ARAŞTIRMADA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. KAVRAM TANIMLARI	8
2.1.1. Aile Kavramı.....	8
2.1.2. Aile Kurumunun Fonksiyonları.....	9
2.1.2.1.Ailenin Biyolojik (üreme) İşlevi	9
2.1.2.2. Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi	10
2.1.2.3. Ekonomik İşlevi.....	10
2.1.2.4. Eğitim İşlevi	11
2.1.2.5. Dini İşlevi	11

2.1.2.6. Boş Zamanları Değerlendirme.....	12
2.1.3.Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri	12
2.1.3.1.Geniş (Geleneksel) Aile	12
2.1.3.2.Çekirdek (Modern) Aile	14
2.1.3.3. Geçiş Ailesi.....	15
2.1.3.4.Aileye Alternatif Yaşam Biçimleri ve Yeni Aile Türleri	16
2.1.3.4.1.Tek Ebeveynli Aile	16
2.1.3.4.2. Babasız Aile	17
2.1.3.4.3. Üvey Aileler.....	17
2.1.3.4.4. Birlikte Yaşama.....	17
2.1.4. Evlilik Kavramı.....	18
2.1.5. Sosyolojik Yönüyle Evlenme Biçimleri	20
2.1.5.1.Görücü Usulü ile Evlenme.....	22
2.1.5.2.Başlık Parası Karşılığında Evlenme	22
2.1.5.3. Berdel Evlilik	23
2.1.5.4. Para Karşılığı Evlenme.....	23
2.1.5.5. Beşik Kertme Evliliği.....	24
2.1.5.6. Kan Parası Karşılığı Evlenme.....	24
2.1.5.7. Çok Eşlilik(Kuma Getirme Evliliği).....	24
2.1.5.8. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme (Levirat).....	24
2.1.5.9. Baldızla Evlilik (Sorarat).....	25
2.1.5.10. Akraba Evliliği	25
2.1.5.11.Kaçarak Evlenme	26
2.1.6.EVLİLİKTE UYUMU ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	26
2.1.6.1.Sosyal ve Ekonomik Faktörler	28
2.1.6.2. Kültür Faktörü	28
2.1.6.4.Yaş Faktörü	29
2.1.6.5. Aile İçi İletişim Faktörü.....	30
2.1.6.6. Çocuk Faktörü.....	30
2.1.7. Erken Evlilik(Çocuk Gelin)	31
2.2.KURAMSAL ÇERÇEVE	34
2.2.1. Aile Kuramları.....	34
2.2.1.1. Sistem Kuramı.....	34

2.2.1.2. Aile Konusunda Parsons'un Kuramı	35
2.2.1.3. Rol Kuramı	36
2.2.1.4. Feminist Kuram	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ERKEN EVLİLİKLER (ÇOCUK GELİNLER)	40
3.1.ERKEN EVLİLİKLERİN NEDENLERİ	43
3.1.1. <i>Sosyo-Kültürel Nedenler</i>	44
3.1.1.1. Ataerkil Yapı ve Toplumsal Cinsiyet	44
3.1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	48
3.1.1.3. Gelenekler, Görenekler ve Dini İnançların Yanlış Algısı.....	49
3.1.2. <i>Ekonomik Nedenler</i>	50
3.1.3. <i>Eğitimsizlik</i>	53
3.1.4. <i>Aile İçi Şiddet</i>	56
3.1.5. <i>Diğer Nedenler</i>	57
3.2.DÜNYA VE TÜRKİYE'DE ERKEN EVLİLİKLER.....	57
3.3. ERKEN EVLİLİKLERİN YOL AÇTIĞI SORUNLAR.....	58
3.4. HUKUKİ AÇIDAN ERKEN EVLİLİKLER.....	60
3.4.1. <i>Olağan Evlenme Yaşı</i>	61
3.4.2. <i>Olağanüstü Evlenme Yaşı</i>	61
3.4.3. <i>Erken Yaşta Evlilikler ile İlgili Mevzuat</i>	62
3.4.3.1. Ulusal Mevzuatta Erken Evlilikler	62
a) Anayasa.....	62
b) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu	63
c) 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	66
d) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	67
3.4.3.2.1. İmam Nikâhı.....	69
3.4.3.3. Uluslararası Mevzuatta Erken Evlilikler.....	70
3.4.3.3.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	70
3.4.3.3.2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW).....	71
3.4.3.3.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi	72
3.4.3.3.5. Çocuk Gelin Sorunu İle Mücadele Yöntemleri	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMU VE ANALİZİ	78
4.1. KATILIMCILARIN GENEL PROFİLİ	78
4.2. EVLENME YAŞI	82
4.3. EVLİLİK VE EĞİTİM	82
4.4. ERKEN EVLİLİĞE SOSYAL ÇEVRENİN ETKİSİ.....	86
4.5. EVLİLİK VE AKRABALIK İLİŞKİLERİ.....	89
4.6. EVLENME KARARI	90
4.6.1. <i>Evlilik Kararında Baba Etkisi</i>	91
4.6.2. <i>Evlilik Kararında Anne Etkisi</i>	92
4.6.3. <i>Kendi İsteğinin Evlilik Kararına Etkisi</i>	93
4.7. EVLİLİK VE BAŞLIK PARASI.....	94
4.8. EVLENME ŞEKLİ.....	96
4.8.1. <i>İmam Nikâhtı</i>	96
4.9. İLK ÇOCUKLARINI DÜNYAYA GETİRDİKLERİ YAŞLARI.....	97
4.10. EVLİLİKTE KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	100
4.10.1. <i>Evliliğe Uyum Sorunları</i>	100
4.10.2. <i>Ekonomik Sorunlar</i>	101
4.10.3. <i>SAĞLIK SORUNLARI</i>	102
4.11. BİR SONRAKİ NESİLDE ERKEN EVLİLİĞE BAKIŞ	103
4.12. KATILIMCILARIN ERKEN EVLİLİĞE YAKLAŞIMLARI.....	106
4.12.1. <i>Olumlu Yaklaşımlar</i>	106
4.12.2. <i>Olumsuz Yaklaşımlar</i>	107
4.13. ERKEN YAŞTA EVLENDİKLERİNDE KARŞILAŞTIKLARI TEPKİLER	109
4.14. GELENEKLER VE DİNİ İNANÇLAR.....	111
4.15 SONUÇ	114
KAYNAKÇA	122
SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK FAKTÖRLER ÇERÇEVESİNDE ERKEN EVLİLİKLER: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ GÖRÜŞME SORULARI..	130
ÖZGEÇMİŞ.....	133

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler; Bingöl İli Örneği” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

01/ 09/ 2018

Yasemin BÜTÜN

TEZ KABUL VE ONAY

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yasemin BÜTÜN tarafından hazırlanan “Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler; Bingöl İli Örneği” başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*oybirliği/oy çokluğuyla*] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : İmza:

Danışman : İmza:

Üye : İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Evlilik, insan için özellikle toplumumuzda çok önemli bir müessesedir. Ancak bu kadar önemli bu kurumun sağlıklı ve topluma daha faydalı olması için evlilikte uyulması gereken şartların sağlanması da o derece önemlidir. Ancak genelde dünyanın her yerinde farklı şekillerde olsa da ülkemizde, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde küçük yaşta evlilik denen problem sıkça rastlanan bir olaydır. Gelenekselliğin ve ataerkil yapının bir ürünü olarak nesiller öncesinden devam ettirilen bu evlilikler, pratik ve ritüellerin sorgulanmaksızın kabul edilip, sürekliliğinin sağlanması yoluyla günümüzde de yaygın biçimde varlığını sürdürmekte, ataerkil ve geleneksel toplum yapısının meşrulaştırdığı bu evlilikler; toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmemektedir. Bu durumun toplumumuzda sorun olarak görülmemesi de devamlılığını sağlamakta ve hak ihlallerine uğrayan çocuk sayısını arttırmaktadır.

Erken evliliklerle, 18 yaşından küçük ruhsal gelişimini tamamlayamamış, eğitimleri yarım kalmış çocuklar evlendirilmekte ve çocuk yaşta anne-baba olmaktadır. Kendi ergenlik sorunlarını halletmeden önce ebeveyn olan ailelerin çocukları da sorunlu kişilik yapısına sahip olabilmektedir. Bu şekilde gelecek nesiller risk altına girmekte ve Türk toplumunun aile yapısını tehdit etmektedir.

Çalışmamızda çocukların eğitim, sağlık, yaşama ve gelişme, ihmal ve istismardan korunma haklarının ihlal edilmesi ile gerçekleştirilen ve toplum tarafından sorun olarak görülmeyen erken yaşta evliliklerin neden ve sonuçlarından hareketle; evlendirilen çocukların, aileleri ve toplum açısından yarattığı sorunlar üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Mevcut durumda sebeplerin ve sonuçların ortaya sağlıklı bir şekilde konulabilmesi için gerekli olan veri tabanı eksikliği söz konusudur. Veri tabanı oluşturabilmek için konuya farklı açılardan yaklaşan, farklı yaklaşım ve çözüm önerileri sunan, veri zenginliği sağlayacak bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar; erken evliliğe ilişkin stratejilerin belirlenmesinde, özellikle bu alanda çalışan kamu kurum ve kuruluşları, yerel

yönetimler ve sivil toplum örgütlerine, bilimsel verilere dayanarak katkı sağlaması ve yine bu bilimsel verilere dayanarak sunulacak öneriler açısından önem taşımaktadır.

Tez konusunun seçiminden tamamlanmasına kadar her aşamada bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen, fikirleriyle beni yönlendiren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇALDAK'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışması aşamasında yardımlarını gördüğüm, emeği geçen ve fikirleriyle beni yönlendiren Sayın hocalarım Doç. Dr. Erdal YILDIRIM, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Emin OSMANOĞULLARI ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Ulvi ÖZBEY ile düzeltmeler hususunda yardımlarını esirgemeyen Dr. Arş. Gör. Yavuz Selim ÇELOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Nesip DEMİRBİLEK'e ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her alanında olduğu gibi, bu çalışmanın başından beri beni destekleyen sevgili annem Çiçek BÜTÜN ve babam Sıdkı BÜTÜN'e sonsuz teşekkür ederim. Araştırmanın tamamlanmasını katkılarıyla mümkün kılan tüm katılımcılara gönülden teşekkür ederim.

Yasemin BÜTÜN

ÖZET

Erken evlilikler, ataerkil yapı ve geleneksel kültürün bir ürünü olarak nesiller boyu devam edegelmiştir. Ancak büyük bir sorun olan bu durum toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmemektedir. Ataerkil yapı ve geleneksel kültürün meşrulaştırdığı bu evlilikler özellikle çocuklar ve kadınlar üzerinde yıkıcı etkilere neden olmaktadır.

Ataerkil yapı ve geleneksel kültürün bir ürünü olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kız çocukları üzerinde daha etkili olduğu ve kız çocuklarının çok daha erken yaşta evlendirilmeleri ile erken evliliklerden en fazla kız çocuklarının zarar görecekları görüşünden hareketle, Bingöl İli Merkez İlçesinde erken yaşta rıza dâhilinde veya zorla evlendirilmiş yirmi kadınla gerçekleştirilen bire bir görüşmelerle, çok boyutu olan bu sağlıksız yapının çocuk yaştaki kadınlar üzerinde yarattığı sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerini ortaya koymak ve erken evliliklerin azalması yönünde literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çok boyutu olan bu sağlıksız yapının erken evlilik yapan veya yapmak zorunda kalan kadınlar üzerinde yarattığı olumsuz etkileri ortaya çıkarmak ve bir insan hakkı ihlali olan çocuk evliliği ile ilgili toplumsal farkındalığın yaratılmasına hizmet etmek hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken evlilik, Bingöl, Çocuk Gelinler, Geleneksellik, Çocuk Evliliği

ABSTRACT

Early marriages continue to exist extensively today and are not regarded as a "problem" by the majority of the society, by virtue of the acceptance and continuity of the practices and rituals, which have been maintained as a product of tradition. These marriages, which have emerged as a result of traditional cultures, cause destructive effects, especially on children and women.

It is a reality that as a product of tradition, gender inequality is more effective on girls and that girls are married much earlier. As a result, those mostly affected by early marriages are girls. In this study, an attempt was made to reveal the socio-cultural and economic effects of this multi-dimensional and improper case on the women of childhood age through interviews with twenty women who were either married willingly or forced to marry in early ages in Bingöl province Central District. It is also aimed to contribute to the reduction of early marriages in the literature, and to detect the negative effects of this multi-dimensional improper case on women who are engaged in early marriage or have to do so. All in all, it is aimed to serve the creation of social awareness of child marriage, which is a violation of human rights.

Key Words: Early Marriage, Child Brides, Bingol, Conventionalism, Child Marriage

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
Ed. : Editör
S. : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfa Sayısı
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
vb. :ve benzeri
vs. :ve saire
Yay. : Yayın
M.K. : Medeni Kanun
TAPV : Türkiye Aile Planlaması Vakfı
USAK : Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu

ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ

- Şekil 1.** Parsons'ın Dört İşlevli Örnek Çerçevesi.....36
- Şekil 2.** Parsons Aksiyon Sisteminin İşlevsel Zorunlulukları ile Toplumun Yapısal Öğeleri Arasındaki Etkileşim.....37

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1.** Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri, Geniş Aile Yapısı.....14
- Tablo 2.** Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri/Çekirdek Aile Yapısı.....16
- Tablo 3.** Görüşme Gerçekleştirilen Katılımcıların Genel Profili.....78
- Tablo 4.** Görüşme Gerçekleştirilen Katılımcıların Evlenme Yaşı ve Sayısı.....82

GİRİŞ

Evlilik, insan gruplarının geçmişten günümüze deneyimleyerek geliştirdikleri sosyal anlamlarla yüklü bir kavramdır (Aktürk, 2015: 21). ‘Erken evlilik’ kavramı ise en basit tanımıyla, 18 yaşın altındaki çocukların aldıkları kararın ciddiyetinin farkında olmadan yaptıkları ya da zorlandıkları evlilikleri kapsamaktadır (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62). Burada evlilik sözüyle kastedilen hukuki anlamda değil, sosyolojik anlamda evliliktir. Çünkü büyük çoğunluğu dini nikâha dayanan bu evliliklerin hukuki bir geçerliliği yoktur. Bu evliliklerin yasal olmayan dini nikâha dayanması ise kız çocuklarının medeni nikâh ile elde edeceği haklardan mahrum kalmasına ve toplum içindeki statüsünün düşmesine dolayısıyla maruz kaldığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha yoğun hissetmesine yol açmaktadır (T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Aile Yapısı Araştırması, 2006).

“Erken evlilik nedir? Hangi yaş grubunda yapılan evlilikler erken evlilik olarak tanımlanır?” Sorularından hareketle erken evlilik kavramını ele aldığımızda; bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı evlilikler ‘erken evlilik’ olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk dönemi 18 yaşına kadar olan dönem olarak tanımlanmaktadır. Bir kişinin erişkin gibi düşünüp yaşayabilmesi için bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak belirli bir olgunluğa gelmesi gerekir. 18 yaşından küçük ruhsal gelişimini tamamlayamamış, eğitimleri yarım kalmış çocukların evlendirilmeleri ve çocuk yaşta anne-baba olmaları hem Türk toplumunun aile yapısını tehdit etmekte ve gelecek nesilleri risk altına sokmakta hem de evlilik yoluyla çocuğun eğitim alma hakkı, sağlıklı yaşama hakkı, üretime katılma yani çalışma hakkını elinden almaktadır.

Hangi gerekçeyle olursa olsun, kız çocuklarının 18 yaşını doldurmadan evlendirilmeleri sosyolojik olarak ve tıbben doğru değildir. Nitekim uluslararası belgeler, gelişmek için yetişkinlerin ve toplumun desteğine ihtiyaç duyan çocukların, yetişkinlerle benzer rol model kalıplarına sokulup, evlendirilmelerini, onlardan hazır olmadıkları ve üstlenemeyecekleri bir sorumluluğun beklenmesini bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olarak kabul etmektedir (TBMM, KEFEK, 2009: 4). Ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan evlilik yapan veya yapmak zorunda

kalan bu çocuklar, erken yaşta hamilelik nedeniyle, düşük, kürtaj, doğum sürecinde yaşadıkları olumsuz deneyimler nedeniyle fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaşamaktadır. Bu olumsuz durumlar sonucu; depresyona girme, intihar teşebbüsü, sosyal hayattan çekilme gibi ruhsal sağlık sorunlarının yanı sıra, madde kullanımı, öfkeyi kontrol edememe, şiddete başvurma gibi riskli davranışlara yönelimleri artmaktadır.

Toplumların gelişmişlik göstergelerinden biri olarak kabul edilen evlenme yaşı ve oranlarına bakıldığında, çoğunlukla gelişmekte olan ve ataerkil kültürün baskın olduğu bölgeler karşımıza çıkmaktadır. Halen tüm dünya toplumlarında değişik örneklerine rastladığımız bu evlilikler gelişmekte olan ülkemizde de varlığını sürdürmekle birlikte çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde ve diğer şehirlerimizin sos-ekonomik düzeyi düşük yerleşim yerlerinde vücut bulmaktadır. Çoğu dini ve geleneksel ritüellerle, gizli saklı gerçekleştirilen bu evliliklerin, belgelenmesi ve kayıt altına alınabilmesi mümkün olmamaktadır. Kimi yerlerde bu törenler dahi gerçekleştirilmeden aileler arası anlaşmalar sonucunda, kız ve erkek çocukları birlikte yaşamaya zorlanabilmekte, bu birliktelikler uzun yıllar resmiyete dönüştürülmeden sürdürülebilmektedir. Ta ki kendi çocukları ilköğretime başlayacağı zaman, kimlik belgeleri olmadığı tespit edilene kadar. Eğer tespit gerçekleşirse nikâh zorunluluk halini almaktadır (Aydemir, 2011: 4). Öte yandan ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere rağmen, çocuk yaşta evliliklerin halen var olması, bu sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemeyeceğini gözler önüne sermektedir. Erken evlilikleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının varlığı bu sorunun devamlılık göstermesine yol açmaktadır (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 131-132).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evlilikler araştırması; amaç bakımından betimleyici bir saha araştırmasıdır. Dolayısıyla araştırmamıza konu olan kişiler doğal ortamlarında gözlemlenmiş olup genel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır (Aziz, 2013: 25-26). Araştırmada esas alınan örneklem çerçevesinde, erken evliliklerin nedenleri nelerdir? Bu tür evliliklere etki eden nedenler çeşitlilik göstermekte midir? Ekonomik durum, bireyin mensubu olduğu toplum yapısı ve eğitim gibi göstergeler ile erken yaşta yapılan evlilik oranları arasında bir ilişki var mıdır? Sorularına cevap aranmaktadır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Evlilik, insan gruplarının geçmişten günümüze deneyimleyerek geliştirdikleri sosyal manalarla yüklü bir kavramdır (Gökçe, 1991: 382-385, Aktürk, 2015: 21). ‘Erken evlilik’ kavramı en basit tanımıyla, 18 yaşın altında yapılan evlilikleri ifade eder. Bu yaşta evlilik yapan bireyler biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerini tamamlamadıkları için çocuk kabul edilmekte dolayısıyla da aldıkları kararın ciddiyetinin farkında olmamaktadırlar (Boran, Gökçay, Devocioğlu, Eren, 2013: 58-62). Bu tür evlilikler daha çok çocuğun rızası dışında, zorlandığı evlilikleri tanımlamaktadır. Türk Medeni Kanunu çerçevesinde, Kanun’un öngördüğü evlenme yaşı 18 olmakta ve erken evlilikler bu yaşın altında gerçekleştirildiği için yasal olmayan dini nikâha dayanmaktadır (Akıntürk, 2012: 118-137). Bu evliliklerin yasal olmayan dini nikâha dayanması ise çocuğun medeni nikâh ile elde edeceği haklardan mahrum kalmasına ve mağdur olmasına sebep olmaktadır. Bu durum kadının toplum içindeki statüsünün düşmesine ve maruz kaldığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha yoğun hissetmesine yol açmaktadır (Çelik, 2008: 36-42). Bu durumun toplumumuzda bir sorun olarak görülmemesi ise devamlılığını sağlamakta ve hak ihlallerine uğrayan çocuk sayısını arttırmaktadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen toplumun çoğunluğu tarafından bir sorun olarak değerlendirilmeyen “erken evlilikler”, araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Erken evlilikler, ataerkil ve geleneksel toplum yapısının bir ürünü olarak nesiller öncesinden devam ettirilen pratik ve ritüellerin sorgulanmaksızın kabul edilip, sürekliliğinin sağlanması yoluyla günümüzde de yaygın biçimde varlığını sürdürmekte (Ersoy, 2009: 209-230) ve toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmemektedir. Türkiye’de ataerkil ve geleneksel toplum yapısının birey ve toplum üzerindeki dayatmaları sonucu günümüzde de yaygın biçimde varlığını sürdüren bu evlilikler hem birey hem de toplum açısından birçok olumsuz sonuç doğurmakla birlikte özellikle çocuklar ve kadınlar üzerinde yıkıcı etkilere neden olmaktadır. 18 yaşından küçük ruhsal gelişimini tamamlayamamış, eğitimleri yarım kalmış çocukların evlendirilmeleri ve çocuk yaşta anne-baba olmaları ise Türk toplumunun aile yapısını tehdit etmekte ve gelecek nesiller risk altına girmektedir (Dökmen, 2014: 58-73).

Çalışmamızda, ataerkil yapı ve geleneksel kültürün bir ürünü olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kız çocukları üzerinde daha etkili olduğu ve kız çocuklarının çok daha erken yaşta evlendirilmeleri ile erken evliliklerden en fazla kız çocuklarının zarar görecekları görüşünden hareketle, Bingöl ili Merkez ilçesinde erken yaşta rıza dâhilinde veya zorla evlendirilmiş yirmi kadınla gerçekleştirilen bire bir görüşmelerle, çok boyutu olan bu sağlıksız yapının çocuk yaşta kadınlar üzerinde yarattığı sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerini ortaya koymak ve bu evliliklerle ilgili bireysel ve toplumsal farkındalığın yaratılmasına hizmet etmek hedeflenmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evlilikler başlıklı araştırmamız; amaç bakımından betimleyici bir saha araştırmasıdır. Dolayısıyla araştırmamıza konu olan kişiler doğal ortamlarında gözlemlenmiş olup genel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır (Aziz, 2013: 53-55, Gurbetoğlu, 2018: 13). Araştırmanın maliyet ve zaman kısıtlarından dolayı belli bir örneklem sınırı vardır. Araştırmanın Bingöl ilinde 18 yaş altında evlenen 20 kadınla gerçekleştirilmesi düşünülmektedir. Araştırmada insan eylemlerinin öznel anlamları içerdiğini bu nedenle insanla ilgili yapılacak araştırmalarda sayısal veriler kadar öznel algılamaların da önemli olduğunu ifade eden, algı ve olayların doğal ortamlarında

gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Taş, 2011: 159-175, Durak, 2011: 30). Bu yöntem ile kadınların yaşadıkları durumu nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıklarını kendi ifadeleri ile anlayabilmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, görüşülen kişinin serbest bir söyleşi için tamamen özgür bırakıldığı, ancak görüşme konusunun araştırmacı tarafından önceden analiz edildiği ve görüşme boyunca hangi evrelerin izleneceği ve nelerden söz edileceği önceden belirlenmiş olan sorun merkezli görüşme tekniği kullanılmıştır (Topkaya, 2006: 113-118).

Sorun merkezli görüşmede, görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Myring, 2000: 58). Araştırmada 18 yaşın altında evlenen yirmi kadınla sorun merkezli görüşme tekniği kullanılarak görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin süresi ve kalitesi görüşme koşulları, yanıt veren kişinin istekliliğine ve iletişim becerisine, görüşmenin yapıldığı yere vb. bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Görüşmelerin süresi 1-5 saat arasında değişmektedir.

Araştırmada bir ağdaki örnek olayla başlanıp, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı bir örnekleme türü olan ve az sayıda denekle başlayıp giderek çoğalan ve kartopunun yuvarlanarak büyümesine benzediğinden kartopu örnekleme olarak adlandırılan teknik ile kadınlara ulaşılmıştır. Kartopu örneklemede önemli olan her bir kişinin ya da birimin bir diğeriyle doğrudan ya da dolaylı bir bağlantıyla bağlı olmasıdır. Bu, her bir kişinin ağdaki diğer kişileri doğrudan tanıdığı anlamına gelmez (Neuman, 2008: 316). Bu örnekleme tekniğinin kullanılma nedeni ise; erken yaşta evliliklerin herhangi bir resmiyeti ve kaydının bulunmamasıdır. Bu durum ise kişilerin kayıtlarına ulaşamaması ve katılımcı sayısının belirlenmesinde sorun yaratmaktadır. Dolayısıyla kartopu örnekleme kullanımı zorunlu kılmıştır. Araştırmada erken evlilik yapmış bir kadınla görüşülerek, çevresinde kendisiyle aynı durumu deneyimleyen başka kadınların olup olmadığı sorusu sorularak diğer kadınlara ulaşılmıştır (İçli, 2011: 52).

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde de yaygın biçimde varlığını sürdürmekte olan erken evlilikler, ataerkil toplum yapısı ve geleneksel kültürün bir ürünü olarak nesiller öncesinden devam ettirilen pratik ve ritüellerin sorgulanmaksızın kabul edilip, sürekliliğinin sağlanması yoluyla toplumsal bir gerçekliğe sahip olmakta (Ersoy, 2009: 209-230) ve toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak görülmemektedir. Bu durumun bir sorun olarak görülmemesi ise kız çocuklarının yaşadığı dezavantajı arttırmakta dolayısıyla kız çocuklarının yaşadığı insan hakları ihlali ortadan kalkmamaktadır (Yapıcı, 2010: 1565).

Çalışmamızda, gelenekselliğin bir ürünü olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kız çocukları üzerinde daha etkili olduğu ve kız çocuklarının erkeklerden çok daha erken yaşlarda evlendirilmeleri ile erken evliliklerden en fazla kız çocuklarının zarar göreceği görüşünden hareketle, Bingöl ilinde 18 yaş altında evlenen 20 kadınla gerçekleştirilen çalışma ile bir insan hakları ihlali olan erken evliliklerin nedenleri tespit edilip soruna yönelik çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Kadının toplum içindeki eşitsiz konumunu pekiştirerek toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha yoğun hissetmesine yol açan ve toplum tarafından bir sorun olarak algılanmayan erken evliliklerin bütün yasal düzenlemelere karşın bugün halen devamlılığını sürdürmesi sorunun ciddiyetini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla yapılan bu çalışma ile çok boyutu olan bu sağlıksız yapının çocuk yaşta evlilik yapmış kadınlar üzerinde yarattığı sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerini ortaya koymak ve bu evliliklerle ilgili bireysel ve toplumsal farkındalığın yaratılmasına hizmet etmek hedeflenmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN TEMEL SORULARI

‘Erken evlilik’ kavramı, belli bir olgunluğa erişmemiş çocukların aldıkları kararın ciddiyetinin farkında olmadan yaptıkları ya da yapmaya zorlandıkları evlilikleri ifade etmektedir (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62). Dolayısıyla da bu evlilikler resmi olmayan yani dini nikâh ile yapılmaktadır. Bu yolla yapılan evlilikte ise kadın resmi nikâhın kendisine kazandırdığı birtakım haklardan mahrum kalacaktır. Fakat bu durum toplumu rahatsız edici nitelikte değildir ve toplum bir şekilde bu evliliklerin ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Bu tür evlilikleri geleneklerinin bir devamı niteliğinde görmektedir. Bütün bu olumsuz

şartlara rağmen bu tür evliliklerin toplum tarafından normal karşılanması araştırmamızın problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın temel soruları kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1. Eğitim seviyesi erken yaşta yapılan evliliklerin artmasında etkili midir?
2. Aile yapısı (geleneksel-çekirdek aile gibi) kadınların evlilik sürecinde nasıl bir etkiye sahip olmaktadır?
3. Erken yaşta evlilik tecrübesi yaşamış kadınların kendi çocukları için tasarladıkları gelecek nasıldır?
4. Ekonomik nedenler çocuk evliliklerin ortaya çıkışında ne ölçüde etkili olmaktadır?
5. Erken evliliklerin kadınlar üzerinde yol açtığı bedensel ve ruhsal sorunlar nelerdir?
6. Erken evlilikler kadınların yaşam tatmin düzeylerine etki etmekte midir?

1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın belli bir örneklem sınırı vardır. Araştırma, maliyet ve zaman kısıtlarından dolayı sadece Bingöl ilinin Merkez ilçesinde 18 yaş altında evlenen yirmi kadınla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla araştırmadan çıkan sonuç genellenemez. Araştırma sonucu elde edilen bulguların toplumun tamamına genellenebilmesi için yapılacak yeni araştırma ve çalışmaların ülke genelinde farklı bölgeler ve tabanı geniş örneklem sayısını göz önüne alması gerekmektedir.

1.7. ARAŞTIRMADA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Türk Medeni Kanunu çerçevesinde (M.K'nun 124, 134, 142 ve 143. Maddelerine göre) erken yaşta yapılan evlilikler Kanun'un emrettiği evlilik yaşından daha küçük yaşta gerçekleştirildiği için dini nikâha dayanan evliliklerdir (Zevkliler, Havutçu, 2003: 92-98). Bu evlilikler Kanunen geçersiz sayıldığından herhangi bir resmiyeti ve kaydı bulunmamaktadır. Kişilerin kayıtlarına ulaşamaması, katılımcı sayısının belirlenmesinde sorun yaratmıştır. Bu durum ise Kartopu Örneklemeyi (Aziz, 2013: 53-55) kullanmayı zorunlu kılmıştır. Erken evlilik konusunun kadınlar tarafından mahrem bir konu olarak algılanması kadınların araştırmaya katılmaktan tümüyle kaçınması, kısa cevaplar verilmesi gibi güçlükler yaşanmasına neden olmuştur. Ancak kadınlara kişisel güven ortamının sağlanması ve duygudaşlık kurulması sonucunda güçlükler aşılmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. KAVRAM TANIMLARI

2.1.1. Aile Kavramı

Aile kavramı, çok bilindik bir kavram olmakla birlikte onu tanımlamaya kalktığımızda bunun çok da kolay olmadığını görürüz. Çünkü bu kavram çok geniş bir yelpazeye sahiptir ve farklı farklı tanımları yapılmaktadır. Bu tanımlardan birine göre; aile, mensubu olduğumuz toplumun temel yapı taşıdır; toplum en küçük sosyal birim olan ailelerin bir araya gelmesinden oluşmuştur (Akıntürk, 2002: 3).

“Türk toplumunda aile, evlilik bağıyla başlayan, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirlerine bağlanan, çeşitli rollere sahip, birbirlerini etkileyen, çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, üyelerinin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan, yaşanılan topluma uyumu sağlayan, toplumun temel birimi olarak tanımlanmaktadır” (Özgüven, 2001: 289).

Aile, biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını ve bununla bağlantılı olarak cinsel hayata meşruiyet sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Sayın, 1990:2).

İnsanlığın ilk devirlerinden günümüze kadar hemen her toplumda varlığını sürdüren ve toplumsal yapının ana unsurlarından biri olan aile, kültür ve ona ilişkin değerlerin yaşatılması, toplumsal yapının korunması ve sürdürülmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Evlilik ile başlayıp, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirine bağlanan bu toplumsal yapı ile ebeveynler; sosyal ve ekonomik nitelikli temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelir ve en küçük toplumsal birim olan aileyi oluştururlar (Tekin, 2007: 60-61).

Literatüre bakıldığında çok boyutu olan aile kavramının geniş bir tanımını yapmanın çeşitli güçlükleri olduğunu görürüz. Bu güçlüklerden en önemlisi ailenin

farklı fonksiyonlarının olmasından kaynaklanmaktadır. Aile, evrensel bir olgudur ancak bu durum evrensel bir aile tanımı yapabileceğimiz anlamına gelmemektedir. Evrensel bir aile tanımı yapabilmemizi güçleştiren iki temel faktör vardır. Evrensel bir aile tanımı yapmanın önündeki ilk büyük engel, aile kurumunun dünya çapında gösterdiği çeşitliliğidir. Bu çeşitliliği göz ardı ederek yapacağımız her tanım yetersiz olacaktır. Çünkü dünyada tek bir kültür ve insan topluluğu bulunmamaktadır. Ailenin evrensel bir tanımını yapmamızın önündeki ikinci büyük engel ise aile kurumunun statik bir kurum olmaması ve tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak değişimlere maruz kalmasıdır. Dolayısıyla sürekli değişimlere konu olan ailenin yapı ve işlevlerinde değişim olduğu gibi aile ile ilgili düşüncelerde de değişiklikler meydana gelmekte ve aile kavramıyla ilgili tanımlamalar çeşitlilik göstermeye başlamaktadır. Hatta çok köklü ve en eski kurumlardan biri olan aile kurumu, bazı araştırmacılar tarafından modası geçmiş bir kurum olarak görülmektedir. Dünya Değerler Araştırmasına göre “Aile modası geçmiş bir kurumdur” düşüncesinde katılanların oranı Fransa’da %36, Hollanda ve İngiltere’de %25 Hindistan ve Arjantin’de %19, Japonya ve Amerika’da %10, Türkiye’de % 6 – 8 civarındadır. Tüm bu veriler ailenin evrensel bir tanımının yapılmasını hemen hemen imkânsız hale getirmektedir” (Canatan, Yıldırım, 2011: 60-62).

2.1.2. Aile Kurumunun Fonksiyonları

Aile, evrensel bir olgudur ve statik bir kurum değildir. Dolayısıyla değişimlerle kendini geleceğe taşır. Evrensel bir olgu olan ailenin evrensel bir tanımını yapmak güç olmakla birlikte, kısmi evrensel niteliklerinden dolayı bir tanımlamaya gitmek pek de imkânsız değildir. Yapılan aile tanımlamalarından da anlaşıldığı gibi aile çok boyutlu bir olgudur ve pek çok fonksiyona sahiptir. Değişik fonksiyonları olan aile çok farklı açılardan sınıflandırılmıştır. Şüphesiz ailenin işlevleri konusunda yapılan en sağlıklı sınıflamalar temel kurumlara göre yapılan sınıflamalardır. Bu doğrultuda ailenin temel işlevlerini kısaca şöyle sıralayabiliriz (Aydın, 2013: 53-54):

2.1.2.1. Ailenin Biyolojik (üreme) İşlevi

Yeryüzündeki tüm aile türleri için ortak olan bu işlev, toplumsal bir onay ile aile kurumuna verilmiştir. Ailenin biyolojik işlevi ile insan neslinin devamı sağlanmakta bu yolla aile kurumu topluma yeni bireyler kazandırmaktadır. (Canatan,

Yıldırım, 2011: 82). Aile, eşlerin cinsel gereksinimlerini meşru yoldan karşılayan, nüfusun artışı ve neslin devamını sağlayan biyolojik özelliği olan bir kurumdur. Diğer bir ifade ile aile, toplumun işlevsel bir ögesi olarak insanın üremesi ve çoğalmasına yani biyolojik işlevin yerine getirilmesine nikâh sözleşmesi ile sosyal ve yasal açıdan meşru bir zemin hazırlamaktadır (Bilgili, 1993: 8).

2.1.2.2. Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi

Bireyin kendisini huzur ve güven içinde hissettiği aile ortamı, sevgi ve şefkatin ilk kaynağı olması yönüyle psikolojik bir işlev yerine getirmekte, bu işlev aile bireyleri arasında güçlü ve duygusal bir bağ oluşmasını sağlamakta ve diğer işlevlerin yerine getirmesini kolaylaştırmaktadır (Kasapoğlu, Karkiner vd. 2011: 11). Böylece her bir aile bireyi, aile kurumunun üyelerine sunduğu psikolojik destek ile moral yönden güçlenmelerine ve yalnızlık hissinden kurtulmalarına katkı sağlamaktadır.

2.1.2.3. Ekonomik İşlevi

Aile, üreten ve ürettiğini tüketen bir gruptur. Üyelerin beslenme, barınma ve korunma ihtiyaçlarını karşılaması ailenin ekonomik fonksiyonunu ortaya koyar. Aile ekonomik işbirliğinin ve iş bölümünün sürdüğü uygun bir ortamdır. Çeşitli toplumlarda değişik biçimlerde ortaya çıkan bu iş birliği eşleri birbirine bağlamakla kalmaz, toplumun devamını sağlar. Sanayileşme öncesi kırsal kesimde aile, çoğu kez bütün bireylerin birlikte çalışıp birlikte ürettikleri ekonomik bir birim özelliği taşımaktaydı. Buna karşın aile yapısı 19. yüzyıldan sonra belirgin biçimde yerine oturmaya başlayan kentlerde bu özelliğini yitirmeye başladı (Çakır, 2013: 23). Kentlerde aile bu fonksiyonu, gelişmeyle ortaya çıkan ve kadının istihdamıyla zorunlu hale gelen pek çok sosyal refah kurumuyla paylaşmaktadır (MEB Aile ve Tüketici Hizmetleri, Aile Yapısı, 2011: 16). “Modern öncesi toplumlarda aile, önemli bir üretim ve tüketim birimiyken modernleşmeyle birlikte, ailenin maddi ihtiyaçlarının üretimiyle ilgili görevlerinin bir kısmı toplumun temel bir kurumu olan ekonomiye aktarılmıştır. Böylece aile bir üretim birimi olmaktan çıkmıştır. Ancak bugün bile aile, başta tüketim olmak üzere çeşitli düzeylerde ekonomik işlevini sürdürmektedir” (Canatan, Yıldırım, 2011: 82).

2.1.2.4. Eğitim İşlevi

İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplumsallaşma süreci ilk olarak ailede başlar. Bu anlamda aile bir toplumsallaştırma ortamıdır. Kişiliğin temelleri ailede atılır. Kültürel değerler toplumsal kurallar ailede benimsenir. İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallar ailede yaşanarak öğrenilmektedir (Ağdemir, 1991: 11). Toplumsal bir varlık olan insanın belli bir eğitim sürecinden geçmesi gerekmektedir. Bu eğitim süreci, bir taraftan insanın toplumsallaşmasını sağlarken diğer taraftan da toplumsal hayata uyum sağlamasını kolaylaştıracak kimi bilgi, değer ve davranış kalıplarını kazanmasına katkı sağlar. Bu süreçte aile bireylerinin her biri toplumsal uyumlarını kolaylaştırarak her türlü bilgi, görgü, beceri ve benzeri değerlerle donatılırlar. Bu sayede aile bireyleri güçlenir, gelişir ve daha yüksek statüler elde etmek için kendilerinin hangi yetenekleri kazanmaları ve geliştirmeleri gerektiğini öğrenirler. Bunun yanında toplumsal rol ve statülerinin gereklerini de öğrenirler (Adak, 2012: 83). Bu anlamda aile bir toplumsallaştırma ortamıdır. Kişiliğin temelleri ailede atılır. Kültürel değerler toplumsal kurallar ailede benimsenir. İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallar ailede yaşanarak öğrenilmektedir (Ağdemir, 1991: 11).

2.1.2.5. Dini İşlevi

Aile kurumu, eğitim işleviyle toplumsal değerlerin ilk aktarıldığı yer olmaktadır. Geçmişten günümüze bu iki kurum toplumsal değerlerin üretimi, aktarımı ve denetimi konusunda birlikte hareket etmişlerdir. Her toplumun kendilerine has değerleri bulunmaktadır. Özellikle de dini değerler bir toplumun şah damarını oluşturmaktadır. Bu değerler, toplumda insanları bir arada tutan değerler olarak görülmektedir. İlk dini bilgilerin alındığı ve pratiklerin gerçekleştirildiği yer ailedir. Dolayısıyla tarih boyunca aileyi koruyucu ve kollayıcı ilkeler vaaz eden dini değerler, toplumsal değerlerin ilk öğrenildiği yer olan aile içerisinde bireylere aktarılmaktadır (Aydın, 2013: 55).

Modernleşme öncesi dini değerlerin aktarıldığı yer aile iken modernleşmeyle birlikte, her ne kadar dini eğitim belirli bürokratik örgütlere devredilmiş olsa da, aileler gerekli durumlarda bu işlevlerini yerine getirmeye devam etmekte inandıkları dini değer ve davranışları çocuklarına aktarabilmektedirler. Bugün dahi geleneksel aile yapıları, kendi üyelerine sadece dini değerleri aktarmakla kalmamakta, bu

değerlerin pratiklerini üyelerin yerine getirip getirmediğini de denetlemektedirler (Çakır, 2013: 18).

2.1.2.6. Boş Zamanları Değerlendirme

Evlilik bağıyla başlayan aile yapısında üyeler, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirlerine bağlanır, çeşitli yönlerden birbirlerini etkilerler. Böylece çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan aile birliği üyelerine birlikte eğlenme ve dinlenme gibi boş zamanları değerlendirme imkânı da sunma işlevini de yerine getirmiş olur (Özgüven, 2001: 289).

Modern öncesi toplumlarda, boş zamanları değerlendirme işlevini aile yürütmekte iken modernleşmeyle birlikte bu işlev kurumsal bir nitelik kazanmış ve ilgili hizmetleri üreten sektörler tarafından insanlara sunulmaya başlanmıştır (Canatan, Yıldırım, 2011: 84).

2.1.3. Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri

Ailenin ilk ortaya çıkışından günümüze kadar geçirdiği değişim göz önüne alındığında tek bir aile tipinden ziyade birbirinden farklı özellikleri taşıyan aile tiplerinin olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim antropoloji, etnoloji ve etnografya araştırma sonuçları farklı zaman, mekân ve toplumlarda gözlemlenen çok farklı aile tiplerinin varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu gerçekten hareketle yapılan aile sınıflandırmalarında farklı değişkenler dikkate alınmaktadır. Bu ise kapsayıcı bir aile tanımlamasının yapılmasını güçleştirmektedir (Şentürk, 2012: 31-32).

Aile sınıflamaları genellikle evde yaşayan kişi sayısı, evlenme biçimleri, yerleşim yerleri, otorite şekli ve ailenin işlevlerini yerine getirme durumlarından yola çıkılarak (Kasapoğlu, 1993: 53) yapılmakla birlikte sosyolojik incelemelerde en fazla kullanılan tipleştirme; geniş, çekirdek ve geçiş ailesi sınıflandırmasıdır. Burada temel etken hızlı toplumsal değişme ve gelişmenin beraberinde getirdiği şehirleşme ve sanayileşme olmaktadır (Yılmaz Çoban, 2008: 39).

2.1.3.1. Geniş (Geleneksel) Aile

Özellikle gelenekselliğin hâkim olduğu toplumlarda gözlenen bu aile yapısında, evlilik ve kan bağıyla akrabalık ilişkisi kuran çok sayıda insanın tek bir

çatı altında veya birbirine yakın evlerde yaşadığı görülmektedir (Budak, 2000: 319). Bu aile yapısı, ‘ataerkil’ toplum yapısının bir ürünüdür ve erkeklerin aile içi kararlarda hâkimiyeti söz konusudur. Genellikle “ ataerkil “ özellik taşıdığından, erkeğin baba evinde oturduğu, babanın prestiji aile ile özdeşleştirildiği, babanın çocuk ve gelinler üzerinde otorite kurduğu, erkeklerin aile içi kararlar konusunda hâkim olduğu ve ekonomik işlevleri üstlendiği bir aile türüdür (Bilgin, 1991: 43).

Tablo 1. Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri, Geniş Aile Yapısı

Aile Tipi	
Geniş aile	Sağlıkla İlişkisi Ve Olası Sorunlar
<p>*Karı koca, çocuklar, evli olan çocukların eşleri, büyük baba, büyük anne, hala, teyze, dayı gibi akrabaların birlikte oluşturduğu bir aile tipidir.</p> <p>*Geleneksel aile, tarım toplumu ailesi, köy ailesi olarak da adlandırılır.</p> <p>*Ataerkil bir yapılanma söz konusudur. İlişkiler katıdır.</p> <p>* Karar verme yetkisi ve ekonomik güç ailenin en yaşlı erkeğinin elindedir. Bu erkeğin eşi de ailenin kadınları üzerinde benzer güce sahiptir.</p> <p>*Genellikle kadın eğitim olanaklarından istenilen düzeyde yararlanamaz.</p> <p>*Toplum ile olan ilişkiler gelenek, görenek, töreler ve dini inançlara göre düzenlenir.</p> <p>*Çocukların evlenmelerine çok erken yaşta aile büyükleri karar verir.</p> <p>*Çocuk sayıları fazladır. Kişisel özellikler kısıtlı, duygusal özellikler güçlüdür. Evlenen oğullar ev açmayıp baba evinde oturur, bu durum babanın otoritesini arttırır.</p> <p>*Mallar erkeklere aittir, kadınlar miras dışı tutulur.</p> <p>*Kadının yeri ikinci derecedir fakat yaşlandıkça otorite sahibi olur.</p> <p>*Aile üyelerinin gelirleri ortak tüketildiği için kişisel özellikler kısıtlıdır.</p> <p>•Yaşanacak yerin ortaklaşa kararlaştırılmış olması coğrafi hareketliliği engeller</p>	<p>* Erken yaşta evlilikler nedeni ile adölesan gebelikler görülür.</p> <p>* Akraba evlilikleri nedeni ile özürlü çocukların oranı fazladır.</p> <p>* Aşırı doğurganlık nedeni ile anne ve çocuk sağlığı olumsuz etkilenir.</p> <p>* Hastalıkların tedavisinde geleneksel yöntemler sıklıkla kullanılır.</p> <p>* Sağlık kaynakları aile reisinin kararına göre kullanılır.</p> <p>* Annenin eğitimsiz olması ve iş yükünün fazla olması çocuk bakımında yetersizliklere neden olabilir.</p> <p>* Kadınların sosyal yaşamları sınırlı olduğu için sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmayabilir.</p> <p>* Dayanışma güçlü olduğu için sorunların çözümünde güç birliği yapılır.</p>

(<https://acikders.ankara.edu.tr/> 3.12.2018)

2.1.3.2.Çekirdek (Modern) Aile

“Anne-baba ile evlenmemiş çocuklardan oluşan aileye, ‘çekirdek aile’ denir” (Civelek, 2013: 19). Bu aile yapısı modern toplum yapısının bir ürünü olarak meydana gelmiştir. Modernleşmeyle birlikte geniş aile yapısı parçalanarak yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Çocukların fiziksel ve ekonomik açıdan gelişimlerini tamamlayarak evden ayrılmaları ile yeniden küçülen bir niteliğe sahiptir. Aile daha çok tüketici yapıdadır. Bireysel mülkiyet vardır. Görevlerinin bir kısmını diğer kurumlara devretmiştir (Çakır, 2013: 23).

Yapısal-fonksiyonalist kuramcılardan Parsons (1955: 36-37), çekirdek aile yapısının kentsel yaşam koşullarına bağlı olarak ortaya çıktığı tezini savunmaktadır. Parsons’a göre sanayileşme öncesi aile, bireylerinin birlikte çalışıp ürettikleri ekonomik bir birim iken kentleşmeyle birlikte oluşan şehir yapılarında bu özelliğini uzaklaşmış, üretim aile dışında yapılmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak aile bireyleri ev dışında çalışmaya başlamış ve ailenin eski kuşaklarından ve kısmen diğer aile üyelerinden bağımsız duruma gelmiştir. Parsons, bu aile yapısının ailenin görevlerini de sınırladığını belirtmiştir. Farklılaşmış ve uzmanlaşmış bir endüstri toplumunda aile eski görevlerinin büyük kısmını diğer kurumlara bırakmıştır. Üyelerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılaması, üreme ve küçük çocukların sosyalleştirilmesi gibi iki önemli görevi kalmıştır. Parsons çekirdek aile tipinin, modernleşme sürecinin ekonomik boyutunu oluşturan sanayileşmenin ihtiyaçlarıyla uyduğunu ifade etmektedir.

Aile içindeki bireyler, pek çok açıdan bağımsızlaşarak birçok konuda kendi tercihlerini yapabilir duruma gelmiştir. Yaşantıyla ilgili kararlarda bireyin tercihleri, etkili olmaktadır. Aile içindeki otorite, başta eşler olmak üzere üyeler arasında paylaştırılmaktadır. Daha önce olmadığı kadar kadının ev içi kararlarda etkinliği söz konusudur. Bunu kadının aldığı eğitim ve dışarıda gelir getiren bir işe sahip olması sağlamaktadır. Kırsal alana kıyasla azalan sosyal kontrol ile aile üyeleri daha rahat davranma imkânı bulmaktadır. Geniş ailenin daha çok görüldüğü kırsal alandaki cinsiyet ve yaş gibi değişken çekirdek ailenin daha çok görüldüğü kentte önemini kaybetmektedir. Kentte bir iş bulmak için gerekli olan uzun öğrenim yılları, çekirdek ailedeki yetişkinin evlenmesini geciktirmekte ya da evlenme yaşını yükseltmektedir

(Şentürk, 2006: 20). Evlenme yaşı görece yükselmekte ve bu konuda temel ölçüt olarak, kişinin geçimini sağlayacak olgunluğa gelmesi, yani geçerli bir meslek sahibi olması kabul edilmektedir.

Tablo 2. Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri/Çekirdek Aile Yapısı

Aile Tipi	
Çekirdek Aile	Çekirdek Aile
<ul style="list-style-type: none">* Karı koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşur.* En fazla iki kuşak bir arada yaşar.* Modern aile, çağdaş aile, kent ailesi olarak da adlandırılır.* Kararlar ortak alınır.* Kadın genellikle çalışır.* Akrabalık bağları ve dayanışma azalmıştır.*Çocuk sayısı daha az ve çocukların sosyalleşmesine destekleyicidirler.* Evlenme yaşı, çocuk yapma kararı aile baskısı dışında alınır.*Aile coğrafi bağımlı değildir, sermayesini istediği işe veya yere yönlendirir.*Türkiye de çekirdek ailelerin oranı yaklaşık % 80,7’dir.	<ul style="list-style-type: none">*Kadının çalışmasıyla emzirme daha kısa süreli olabilir, çocuğun bakım sorunu ortaya çıkar.*Geç yaşta gebelik nedeni ile riskli gebelikler daha sıktır.*Kadının ekonomik özgürlüğü aile içi rollerde fark yaratırken, yükünü de arttırır.*Kent yaşamı, çalışma yaşamının getirdiği stres aile içi iletişimi olumsuz etkiler.*Kadının eğitilmiş olması ve söz sahibi olması sorun çözmei kolaylaştırır.*Sağlığa, koruyucu sağlık davranışlarına daha fazla önem verilir.*Doğurganlığın azalmış olması anne ve çocuk sağlığını olumlu etkiler.

(<https://acikders.ankara.edu.tr/> 3.12.2018)

2.1.3.3. Geçiş Ailesi

Geçiş ailesi; geniş aile ile çekirdek aile özelliklerinin bir araya getirilerek işletildiği, ilkel üretimden sanayileşmiş bir üretime doğru hızlı bir geçişin olduğu nüfusun hızla arttığı, toplumsal yapı, yaşam biçimi ve içeriğinin hızla değiştiği modern toplumlarda oluşan aile tipini ifade etmektedir (Çakır, 2013: 24).

Nüfusun büyük bir kısmı kırsal kesimdeki küçük yerleşim birimlerinde yaşayan toplumlarda, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yaşam açısından kır ile kent arasında büyük fark bulunmaktadır. Kırsal alandan gelen nüfusun, kente gelip yerleşmesi, ona uyum sağlaması veya onunla bütünleşmesi oldukça uzun zaman ve çaba gerektirmektedir. Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçleri dünyanın birçok toplumunda çekirdek aileyi yaratmakta ise de, Türkiye’de aynı durum ortaya çıkmamaktadır. Çünkü ülkemizin tarihten gelen ve azalsa da devam eden toplulukçu kültürel yapısı ve dayanışma olgusu bulunmaktadır. Bu da çekirdek aileyi

Türkiye'deki şekli olan "bağımlı çekirdek" şekline dönüştürmektedir (Kasapoğlu, 1990: 53). Geleneksel geniş aileye ait özelliklerin çekirdek aile içinde etkisini sürdürmesinde, Türkiye'de gerçek anlamda kurumsallaşmanın gerçekleşmemiş olması ve toplumun kendine özgü tarihsel, toplumsal ve kültürel özellikleri etkili olmaktadır (Çakır, 2013: 25).

2.1.3.4.Aileye Alternatif Yaşam Biçimleri ve Yeni Aile Türleri

Geçmişten günümüze toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve dönüşümlerle birlikte aile kurumu da değişime uğramıştır. Modernleşmeyle birlikte doğan kentlerde geleneksel geniş aile nasıl ki değişimlere karşı koyamayıp çözülmüş ise modern toplum yapısının ürünü olan çekirdek aile de toplumsal değişime karşı koyamamış ve bu aile yapısının çözülmesiyle aileye alternatif yaşam biçimleri ve yeni aile türleri meydana gelmiştir. Meydana gelen bu yeni aile türleriyle birlikte ailenin bilinen tanımları da kökten değişime uğramıştır (Çakır, 2013: 25).

2.1.3.4.1.Tek Ebeveynli Aile

Eşlerden birinin ölümü, uzun süren ya da sürekli yokluğu veya boşanma gibi faktörler sonucu meydana gelen tek ebeveynli aileler, genellikle kadının hane reisi olduğu ailelerdir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 79). Bunun toplumsal ve kültürel nedenleri mevcuttur. Geleneksel toplum yapısının kadına biçmiş olduğu cinsiyet rollerinin etkisi sonucu dünya da ve ülkemizde kadının hane reisi olduğu ailelerin varlığı erkeğin hane reisi olduğu ailelere göre daha fazla olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine göre, çocuğun bakım ve yetiştirilmesinden annenin sorumlu görülmesi nedeniyle hem bireysel, hem toplumsal, hem de hukuksal faktörler yalnız annelerin, babalara göre daha yaygın olmasına neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar, ebeveynlerden birinin yokluğunun, çocuğun kişilik gelişiminde sorunlara yol açabileceği üzerinde durmaktadır (Örüng ve Feyzioğlu, 2011: 18-21). Tek ebeveynli bir ailenin çocuk ve yetişkin açısından geliştirici ve eğitici bir ortam yaratması mümkün gözükmemektedir. Tek bir ebeveynle yaşamak zorunda kalmak, çocuğun ya anne ya da baba modeli ve deneyiminden yoksun kalmanın yanında aile içinde farklı cinsiyetin yerine getirdiği psiko-sosyal desteğin ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Satir, 2001: 172).

2.1.3.4.2. Babasız Aile

Batı toplumlarında 1930'lar ile 1970'li yıllar ikinci dünya savaşı yılları olduğu için çoğu baba savaşa katılmış ve bu yıllar bazen 'babasız' yıllar olarak adlandırılmıştır. Babasız aileler, ailede baba otoritesinin olmadığı ailelerdir. Boşanmaların artmasıyla birlikte "babasızlık" kavramı farklı anlamlara bürünmüştür (Canatan ve Yıldırım, 2013: 79-80). Artık bu kavram, boşanma ve ayrılma sonucunda babanın çocuklarıyla olan beraberliğini ve ilişkilerini sürdürmemesi anlamına gelmektedir. Bu aile yapılarında baba otoritesinin yoksunluğu, çocukların disiplin ve sorumluluk geliştirme tutumlarını zayıflatmakta ve sorunlu kişilik modellerine yol açmaktadır (Çakır, 2013: 26). Babanın, boşanma ve benzeri nedenlerle evden uzaklaşması, çocuğun uygun olmayan davranışları üzerindeki denetim mekanizmasının ortadan kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Davranışları üzerinde denetim yapacak otoritenin boşluğunu gören çocuk, daha rahat ve kontrolsüz davranabilmektedir (Şentürk, 2008: 16).

2.1.3.4.3. Üvey Aileler

Boşanmaların yükseldiği modern kent ailesinde yeniden evlenmeler ve üvey ailelerin oluşması da gittikçe yaygınlaşan başka bir fenomendir. Üvey aileler, boşanmış çiftlerin yeniden evlenmesi ve önceki evliliklerinden olan çocuklarını bir araya getirmesiyle kurulan ailelerdir. Bu aile yapısında çocuklar yeni aileleriyle yaşamaya başlamakta ve yeni birçok akrabalıklar meydana gelmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 79-80). Bu durum ise üvey çocukların duygusal yaşam ve davranışlarında sıkıntılar yaşamalarına neden olmaktadır (Çakır, 2013: 26).

2.1.3.4.4. Birlikte Yaşama

Birlikte yaşama, erişkin bir kadın ve erkeğin evlilik bağı olmadan aynı evi paylaşmalarıdır. Bu tür birliktelikler genellikle evlilik dışı birlikteliklerdir ve bu birlikteliklerin büyük oranı gençlerden, hiç evlenmeyenlerden ve boşananlardan oluşmaktadır. Birlikte yaşama oranı kadınlarda daha yüksektir. Genellikle aynı etnisite, eğitim ve yaş gruplarından meydana gelmektedir. Birlikte yaşama, çoğunlukla evlilik öncesi dönemi kapsamakta ancak bununla sınırlı olmamaktadır. Okul dönemi, özellikle üniversite yıllarında yaygındır. Birlikte yaşam, kişilere

evliliğin getirdiği evlilik bağlarından uzak durmayı sağlamaktadır. Ancak öte yandan çeşitli dezavantajlar da içermektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 81). Kişisel ve toplumsal sorumluluk esasına dayalı olarak kurulmayan bu evlilikler veya beraberlikler, uzun soluklu olmamaktadır. Kısa süre içerisinde oluşturulan bu beraberlikler, kısa süre içinde de dağılmaktadır. Yasal yoldan oluşturulmayan veya nikâhsız evlilik olarak ifade edilen bu beraberliklerden meydana gelen çocuklar bulunmaktadır. Boşanma yanında bu beraberliklerin artan oranda çözülüşü, ilişkilerin sonucu olan çocuk bağlamında tek ebeveynli ailelerin sayısını artırmaktadır (Şentürk, 2008: 22).

2.1.4. Evlilik Kavramı

Burgeys ve Locke'un "hayvanlar eşleşir, insanlar evlenir" şeklinde kullandıkları ifade, evlilik olgusunun insanlara ait bir faaliyet olduğunu vurgulamaktadır. Tarih boyunca bütün insan toplumlarında, evlilik faaliyetlerine farklı biçim ve tarzlarda rastlanmakta bu nedenle evliliği tek bir tanımlamaya sığdırmak mümkün olmamaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 80-88).

Evlilik, karşı cinsten iki kişinin yaşantılarını paylaşmak ve çocuk sahibi olmak istemeleri sonucu gerçekleştirdikleri bir sözleşmedir. Çiftler, devletin kontrol hak ve yetkisi bulunan bu yasal ilişki biçimiyle birbirlerine bağlanır ve doğacak çocuklarına belli bir statü sağlarlar (Özgüven, 2000: 56-59).

"Evlilik, evlenme yeterliliğine sahip olan kimselerin karı-koca olarak birleşmeleri, müşterek ve meşru hayat kurmalarına denir" (Özkan, 2001: 30).

Toplumsal yapının ana unsurlarından biri olan aile birliğinin kurulması için, karşı cinsten iki kişinin bir araya gelerek hem sosyal hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları toplumun egemen kurallarına uygun olarak karşılıklı yükümlülükler üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri gerekir ki bu evlilik ile mümkün olmaktadır (Demir ve Acar, 1993: 126). Evlilik kurumu, toplumsal bir kurumdur ve insan soyunun devamını sağlamaya yöneliktir. Evlilik yoluyla aile birliği kurulmakta ve toplumsal yaşam sürdürülmektedir. Dolayısıyla aile birliği sürekliliğini evlilik sözleşmesiyle sağlamaktadır (Çakır, 2013: 28).

Evlilik kurumu, insanoğlunun soyunun devamını sağlamaya yönelik bir toplumsal kurumdur. Evlilik, doğurganlığın başladığı ve biçimlendiği bir toplumsal kurum olmasının yanı sıra, aile kurumunun oluşmasındaki aracılığı ile yaşamın sürdürülmesine olan katkısı nedeniyle toplumsal bir nitelik de taşımaktadır. Bu anlamda evlilik kişisel bir olgu olmaktan çok, her aşamasında toplumsal ve kültürel süreçlerden etkilenen bir olgu olma özelliğine sahiptir (Bacanlı, 2001: 7-16).

Evlilik hem bireysel hem de toplumsal açıdan, kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı yoldan pek çok işlevi yerine getirir. Bu işlevler biyolojik, psikolojik, ekonomik ya da sosyal içerikli olabilir (Kasapoğlu, Karkiner vd. 2011: 30):

- Evlilik, doğacak çocukların meşru olarak dünyaya gelmelerine uygun ortamı ve gerekli koşulları hazırlamaktır.
- Yasal bir evlilik, bireylere hukuki bir kimlik ve yeni bir sosyal statü kazandırmaktır.
- Evlilik bağımlı öngören bazı hakların elde edilmesine olanak sağlamaktır.
- Evlilik yeni ve mutlu bir aile kurma özlemini ve hayallerini gerçekleştirmede önemli bir adımdır.
- Evli eşlerin birlikteliği toplum tarafından da onaylanmaktadır ve destek görmektedir.
- Evlilik, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmada ekonomik güç yaratmaktadır.
- Evdeki iş bölümü ve iş birliği, işleri, dolayısıyla da yaşamı kolaylaştırır.
- Evli bireyler toplumun birçok kesiminde daha kolay kabul görmektedir.
- Evlilik bağının öngördüğü bazı rol ve sorumluluklar toplumun beklentileri doğrultusunda, bireylerin davranışlarına denetim ve sınırlılık, yaşamlarına düzen getirmektedir.
- Evlilik, bir ömür boyu birlikte yaşamayı ve yaşamı, paylaşmaya ilişkin verilen bir kararın meşrulaştırılmasıdır.

Bütün yapılan tanım ve açıklamalardan sonra evlilik en geniş anlamıyla şu şekilde tanımlanabilir: Kadın ve erkeğin, hem sosyal ve kültürel hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları toplumda hâkim olan kurallara uygun olarak; “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşme” (Özgüven, 2000: 19) ile karşılıklı sorumluluklar üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri, aile kurup bir arada yaşamaya başladıkları yasal bir ilişki biçimidir (Yılmaz Çoban, 2008: 50).

2.1.5. Sosyolojik Yönüyle Evlenme Biçimleri

Sosyal bir yapı içerisinde yaşayan bireyler toplumsal sürekliliği sağlamak için var olan değerlerini korumaya özen göstermektedirler. Aile birliğinin temeli olan evlilik müessesesi de korunması gereken bu değerler arasındadır. Bu nedenle her toplumun da yapacağı evlilik biçimleri farklılık gösterir ve bireyler geleneklerine bağlı olarak değerlerini korumak adına toplumun uygun gördüğü şekilde evliliklerini gerçekleştirmeye çalışırlar.

“Toplumun temelinde aile, ailenin temelinde de evlilik müessesesi yer alır. İnsan neslinin devamı, evlilik olgusunun gerçekleşmesine ve aile birliğinin kurulmasına bağlıdır.” (Dikeçligil ve Çiğdem, 1990: 385). Çiftler kendi toplumsal değerlerinin uygun gördüğü şekilde birlikteliklerini resmiyete döker yani evlilik sözleşmesi yaparlar. Dolayısıyla aile birliği sürekliliğini evlilik sözleşmesiyle sağlamaktadır.

Evlilik ve evlenme biçimleri dört farklı ölçüt çevresinde çeşitlenmektedir (Doğan, 2009: 134). Bu konuda kullanılan ölçütler ‘çevre’, ‘eş sayısı’, ‘yerleşim yeri’ ve ‘tercih’ ölçütleridir.

Çevre ölçütüne göre evlilik biçimleri; içeriden evlenme ve dışarıdan evlenme olmak üzere iki evlenme biçimi vardır. **İçeriden evlenme (Endogami);** evlenecek kişiye eş kendi grubu içinden seçilir. Kabile benzeri topluluklarda içeriden evlenme kuralı vardır. Endogami ile evlilik kabile içerisinde gerçekleşmekte, bu yolla iki aile arasındaki bağların güçlendirildiği ve sürekli kılındığına inanılmaktadır. **Dışarıdan evlenme (Egzogami);** kişiye grubun içinden değil grubun dışından eş seçme imkânı tanır. Klan benzeri topluluklarda dışarıdan

evlenme kuralı vardır. Bu kural ileri toplumlarda yakın akraba ile evlenme yasağına dönüşmüştür (Doğan, 2009: 134). Bu kural bir toplumun çeşitli grupları arasındaki iletişim ve işbirliği imkânlarını arttırma ve çatışmaları azaltma amacını gütmektedir.

Eş sayısı ölçütüne göre evlilik biçimleri; evlenen kadın ve erkeklerin sayısına göre tek eşli evlenme ve çok eşli evlenme olarak ele alınmaktadır. **Tek eşli evlenme (monogamy);** bir erkeğin bir kadınla evliliğidir. Türkiye’de Medeni Kanunun öngördüğü tek eşli evlilik yaygındır. **Çok eşli evlenme (Polygamy);** bir erkeğin veya bir kadının birden fazla eşle evliliğidir. Kabile ve aşiretlerde yağma yoluyla elde edilen kadınların fazlalığı nedeni ile bu tip, çok eşlilik biçimi doğmuş, zaman içinde de erkeğin erkek çocuk sahibi olma arzusu, kadınların işgücünden faydalanılmak istenmesi, toplumsal saygınlığın artırılması gibi çok farklı sebeplerle poligami çeşitli toplumlarda varlığını sürdürmüştür (Uçar, 2003: 29). Poligami ikiye ayrılır. Bir kadının birden fazla evliliğine ‘**polyandry**’, bir erkeğin birden fazla evliliğine ise ‘**polygny**’ adı verilir” (Ülken, 1943: 27-45). Günümüz toplumlarının çoğunda erkeğin birden fazla kadınla yaptığı evlilik örneklerine rastlanırken bir kadının birden fazla erkek ile yaptığı evliliklere rastlamak neredeyse imkânsız olmaktadır. “Tüm kültürlerin ancak %5’inde kadınlar aynı zamanda birkaç erkekle evlidir. Kocalar çoğu zaman kardeştir. Günümüzde Tibet’te bu tür evlilik örneklerine rastlanmaktadır. Kadın sayısının azlığı, bazı kabilelerde otoritenin kadın tarafına geçmesi, bazen de dini etkenler etkili olmaktadır” (Ülken, 1943: 27-45). Çevre ve eş sayısı ölçütlerine ek olarak tercih ölçütü de bulunmaktadır. Tercih ölçütü Türkiye’de yaygın olan evlilik çeşitlerini içerdiği için daha detaylı bir biçimde ele alınacaktır.

Tercih ölçütüne göre evlilikler; daha çok çıkar temeline dayanan evliliklerdir. “Ekonomik yaşamları tarım ve hayvancılığa dayanan topluluklarda görülür. Bireysel tercih yerine ailevi tercihlerle gerçekleşen evliliklerde amaç aileler arasında dayanışma, işbirliği ve bütünlüğün pekiştirilmesiyle bu özelliklerle devamlılığın sağlanmasıdır” (Doğan, 2009: 137).

Yerleşim yeri ölçütüne göre evlilikler; yeni evlenen çiftlerin nerede oturacakları sorusuna karşılık gelmektedir. Bu sorunun cevabı genellikle toplumsal normlarla belirlenir (Özkalp, 2005: 149). Çiftlerin yerleşim yeri ölçütüne göre evlilik

biçimleri; Patrilocality, metrilocality ve neolocality olmak üzere üçe ayrılmaktadır. **Patrilocality;** Baba yanı yerleşmedir. Bu evlilik biçiminde, kadın kök ailesinin yanından ayrılarak eşinin ailesiyle aynı hanede ya da eşinin ailesine yakın bir hanede yaşamaya başlar (Erdentuğ, 1990: 325). **Metrilocality;** Evlilik sonrası erkeğin kadının kök ailesi yanına (aynı haneye veya yanı başında ayrı bir haneye) yerleşmesidir (Erdentuğ, 1990: 325). **Neolocality;** Modern toplumlarda yeni evlenen çiftler kendi başlarına yaşamayı tercih eder ve her iki tarafın ailesinden ayrı olarak tek başlarına yaşamaya başlarlar (Özkalp, 2005: 149).

Türkiye’de var olan evlilik çeşitlerine baktığımızda çok farklı evlenme biçimlerine rastlanılmakla birlikte genel olarak belli başlı evlilik biçimleri bulunmaktadır.

2.1.5.1.Görücü Usulü ile Evlenme

“Görücü usulü evlenme, daha çok gelenekselliğin ağır bastığı kırsal kesimlerde görülen bir evlenme biçimidir.” Bu evlenme biçiminde gencin anne-baba veya yakın akrabalarının, evlenecek gence eş adayı seçimi ve gencin kızı beğenmesiyle evlilik yapılır. Bu evlilik biçimi, aile büyüklerinin görüp onay verdiği kişiyi gencin onaylamasıyla gerçekleştirilir (Çakır, 2013: 47). “Evlenme işine, “görücü” denilen ve erkek ailesi tarafından seçilen kadınlar grubunun kız evini ziyareti ile başlanmaktadır. Çoğu zaman kız beğenme yetkisi tamamen bu gruba verilebilmektedir” (Canel, 2007: 104).

2.1.5.2.Başlık Parası Karşılığında Evlenme

Bilindiği gibi farklı toplumsal grupların farklı kültürel değer ve inançları bulunmaktadır. Evlilik olgusu da toplumsal bir kurum olduğundan her toplumda farklı anlam ve değerler kazanmaktadır. Her toplumun evlilik ile ilgili farklı uygulamaları mevcuttur. Başlık parası da bu uygulamalardan biridir ve ana hatları ile ‘evlilik ödemesi’ olarak bilinen bu uygulama evlenecek kişi ya da ailesinin kız tarafına yaptığı maddi-manevi ödeme şeklidir (Erdentuğ, 1991: 309). Bu uygulamanın temelinde yatan düşünce, kadının evlilik yoluyla bir aileden diğerine transfer olması dolayısıyla ailesine kaybettireceği tüm maddi- manevi değerler olmaktadır. Aile ekonomisinde önemli bir iş gücüne sahip olan kadın, evlenerek hem kayın ailesinin soyunun devamını sağlamakta hem de başlık parası yoluyla ailesine

kazanç sağlamaktadır (Dikeçligil ve Çiğdem, 1990: 316). Başlığın miktarı ile kadına biçilen değer ilişkilendirilmektedir (Çakır, 2013: 35). “Erkek ya da ailesinin kıza ve bu izdivaca gösterdikleri değeri maddi harcamalarla açığa çıkarması beklenmektedir.” Dolayısıyla erkek tarafının harcama yapmaktan kaçınması kız ve ailesine değer vermedikleri anlamına gelmekte ve taraflar arasında huzursuzluklara neden olabilmektedir. (Durutürk, 2007: 109).

Gelenekselliğin baskın olduğu toplumsal yapılarda yaygın olan bu uygulama, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerine sebep olmakta, aileler başlık parası adı altında hem üzerlerindeki yükü hafifletmekte hem de maddi kazanç sağlamaktadırlar (Çakır, 2013: 36-37).

2.1.5.3. Berdel Evlilik

Bu yolla kurulan aile birliği, ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın olmaktadır (Doğan, 2009: 140). Bu tür evlilik biçimleri, daha çok yoksul ailelerin gelin almak için diğer aileye kız vermesiyle gerçekleştirilir. “Başlık ödeme konusunda güçlük çeken aile, evlenme çağındaki kızını veya oğlunu evlendirmek istediği zaman, aynı durumdaki bir aile ile anlaşır” (Beşikçi, 1969: 163). Bu evlilikte evlenecek iki erkek, evlilik çağındaki kız kardeşlerini değiştirirler (Doğan, 2009: 140). Kızlardan birinin ölümü durumunda kocası baldızıyla evlenme hakkına sahiptir. Bir başkasıyla evlenme durumu söz konusu olması halinde ölen karısının ailesinden başlık parası isteme hakkı vardır. Bunun yanı sıra kan davalı olunan iki aile arasında da görülmektedir. Akriba olunan iki aile kendi aralarındaki kan davası, kan husumetini bitirmiş olmaktadır (Çakır, 2013: 51). Berdel evliliklerin işlevsel olarak bölgede sorunların çözümünde olumlu yanları var gibi gözükse de, kadına ve kadının evlilikteki yükümlülüklerine bakıldığında eşitsizliği ve kadının ikincil konumunun oluşturduğu zorlayıcı koşulları artırdığı görülmektedir (Erkan, 2005: 235-237).

2.1.5.4. Para Karşılığı Evlenme

Bu evlilik şekli, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesimindeki sosyo-ekonomik düzeyi düşük çevrelerde gerçekleştirilmekle birlikte şehirlerde yaşayıp maddi açıdan iyi durumda olan kırsal kökenli aile yapılarında da rastlanmaktadır (Sezen, 2005: 190). Aileler, bu yolla okul çağındaki çocuklarını para

karşılığında kendilerinden yaşça büyük ve çoğu zaman özürli bireylerle evlendirmekte diğeri bir ifadeyle para karşılığı kız çocuklarını satmaktadırlar (Çakır, 2013: 37).

2.1.5.5. Beşik Kertme Evliliği

Temelinde sosyo-ekonomik ve psikolojik etmenlerin yattığı bu evlilik biçimi, törelerin ağır bastığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde daha çok görülür (Çakır, 2013: 38). Sağlıklı bir evlilik biçimi değildir. Birbiriyle dostluk kurmak ya da dostluk veya ekonomik ilişkilerini güçlendirmek isteyen kişilerin yeni doğmuş kız ve erkek çocuklarının gelecekte evleneceğine dair söz vermesi, anlaşması durumudur (Erkan, 2005: 235-237). Bu evlilik biçiminde, aileler henüz beşikte iken çocuklarının evlenmelerine karar vermekte, çocukların rızası alınmadan nişanı yapılmakta yani evlilik için sözleri kesilmektedir. Evlenecek olan kadın ve erkeğin rızası olmadan alınan bu karar çiftler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır; intihar, psikolojik bunalım, kaçma vb. gibi ciddi toplumsal sorunlara yol açmaktadır (Sezen, 2005: 189).

2.1.5.6. Kan Parası Karşılığı Evlenme

Kan davalarının önüne geçmek amacıyla öldürülen kişinin ailesine kan bedeli olarak para, altın, ev ya da kız verilmesiyle gerçekleştirilen bir evlilik biçimidir Kan davalarının devam etmemesi amacıyla yapılmış olması tek olumlu yanındır (Sezen, 2005: 191). Temelinde eğitimsizlik olan bu ilkel evlenme biçimi, ülkemizde özellikle törelerin ağır bastığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde daha çok görülmekte dolayısıyla erken evliliklere sebebiyet vermektedir.

2.1.5.7. Çok Eşlilik (Kuma Getirme Evliliği)

“Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizin kırsal kesimlerinde hâlâ devam eden bu evlilik biçiminde, erkeğin birden fazla kadınla evliliği söz konusudur. Bu gibi evlenmelerde ilk kadın, yaşadığı yörede kınanmamak için ‘Kuma’ denilen ikinci kadını bulur böylece aile içindeki yerini sağlamlaştırır” (Sezen, 2005: 189).

2.1.5.8. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme (Levirat)

İslam öncesi Türk topluluklarında var olan bu uygulama İslamiyet’in kabulü sonrasında da sürdürülmüştür. Ülkemizde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu

bölgelerinde rastlanılan bu evlilik biçiminde sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenler etkili olmaktadır (Doğan, 2009: 138). Kocasını ölen kadının, kocasının erkek kardeşiyle evlenmesidir. Bu yolla mallar aile içinde kalır, gelinin dışarıya çıkması önlenir, çocuklar korunur ve erkeğin başlık parasından kurtulması sağlanır (Civelek, 2013: 19). Ölen kardeşin karısının, varsa kocasının bekâr erkek kardeşiyle ya da evli olan erkek kardeşiyle evlendirildiği bu evlilik biçimi, mirasın bölünmemesi ve öksüz kalan çocukların geleceğinden duyulan endişe nedeniyle gerçekleştirilmektedir (Sayın, 1990: 83).

2.1.5.9. Baldızla Evlilik (Sorarat)

Eşinin ölümünden sonra dul kalan kocanın, eşinin kız kardeşiyle evlendiği (Civelek, 2013: 19) bu evlilik biçimi yetim kalan çocukların geleceği için yapılmaktadır. Bu yolla hem iki aile arasındaki akrabalık ilişkisinin devamı sağlanır hem de çocuklar anne yarısı dediğimiz teyze tarafından büyütülür (Sezen, 2005: 189). Burada evliliğin bireysel işlevlerinden çok toplumsal işlevleri birinci düzeyde bir hedef olduğundan, bu evliliklerde ailenin kararı daha ön plandadır (Çakır, 2013: 56).

2.1.5.10. Akraba Evliliği

Türkiye’de kırsal ve kentsel alanlarda çeşitli fonksiyonlar itibariyle kendini gösteren akrabalık ilişkilerinin toplumsal alandaki yansımalarından biri de akraba evlilikleridir (Timur, 1979: 127). Akraba evliliği, aralarında akrabalık bağı bulunan ailelerin çocuklarının izdivacıyla gerçekleşir. Bu evliliğin nedenleri arasında tanıdık biriyle evlenme, malın ve ailenin bütünlüğünü koruma gibi amaçlar sayılabilir (Doğan, 2009: 146). Sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlere dayalı olarak gerçekleştiği bilinen bu evlenme biçimi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun kırsal kesimlerinde oldukça yaygındır. Bu evlilik biçiminin temelinde yatan düşünce; mirasın bölünmemesi, yakın akraba ve kardeş çocuklarının yaşlılık döneminde kayınvalide ve kayınpedere daha iyi bakabilecekleri ümidi vb. gibi düşüncelerdir.

Ülkemizde akraba evliliklerine çok sık rastlanılmaktadır. Akraba evliliklerinin yapılmak istenmesinin temelinde güven duygusu yatmaktadır. Aileler birbirlerini tanıdıklarından dolayı birbirlerine karşı güven duygusu beslemektedirler ve akrabalık bağlarını daha çok güçlendirmek için çocuklarının evliliklerini

gerçekleştirmek istemektedirler. Bu evlilik biçiminin yani akraba içindeki durumların erken yaşta evliliklere de ortam hazırlandığı görülmektedir (Çakır, 2013: 55-56). Özellikle akrabalar arasındaki erken evliliklerde yaşlılıkta bakımı güvence altına alma düşüncesi belirgin biçimde açığa çıkmaktadır. Burada bir taraftan yaşlılıkta bakım sağlayacak hizmet kuruluşlarının ve devletin bu konuda yeterli olanak sunmaması bir dene olarak düşünülse de, bununla birlikte akrabalık ilişkilerine dayanan bir güven duygusunun da etkili olduğunu belirtmek gerekir. Bu çerçevede bir kez daha ücretsiz kadın emeğinin ve bu çalışma bağlamında da çocuk yaşta erken evlendirilmiş kadınların emeğinin yaşlılık güvencesi olarak görüldüğü vurgulanmalıdır. Kuşkusuz böyle bir güvenceyi sağlamak küçük yaşta “eğitmek, bağlamak” vb. bağımlılıklar yaratmakla daha başarılı olacağı için kadınların erken yaşta evlendirilmesi düşüncesinin bu bağlamda daha etkili olacağı açıktır (Özbay, 1998: 155-172).

2.1.5.11.Kaçarak Evlenme

“Her toplumda bireylerin kim/kimlerle evleneceği belli kurallara bağlanmıştır. Bu kurallar biyolojik temelli olabildiği gibi, kaynağını daha ziyade değer ve normlardan alan toplumsal içerikli kurallardır” (Adak, 2012: 33-34). Her toplum kendi gelenek ve göreneklerine, ekonomik koşullarına göre eş seçmek için farklı yolları kullanmıştır. Ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaygın olan ‘Kaçırma’ da bunlardan biridir. Bu evlilik biçiminde, evlenecek çiftin ailesinin rıza göstermemesi durumunda veya evlenilmek istenen kızın rızasının olmaması durumunda erkek böyle bir yola başvurmak durumunda kalmaktadır. Kaçırma olayı sonrası aileler arasında husumet yaşanmakta ve bu husumetin giderilmesi için çeşitli şartlar konulmaktadır. Kaçırma yolu ile yapılan evliliklerde yüklü miktarda para ile aileler arasında barış sağlanmaktadır. Aksi takdirde aileler arasına düşmanlık girmektedir.

2.1.6.EVLİLİKTE UYUMU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ailenin oluşumunu sağlayan temel unsur erkek ve kadının meydana getirdiği birlikteliğe yasal bir nitelik kazandıran evliliktir. Evliliği karşı cinsteki iki yabancıyı farklı değer, kültür ve yaşam alışkanlıklarını bir araya getirerek oluşturdukları yeni ve özel bir yapı olarak tanımlamak da mümkündür. Evlilikte mutlu, sağlıklı ve uyumlu bir ilişkinin başarılması, en az onun meydana gelişi kadar önemli olmaktadır.

Çünkü eş seçimi, insan yaşamındaki en önemli kararlardan birini oluşturmaktadır. Kişi, geri kalan yaşamını vereceği bu kararla birlikte birçok yönden olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Evlilik uyumu, bireyin biyolojik, toplumsal ve psikolojik ihtiyaçlarını, toplumsal, kültürel ve yasal kurallara ters düşmeden, onlarla çatışmadan karşılayabilmesidir. Eşlerin birbirlerine karşı tutumları ve ortak yaşamın kurallarına uygun davranmaları mutlu bir aile olmak adına çok önemlidir. Erken evliliklerde gelin ve damat olarak adlandırılan kız ve erkek çocuk, çevresi tarafından kendilerine yüklenen yetişkin rol ve sorumluluklarını 'doğal olarak' yerine getirememekte ve sorun yaşamaktadır.

Farklı değer yargıları ve tutumlarına sahip iki kişinin birlikteliğinin sorunsuz olması çok da kolay olmamaktadır. Bu da göstermektedir ki evlilik, iki insanın bir araya gelmesinden çok daha fazlasını içermektedir ve kişinin eş seçimi birçok faktörün etkisi altındadır. Bunların evlilik arifesinde hemen değişmesi mümkün değildir. Nitekim kişinin eş seçimi, birçok faktörün etkisi altındadır. Evlenecek yetişkin kişi, bu faktörleri dikkate almak ve kendinden önce belirlenmiş kalıp davranışları uygulamak durumundadır.

Evliliklerde iki kişinin ortak bir hayat kurması, eşlerin birbirlerine ve evlilik birliğine uyum sağlamalarını gerektirmektedir. Bu durum biyolojik ve sosyal gelişimini tamamlayan yetişkinler için dahi sıkıntılı olabilmekte ve uyum sağlanabilmesi için zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Konuyu erken evlilikler açısından değerlendirecek olursak; kız ve erkek çocuklarının gelişimlerini tamamlayamamaları ile bağlantılı olarak oyun, eğlence vb. hayatlarında önemli rol oynamaktadır. Evlendirildiklerinde oyun ve arkadaşlar ile eş olma ve evliliğin yüklediği rol ve sorumluluklar arasında kalmaktadırlar. Çoğu erken evlilikler akraba evliliği şeklinde gerçekleştirilse de yabancılarla evlendirilmeleri durumunda tüm bunlara ek olarak yeni sosyo-kültürel ortama uyum sağlama çabası da sorun yaratmaktadır.

Galin ve Brommer'in ifade ettiği gibi bazı uzmanlara göre, bireyler eş seçerken kendi bireysel ihtiyaçlarını tamamlayacak kişileri tercih etmektedir. Birbirlerini daha iyi anlayan ve tanıyan insanların birbirleriyle daha iyi geçinip mutlu bir ilişkiyi uzun süre götürecekleri düşünülmektedir. Çünkü evlenecek yetişkinlerin

kişisel özelliklerini, hayattan ve evlilikten beklentilerini önceden bilmesi ve bu konuda anlaması karşılaşılabilecek problemlerin giderilmesinde işleri kolaylaştırılmaktadır.

Türkiye ve dünyanın farklı ülkelerindeki farklı araştırma sonuçları göstermektedir ki; yaş, eğitim, gelir, kültür, yerleşim yeri ve meslek olarak birbirine yakın özellik taşıyan eşlerin oluşturduğu ve bu özelliklerinden dolayı da denk evlilik olarak ifade edilen evliliklerin, uyumlu ve mutlu olma olasılıkları daha fazla olmaktadır. Çünkü sıralanan bu benzer veya ortak özellikler, eşlere yaşamın onların önüne çıkaracağı sorunlar karşısında daha dayanıklı olmalarını ve olumsuzluk durumlarında ilişkilerini yıpranmaktan korumalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla iki kişi arasında olduğu düşünülen evlilik ve bu evlilikte uyum, bazı faktörlerin etkisi altındadır. Bu faktörleri ise şöyle sıralamak mümkündür (Şentürk, 2012: 46-49).

2.1.6.1.Sosyal ve Ekonomik Faktörler

Evliliğin gerçekleşebilmesi için bireylerin bir takım hazır bulunuşluklara sahip olması gerekmektedir. Bu hazır bulunuşluk durumu evlilik birlikteliğinin yürütülmesi için gereklidir. Yeni eşlerin evlenmeden önce belli bir ekonomik güce sahip olmaları evlilik uyumunun sağlanabilmesi için arzulanan bir durumdur. Eşlerin kimseye ihtiyaç duymayacak ölçüde düzene koyulmuş bir gelir ve bu geliri sağlayacak geçerli bir mesleğe sahip olmaları gerekmektedir ki beslenme, barınma, temizlik, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlar karşılansın ve eşler arası problemler önlenebilsin (Canatan ve Yıldırım, 2011: 67).

Evlenecek kişinin gelir getiren bir iş ve mesleğe sahip olması kadar, eşlerin ekonomik olarak birbirine yakın olmaları da evlilikteki uyumu olumlu yönde etkilemektedir. Birey kendi içinde yaşadığı sosyal ve ekonomik koşullar içinde gelişmektedir. Kişiliğin gelişmesinde bu koşullar belirleyici olmaktadır. Evlenecek kişilerin sosyo-ekonomik koşullarının aynı düzeyde olması istenen ideal olandır (Şentürk, 2012: 50).

2.1.6.2. Kültür Faktörü

Evlilik, bireysel olmaktan öte toplumsal bir olgudur. Bundan dolayı kişiler, evliliklerinde kendi kişisel tercihlerinden çok, içinde yaşadıkları aile ve yakın

çevreden başlamak üzere toplumun etkisinde kalmaktadırlar. Evlenmek isteyen gençler, çoğunlukla mensubu oldukları toplumun kültürel değer ve normlarını göz ardı etmektedir. Bu ise uyum problemlerine neden olmaktadır ve evlilik birlikteliğinin sürdürülmesini zorlaştırmaktadır.

2.1.6.3. Eğitim Faktörü

Eğitim durumu, bireyin tutum ve davranışlarını tayin eden önemli bir unsurdur. Aldığı eğitime bağlı olarak kişi daha bağımsız kadar almakta, daha bireysel davranabilmekte ve evleneceği eşten oturulacak eve kadar her şeyi kendisi belirleyebilmektedir. Bu kişi, doğacak her türlü sorunu, tek başına göğüsleyebilme gücünü kendisinde görebilmektedir. Bununla birlikte, eğitim ve öğrenim seviyesi arttıkça eşler geçimsizliklerini daha kolay açığa vurabilmekte ve sorunlarını daha rahat ifade edebilmektedirler. Dolayısıyla kişinin sahip olduğu eğitim seviyesi, evlilikte uyumu olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktada eşlerin benzer eğitim seviyesinde olmaları evlilikteki uyumu olumlu yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki aralarında eğitim farkı olan eşler etkili bir iletişim kurmakta bu ise anlaşmazlıklar yaratarak boşanmalara neden olmaktadır (Şentürk, 2012: 54-55).

2.1.6.4. Yaş Faktörü

Kişinin evlilik zamanlaması, onun evlilikteki mutluluğunu yakından etkilemektedir. Bir kişinin evlenmesi için en uygun zaman onun farklı açılardan olgunluğa erişmiş olduğu zamandır. Nitekim bu koşulları taşımadan yapılan erken evlilikler, ileride geçimsizliği ve tartışmayı doğuracak sorunları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle evlenecek kişi/kişiler, hem kendilerini hem de karşılarındakini tanıyacak olgunluğa

Evliliğin erken yaşlarda yapılması kadar geç yaşlarda yapılması da uyumu yakından etkilemektedir. Nitekim otuz yaşından sonra yapılan evlilikle aniden ortaya çıkan bağımlı bir yaşama uyum sağlamada güçlük çekebilmektedir (Şentürk, 2012: 58-61).

2.1.6.5. Aile İçi İletişim Faktörü

Fiziksel güzellik ve cinsel cazibe, evlilik, ilişkinin başlaması ve yürütülmesi için gerekli ancak yeterli şart değildir. İkili bir ilişkinin evliliğe dönüşmesi ve bu evliliğin sürdürülebilir bir nicelik kazanabilmesi için, eşler arasında oluşturulacak iyi iletişim, paylaşım ve dayanışmaya büyük gereksinim duyulmaktadır. İyi bir iletişimin kurulması, kişinin normal yaşantısının sağlıklı ve başarılı bir şekilde yürütülmesini mümkün kılarken evliliğin de arzu edildiği doğrultuda devam etmesini sağlamaktadır. Eşler arasında oluşturulan iyi iletişim, mutlu bir evliliğin formülünü oluşturmaktadır (Şentürk, 2012: 58-61).

Eşler arasındaki ilişkinin tatmin ediciliği de temelde iletişimin niteliği ve niceliğine bağlı olmaktadır. Karşılıklı anlaşılma, evlilikte uyumu artırır iken, başarısız bir iletişim eşler arasında güveni azaltmakta ve çiftler birbirinden uzaklaşarak birbirlerine yabancılaşmaktadır. Böylece eşler arasındaki dayanışma durumu ortadan kalkmaktadır (Özkalp, 2005: 117).

2.1.6.6. Çocuk Faktörü

Çocuk sahibi olmak, aile açısından oldukça önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Çiftler, üreme yoluyla toplumsal devamlılığa katkıda bulunurlar. Çocuk, aile birliğinin temeli ve devamı açısından oldukça önemli görülmektedir. Çocuğun evlilik üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisi olduğunu savunan farklı iki görüş olmakla birlikte, ülkemiz açısından düşünüldüğünde çocuğun boşanmayı engelleyici özelliği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki evliliğin yürütülmemesi çocuktan ziyade eşler arasındaki sorunlu iletişime dayanmaktadır ve eşler arasındaki bu sorun giderilmediği takdirde çocuğun varlığı pek de bağlayıcı olmamaktadır.

Çocuğun varlığı ve sayısı eşlerden kadınlar özellikle de çalışan kadınlar açısından bir sıkıntı kaynağı olarak düşünülebilir. Çünkü geleneksel olarak, çocuğun bakımından kadın daha fazla sorumlu olmaktadır. Bu durum ise çalışan kadın için büyük sorun yaratmaktadır. Ancak yakın zamanlarda yaygınlaşan kreş ve anaokulu, çalışan anne için bir kurtarıcı olmaktadır. Çocuk sahibi olmak kadar, çocuğun dünyaya geldiği zamanda evlilikte uyumu etkileyen önemli bir nokta olmaktadır. Nitekim geleneksel toplumlardaki küçük yaşta evlilik, erken çocuk sahibi olma

durumu ve bu duruma eşlerin bazen hazır olmayışı, eşler arasındaki uyumu tehdit edebilmektedir. Yine geleneksel toplumlarda aile büyükleri çocuk yapma konusunda sıkboğaz etmektedir. Bu durumda da, eşler bu kararı zorunlu olarak almak durumunda kalmaktadır. Aile dışı müdahaleyle gerçekleşen bu durum, bazen evdeki problemlerin meydana gelmesine neden olabilmektedir. Bununla birlikte çocuğun olmaması veya ertelenmiş olması boşanmaları kolaylaştırmaktadır. Çocuk bu açıdan boşanmayı engelleyici bir görev görmektedir.

Özetlenecek olursa; farklı yaş, eğitim, kültür ve gelir seviyesine sahip aile içi uyumlu bir iletişimin yetersiz olduğu, anne, baba ve akraba ile eş arasında denge kuramayan zamansız evlilik yapan ve çocuk sahibi olan eşlerin evlilikte uyumlu ve mutlu olma şansları az olmaktadır (Şentürk, 2012: 62-64).

2.1.7. Erken Evlilik (Çocuk Gelin)

Gençlik çağı, ilk ergenlik belirtileri ile başlayıp, büyümenin durmasına kadar devam eden, çocuklukla erişkinlik arasındaki geçiş dönemidir. Gençlik çağının tanımı, bedensel ve cinsel gelişmeye göre yapıldığında, başlangıcı da bitişi de belirsiz olabilmektedir. Genelde, 12-21 yaşlarına kapsayan bu döneme, modern batı kültürlerinde büyüme anlamına gelen adölesan dönemi, bu dönemdeki bireye de adölesan denmektedir. Adölesan dönemi, bazen ergenlikle eş anlamlı kullanılsa da, aslında yaşamın bu döneminde vücutta meydana gelen biyolojik değişikliklere eşlik eden, ruhsal gelişme ve psiko-sosyal değişiklikleri de ifade eden bir terimdir. Bu bağlamda adölesan dönemini, çocukluktan erişkinliğe geçiş sırasında yaşanan, biyo-psiko-sosyal değişim süreci olarak tanımlayabiliriz (Karasar, 1999: 77). Bu dönemi psiko-sosyal gelişim açısından, her adölesanda farklı şekillerde ve üst üste seyreden erken, orta ve geç adölesan olmak üzere üç evreye ayırarak incelemek mümkündür. Adölesanın topluma katılabilmesi, erişkinler arasında yerini ve konumunu alabilmesi, bu evrelerde kazandığı bilgi, beceri ve deneyimlere bağlıdır.

Adölesan dönemi geniş anlamıyla bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerle çocukluktan yetişkinliğe geçiş periyodudur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) adölesanlığın 10-19 yaşlar arasında olduğunu bildirmektedir (Başer, 2000: 50). Adölesanlar birçok ülkede nüfusun % 20-25'ini oluşturmaktadır. Her beş

insandan birinin adölesan olduğu, bunların % 85'inin gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı da bilinen bir gerçektir (Bulut, 1984: 8-9).

Erken evlilik nedir? Hangi yaş grubunda yapılan evlilikler erken evlilik olarak tanımlanır? Sorularından hareketle erken evlilik kavramını ele aldığımızda; bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı evlilikler 'erken evlilik' olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 2013: 42). Çocuk evlilikleri, diğeri adıyla erken evlilik, 18 yaş altında, çocuğun fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşımaya hazır olmadan yapılan evlilik olarak tanımlanmaktadır (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62). "Uluslararası belgelere göre, 18 yaşının altında yapılan her evliliğe "çocuk evliliği" ve evlenen her kıza "çocuk gelin" denilmektedir" (Çakmak, 2009: 2). Erken evlilikler, genellikle herhangi bir evlilik töreni yapılmaksızın resmîyetin söz konusu olmadığı ve yasal anlamda bağlayıcı hakları beraberinde getirmeyen dini evlilikler biçiminde gerçekleşmektedir (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62).

Erken evlilik kapsamı içinde çocukların farkında olmadan yaptıkları ya da zorlandıkları evlilikler yer almaktadır. Çocuk evliliği derken, evlilik sözü ile kastedilen hukuki anlamda değil, sosyolojik anlamda evliliklerdir. Örneğin; Türkiye'de bu tür evlilikler, genellikle, dini nikâha (imam nikâhı) dayanan evliliklerdir (Çakır, 2013: 42). Bir insan hakkı ihlali olan çocuk evlilikleri, tüm dünyada varlığını sürdürmekte ve bazı toplumsal yapılarda bir sorun olarak görülmemektedir. Bu durumun toplum tarafından sorun olarak görülmemesi ise devamlılığını sağlamakta özellikle kız çocukları açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. (TBMM, KEFEK, 2009: 4).

Bir toplumun gelişmişlik göstergelerinden biri olan evlenme yaşı ve oranları, çoğunlukla gelişmekte olan ve ataerkil kültürün baskın olduğu bölgelerde çok daha yüksek oranlarda karşımıza çıkmaktadır. Dünya'da çocuk evliliği göstergelerine bakıldığında, halen tüm dünyada 20-24 yaş grubunda olan kadınların %36'sı 18 yaşın altında evlenen veya birlikte yaşayan kişilerden oluşmaktadır (UNICEF, 2006: 1). Ülkemiz açısından bakıldığında erken evlilik sorununun Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaygınlık göstermekle birlikte, diğeri şehirlerimizin sosyo-

ekonomik düzeyi düşük yerleşim birimlerinde de varlığını sürdürdüğü görülmektedir (Çakır, 2013: 44-45).

Bilindiği gibi erken evlilik sözü ile kastedilen sosyolojik anlamdaki evliliklerdir. Çünkü bu tür evliliklerin yasal hiçbir dayanağı yoktur. “Bu evliliklerin çoğu dini ve geleneksel ritüellerle, gizli saklı gerçekleştirildiği için, belgelenmesi ve kayıt altına alınabilmesi mümkün olmamaktadır.” Dolayısıyla kayda geçen vakaların yanında hiçbir şekilde yansıtılmayan evlilikler de söz konusu olmaktadır (Aydemir, 2011: 4). Öte yandan hukuki açıdan bir geçerliliği olmayan erken ve zorla evlilikler konusunda güvenilir ve sağlıklı istatistiki verilerin olmaması da sorunun çözüme ulaştırılmasını zorlaştırmaktadır (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62).

Bir insanlık suçu olan erken evlilikler, her iki cinsi ilgilendirmekle birlikte daha çok kız çocuklarının sorunu olmaktadır. Ülkemiz açısından bakıldığında “erken evliliklere bakıldığında kadınlarla erkekler arasında çok önemli bir farkın olduğu görülmektedir.” Toplumsal cinsiyet rollerinin bir yansıması olarak kadınlar hayata daha erken başlamaktadır. Evi geçindirmek erkeğin görevi olduğundan, erkeğin askerlik yapıp bir iş bulana kadar evlenmesi tercih edilen bir durum olmamaktadır (Orçan, 2008: 44). Hangi gerekçeyle olursa olsun, kız çocuklarının 18 yaşının altında ve rızası olmadan evlendirilmeleri, kız çocuklarına yönelik bir şiddettir (Çakır,2013: 60) ve bu durum sadece bir cinsiyet sorunu değildir, aynı zamanda bir ‘insanlık sorunudur’ (TBMM, KEFEK, 2009: 4).

“Gelişmek için yetişkinlerin ve toplumun desteğine, korumasına ihtiyaç duyan çocukların, yetişkinlerle benzer rol model kalıplarına sokulup, evlendirilmeleri ve onlardan hazır olmadıkları ve üstlenemeyecekleri bir sorumluluğun beklenmesi bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir” (TBMM KEFEK, 2009: 4).

Çocuk yaşta evliliklerin bütün yasal düzenlemelere rağmen halen var olması, bu sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemeyeceğini gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla yasal düzenlemelerin yanında “çocuk gelinleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının da değişmesi gerekmektedir.” Aksi takdirde bu sorunun önüne geçmek mümkün olmamaktadır (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 131-132).

2.2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.2.1. Aile Kuramları

Kuramsal çerçeve, insan doğası ve insan ilişkileri hakkında önemli varsayımları içeren belli bir konuda çalışırken kullanılan bakış açısı olmakla birlikte, ailelerin belli görünümünü aydınlatmak, belli konularda yoğunlaşmak için kullanılan entelektüel merceklerdir. Aşağıda aileye ilişkin belli başlı kuramsal çerçeveler kısaca irdelenecektir (Adak, 2012: 40).

2.2.1.1. Sistem Kuramı

“Toplumsal yapıyı, birbirleriyle etki-tepki halinde olan bir ilişkiler bütünü olarak ele alan ‘Sistem Yaklaşımı’ sadece davranış bilimlerine özgü bir yaklaşım değildir. Fizikten davranış bilimlerine, sosyal bilimlerden tarih ve felsefeye kadar pek çok alanda kullanılan bu kurama göre, bir yapının parçaları arasındaki ilişkiye, tek boyutlu değil çok boyutlu yaklaşılması ve olayların kendi ortamları içinde değerlendirilmesi gerekir” (Yoldaş, 2007: 7-11).

Toplumu, birbirileri ile ilişkili unsurların oluşturduğu bir sistem olarak gören kurama göre, sistem bir bütündür ve sisteme ait parçalar bütünden ayrı tutularak anlaşılabilirler, hiçbir parça bütünden ayrı değildir. Dolayısıyla sistemin herhangi bir kısmında görülen değişim, diğer kısımlar üzerinde de etki yapar yani bütün sisteme etki eder ve sistemin yeniden yapılanmasına yol açar. Ortaya çıkan yeni sistemler ise varlıklarını devam ettirebilmek için ‘çevresel’ kaynaklara ihtiyaç duyarlar (Kızılcılık, 1994: 428).

“Sosyal sistemler yalnızca kendi parçaları arasında değil, aynı zamanda dış çevreyle de etkileşim halindedirler.” Dolayısıyla dış çevrede meydana gelen değişim ve dönüşümler, sisteme etki ederek değişim baskıları yapar; sistem ise bu baskılara karşı ya kendisini değiştirerek ya da çevre üzerinde değiştirici tepkiler yaparak devamlılığını sürdürür (Çelik, 2007: 53).

Toplumsal yapının en küçük parçası olan aile de sistemin bir parçasıdır ve birbiriyle etkileşim halinde olan bir ilişkiler bütünüdür. “Bu nedenle aile, onu oluşturan üyelerin toplamından daha fazlasını ifade eder. Bireyi değil, ailenin

bütünü ele alan sistem kuramına göre, aile bireylerinden birinin başına gelen bir durum yalnızca o bireyi değil tüm sistemi etkilemektedir” (Çakır, 2013: 51).

2.2.1.2. Aile Konusunda Parsons’un Kuramı

Toplumun birbirleri ile ilişkili öğelerin oluşturduğu asıl sistem olarak ele alan “Parsons’a göre toplum, uzmanlaşmış sistemlerden ve bunların alt sistemlerinden oluşur ve tüm alt sistemler bazı temel gereksinimleri için diğer sistemlere gereksinim duyar.” Aileyi alt sistem olarak gören Parsons, bunu şu şekilde açıklar: Bir sistemin kendine yetmesi ve diğer sistemlere göre çevresine daha az gereksinim duyması, işlevlerini yerine getirmesi anlamına gelir. Bu açıdan okullar, bölgesel topluluklar, aileler birer sosyal sistem olmalarına karşın toplum değildir ama toplumun alt sistemleridir (Kızılcılık, 1994: 446). Yapısal-fonksiyonalizm, sosyal görüngülerin incelenmesinde toplumun hem yapısını hem de fonksiyonlarını dikkate almaktadır.

Şekil 1. Parsons’ın Dört İşlevli Örnek Çerçevesi

	“A” Uyum	“G” Amaca Yönelme
1) Dışsal	Ekonomi	Politik kuruluşlar
2) İçsel	Eğitim Din Aile	Yasalar
	“L” Gizli Örnek Koruma- Gerilim Yönetimi	“I” Bütünleşme

(Çakır, 2013: 54-55)

“Parsons ünlü dörtgeni “AGIL” harfleri ile neyi kastetmektedir? Uyum anlamına gelen “A” ona göre, çevreden yeterli kaynak sağlayıp bunu sistem içinde dağıtmaktır. “G” amaca yönelme; sistemin amaçlarına erişmek için kaynak ve enerjilerini seferber etmesi ve bunlar arasında öncelikleri belirlemesi demektir. ”I”

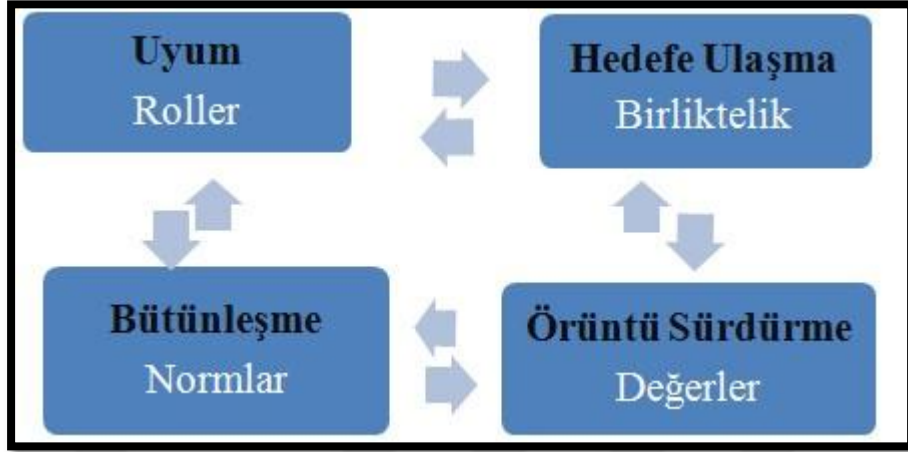
bütünleşme; sistemi işler durumda tutabilmek için, sistem içinde çeşitli aktörler veya birimler arasındaki ilişkileri koordine etmek, düzeltmek ve düzenlemek ihtiyacını kastetmektedir. “ L” gizli örnek koruma, gerilim yönetimi; değer sistemini bozulmaktan korumak ve toplumsal değerlerin aktarılmasını sağlayarak sistem üyelerinin uyumlarını güvence altına almaktır.” (Parsons’ın dört işlevli örnek çerçevesi sadece büyük toplumsal sistem için değil, her bir alt sistem için de geçerlidir. Aile, büyük toplumsal sistemin gizli örnek koruma-gerilim yönetimi ihtiyacını karşılamaktadır. (Çakır, 2013: 54-55). Parsons sosyal yapının bozulmadan devam etmesinin AGIL sisteminin işlemesine bağlamıştır.

Parsons’ın aileye yaklaşımı toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirici bir bakış açısına sahiptir. “Aile kurumu sayesinde belirli toplumsal görevlerin yerine getirildiğini, belirli toplumsal görevlerin aile içi ilişkileri, rol ve statüleri oluşturarak aile yapısını şekillendirdiğini ve bu yapının içinde yer aldığı topluma fonksiyonel bağlarla bağlı olduğunu savunmaktadır” (Kasapoğlu, Karkıner vd. 2011: 241).

2.2.1.3. Rol Kuramı

Rol kuramına göre, bir kurum olarak ailede işleyiş mekanizması vardır ve bu mekanizmanın çalışmasını sağlayan ise toplumsal normlardır. Normlar aile içi iş bölümünü belirler, bu işbölümü çerçevesinde aile üyeleri bir konuma sahiptir. Bu konuma sahip olan aile ferdi normlar tarafından belirlenen rol gereğini yerine getirmek zorundadır (Sayın, 1990: 45-47). Roller, normlar ve değerler; toplumsal sistem içindeki alt sistemleri yakınlaştırmak için bir tutkal görevi yapmaktadır. Buna göre roller, sistem içindeki statülerden beklentilerin alt sistemin tüm üyelerince bilinmesidir. Normlar ve değerler ise sistem içinde kültürel açıdan arzu edilir ve uygun olarak değerlendirilen davranışları akla getiren ortak davranış beklentileridir. Parsons aksiyon sisteminin işlevsel zorunlulukları (uyum, hedefe ulaşma, bütünleşme ve örüntü sürdürme AGIL) ile toplumun yapısal öğeleri (değerler, normlar, birliktelik ve roller) arasındaki etkileşimi şu şekilde belirtir (Kızılcılık, 1994: 449).

Şekil 2. Parsons Aksiyon Sisteminin İşlevsel Zorunlulukları ile Toplumun Yapısal Öğeleri Arasındaki Etkileşim

(Parsons, 1955: 36-54).

Cinsiyete bağlı ailesel roller kavramıyla tanınan Parsons, erkeğin ve kadının rollerinin belirlenmesi gerektiğini ifade eder (Eremrem, 1998: 14). Parsons'a göre, uyum sorununu çözen ekmeği kazanan babadır. Başlıca kararları alarak amaca varma işlevini de yerine getiren babadır; sistemi bütünleşmiş bir halde tutmak için eşgüdüm sağlamakta ve aile ilişkilerini düzenlemekte büyük rol oynamaktadır. Annenin başlıca işlevi; çocuklara aile değerlerini aktarmak, gerilimlerin boşalabileceği bir ortam sağlamaktır (Çakır, 2013: 59-60).

Toplumun bir üyesi olarak bireyi belli bir “toplumsal rol” içinde ele alan Rol Kuramına göre, birey birden fazla statüye sahip olabilir. Bireyin statüsüne uygun davranışta bulunması onun rolünü yerine getirmesi demektir. “Rol” statünün dinamik yönüdür ve insan davranışlarını belirleyen bir kalıptır, yani belli bir pozisyonun hak ve görevlerinin nasıl yerine getirilmesi gerektiği hakkında ilgili kişiler tarafından sahip olunan rol beklentilerinin toplamıdır. “Rol beklentisi” ise bir pozisyona sahip olan kişinin, o pozisyonun hak ve görevlerini nasıl yerine getirmesi gerektiği hakkında ilgili başka bir kişinin fikridir (Kongar, 1985: 153-154).

Rol Kuramı açısından aile kuramını ele aldığımızda; aile yapısını oluşturan bireylerin (aktörler), birbirleriyle ilişki içinde bulduklarını, eşlerin kendilerinden beklenen toplumsal rol ve beklentileri gerçekleştirdiği, bu beklentilerin

gerçekleşmemesi durumunda aktörler arasında çatışma yaşandığı görülmektedir. Aile içinde kocanın rol performansı, karısının rol beklentilerini karşılıyorsa; kadın övgü, teşekkür vb. pozitif yaptırımlar uygularken; aksi durumda ise ağlama, kızma vb. gibi negatif yaptırımlar uygulayacaktır. Aile yaşamının ahenkli olması için asgari düzeyde rol beklentilerine uygun davranması gerekir. Çatışma ve uyum, genellikle çiftlerin ya kişisel özelliklerinden ya da evlenmeden önce buldukları kültürel ortamlardan kaynaklanmaktadır. Toplumdaki her birey, bulunduğu statüye göre roller icra eder. Aile içerisinde de, aile bireylerinin kendi statülerine uygun rolleri yerine getirmeleri beklenir (Eremrem, 1998: 13).

2.2.1.4. Feminist Kuram

“Feminizm, 18. yüzyılda İngiltere’de cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkarak, cinsler arasındaki siyasal, toplumsal, ekonomik eşitliği, kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan bir toplumsal harekettir.” Bu hareket ile aile hayatının bütün yükünü kadının sırtına bindiren toplumsal iş bölümü sorgulanmaktadır (Yörük, 2009: 63).

Feminizm, ataerkil toplumsal yapının, kadın bedeni ve emeği üzerinde tahakküm kurduğu eşitsiz cinsiyet ilişkileri sistemini reddeder. Feminist yaklaşımların kadına bakış açıları onların, aile ve evlilikle ilgili görüşlerini de belirgin hale getirmektedir. Feministler, evliliğin, kadınlar üzerindeki olumlu etkilerinden çok, olumsuz etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Kadının temel rolünün üreme ve çocukların yetiştirilmesi olduğu görüşünü reddeden feministlere göre, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel olarak öğrenilir ve aktarılır dolayısıyla değiştirilebilir. Kadını belli rol ve beklenti kalıpları içine hapseden ataerkil sistemin kadını sömürdüğünü ve ikincil konuma düşürdüğünü, kadınların yasal düzenlemeler ve eğitim yoluyla eşit oldukları erkeklerle aynı haklara sahip hale getirilmesi gerektiğini söylemektedir.

“Parsons, aileyi kadın ve erkeklerin kendileri için tanımlanmış cinsiyet rollerine uygun olarak davrandıkları, böylece birbirlerini ‘tamamladıkları’ uyumlu bir toplumsal birim olarak görmektedir. Feministler bu görüşe karşı çıkarak ailenin her zaman uyumlu ilişkileri barındırmadığını, içinde eşitsizlik olduğunu ve ataerkil

ideoloji sayesinde erkeklerin kadınlara ‘egemen’, kadınların da erkeklere ‘tabi’ oldukları tartışmasını başlatmışlardır” (Parsons, 1955: 36-54).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERKEN EVLİLİKLER (ÇOCUK GELİNLER)

Erken evlilik nedir? Hangi yaş grubunda yapılan evlilikler erken evlilik olarak tanımlanır? Sorularından hareketle erken evlilik kavramını ele aldığımızda (Çakır, 2013: 42). 18 yaş altında, çocuğun fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşımaya hazır olmadan yapılan evlilik olarak tanımlanmaktadır (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62). Burada evlilik sözüyle kastedilen hukuki anlamda değil, sosyolojik anlamda evliliktir. Çünkü dini nikâha dayanan bu evliliklerin hukuki bir geçerliliği yoktur.

Uluslararası belgelere göre, bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı evliliklere ‘çocuk evliliği’ ve evlenen kıza “çocuk gelin” denilmektedir (Çakmak, 2009: 2). Erken evlilik kapsamı içinde çocukların farkında olmadan yaptıkları ya da zorlandıkları evlilikler yer almaktadır. Çocuk evliliği derken, evlilik sözü ile kastedilen hukuki anlamda değil, sosyolojik anlamda evliliktir. Çocuk evlilikleri, diğer adıyla erken evlilik, 18 yaş altında, çocuğun fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşımaya hazır olmadan yapılan evlilik olarak tanımlanmakta dolayısıyla çocuk gelin (adölesan) evliliğin gerektirdiği hazır bulunuşluğa sahip olmamaktadır. Bu evlilikler, genellikle herhangi bir evlilik töreni yapılmaksızın resmiyetin söz konusu olmadığı ve yasal anlamda bağlayıcı hakları beraberinde getirmeyen dini evlilikler biçiminde gerçekleşmektedir (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58-62). Örneğin; Türkiye’de bu tür evlilikler, genellikle, dini nikâha (imam nikâhı) dayanan evliliklerdir (Çakır, 2013: 42).

Bir insan hakkı ihlali olan çocuk evlilikleri (TBMM KEFEK, 2009: 4), tüm dünyada varlığını sürdürmekte ve bazı toplumsal yapılarda bir sorun olarak görülmemektedir. Bu durumun toplum tarafından sorun olarak görülmemesi ise devamlılığını sağlamakta özellikle kız çocukları açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Toplumların gelişmişlik göstergelerinden biri olarak kabul edilen evlenme yaşı ve oranlarına bakıldığında, “çoğunlukla gelişmekte olan ve ataerkil kültürün baskın olduğu bölgeler karşımıza çıkmaktadır. Dünya’da çocuk evliliği göstergelerine bakıldığında, halen tüm dünyada 20-24 yaş grubunda olan kadınların %36’sı 18 yaşın altında evlenen veya birlikte yaşayan kişilerden oluşmaktadır (UNICEF, 2006: 1). Halen tüm dünya toplumlarında değişik örneklerine rastladığımız bu evlilikler gelişmekte olan ülkemizde de varlığını sürdürmekle birlikte çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde ve diğer şehirlerimizin sos-ekonomik düzeyi düşük yerleşim yerlerinde vücut bulmaktadır (Çakır, 2013: 44-45).

Bilindiği üzere erken evlilik sözü ile kastedilen sosyolojik anlamdaki evliliklerdir. Çünkü bu tür evliliklerin yasal hiçbir dayanağı yoktur. Bu evliliklerin çoğu dini ve geleneksel ritüellerle, gizli saklı gerçekleştirildiği için, belgelenmesi ve kayıt altına alınabilmesi mümkün olmamaktadır. Kimi yerlerde bu törenler dahi gerçekleştirilmeden aileler arası anlaşmalar sonucunda, kız ve erkek çocukları birlikte yaşamaya zorlanabilmekte, bu birliktelikler uzun yıllar resmiyete dönüştürülmeden sürdürülebilmektedir. Ta ki kendi çocukları ilköğretime başlayacağı zaman, kimlik belgeleri olmadığı tespit edilene kadar. Eğer tespit gerçekleşirse nikâh zorunluluk halini almaktadır Dolayısıyla kayda geçen vakaların yanında hiçbir şekilde yansıtılmayan evlilikler de söz konusu olmaktadır (Aydemir, 2011: 4).

Bir insanlık suçu olan erken evlilikler, her iki cinsi ilgilendirmekle birlikte daha çok kız çocuklarının sorunu olmaktadır. Ülkemiz açısından erken evliliklere bakıldığında kadınlarla erkekler arasında çok önemli bir farkın olduğu görülmektedir. Geleneksellik ve ataerkil toplum yapısının dayattığı toplumsal cinsiyet rol ve beklentileri sonucu, kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran daha çok mağdur edilmekte dolayısıyla hayata daha erken başlamaktadır. Evi geçindirmek erkeğin görevi olduğundan, erkeğin askerlik yapıp bir iş bulana kadar evlenmesi tercih edilen bir durum olmamaktadır (Orçan, 2008: 44).

Hangi gerekçeyle olursa olsun, kız çocuklarının 18 yaşının altında ve rızası olmadan evlendirilmeleri, kız çocuklarına yönelik bir şiddettir (Çakır, 2013: 60). Ve

bu durum sadece bir cinsiyet sorunu değildir, aynı zamanda bir ‘insanlık sorunudur’. Nitekim uluslararası belgeler, gelişmek için yetişkinlerin ve toplumun desteğine, korumasına ihtiyaç duyan çocukların, yetişkinlerle benzer rol model kalıplarına sokulup, evlendirilmelerini, onlardan hazır olmadıkları ve üstlenemeyecekleri bir sorumluluğun beklenmesini bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olarak kabul etmektedir (TBMM, KEFEK, 2009: 4). Ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan evlilik yapan veya yapmak zorunda kalan bu çocuklar, erken yaşta hamilelik nedeniyle, düşük, kürtaj, doğum sürecinde yaşadıkları olumsuz deneyimler nedeniyle fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaşamaktadır. Bu olumsuz durumlar sonucu; depresyona girme, intihar teşebbüsü, sosyal hayattan çekilme gibi ruhsal sağlık sorunlarının yanı sıra, madde kullanımı, öfkeyi kontrol edememe, şiddete başvurma gibi riskli davranışlara yönelimleri artmaktadır (Çakır, 2013: 44-50).

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 16. maddesinde “evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradesiyle yapılır” denilmektedir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi: 1948). Türkiye tarafından 1985 yılında bazı hükümlerine çekince konulmak suretiyle imzalanan ve 1999 yılında Türkiye'nin çekincelerini kaldırarak iç hukukuna geçirdiği kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın tasfiye edilmesine dair sözleşmenin "ön yargıların ve geleneklerin tasfiye edilmesi" başlıklı 5. maddesinin 1. fırcasının (a) bendinde ise şöyle denilmektedir: "taraf devletler, her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basmakalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün ön yargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek konusunda gerekli tedbirleri alırlar". Aynı sözleşmenin "evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar" başlıklı 16. maddesinin 1. fırcasının (b) bendinde şöyle denilmektedir: "taraf devletler kadınlara, serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede erkeklerle aynı haklara sahip olma hakkı tanırırlar" (Çakmak, 2009: 4).

Çiftlerin özgür ve tam onaylarıyla kurulması gereken evliliğin, çocukluk dönemi tamamlanmadan gerçekleşmesi, insan hakları evrensel beyannamesi, kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi (CEDAW) , çocukları hakları sözleşmesi, Pekin konferansı gibi uluslararası konferans ve sözleşmelerin sonuçlarıyla çelişmektedir. Bütün ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere rağmen,

çocuk yaşta evliliklerin halen var olması bu sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemeyeceğini gözler önüne sermektedir. Erken evlilikleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının varlığının çoğu zaman yasalardan daha güçlü olabildiğini ve bu sorunun devamlılık göstermesine yol açtığını göstermektedir. Dolayısıyla yasal düzenlemelerin yanında “çocuk gelinleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının da değişmesi gerekmektedir.” Aksi takdir de bu sorunun önüne geçmek mümkün olmamaktadır (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 131-132). Öte yandan hukuki açıdan bir geçerliliği olmayan erken ve zorla evlilikler konusunda güvenilir ve sağlıklı istatistiki verilerin olmaması da sorunun çözüme ulaştırılmasını zorlaştırmaktadır (Boran, Gökçay, Devocioğlu, Eren, 2013: 58-62).

3.1.ERKEN EVLİLİKLERİN NEDENLERİ

Başta birey olmak üzere tüm toplumu etkileyen erken evlilikler, hem bireysel hem de toplumsal birçok olumsuz sonuca yol açmaktadır. Zira sorunun tespiti ve çözümü öncelikle sorunun nelerden kaynaklandığını tespit etmekten geçmektedir (Aydemir, 2011: 2). Dolayısıyla bu tür evliliklerin nedenlerini tespit etmek ve soruna yönelik çözümler bulmak toplum ve birey açısından zorunluluk haline gelmektedir. Erken evliliklerin nedenlerinin bölgeden bölgeye ve topluluktan topluluğa farklılıklar gösterdiği görünmekle birlikte, erken evliliklerin daha çok geleneksel bir karakteri olduğu ve sorunun devamına sebep olacak ideal koşulları da ataerkil yapıdaki toplumların sağladığı görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990: 56). Erken yaşta evliliklerin nedenleri kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte temel nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Erol (Akt. Gök), 2014: 2) :

- ✓ Sosyo-ekonomik nedenler (yoksulluk, refah düzeyi gibi)
- ✓ Eğitim düzeyinin düşüklüğü
- ✓ Kültürel yapılar (gelenekler, görenekler ve dini inançlar)
- ✓ Toplumsal cinsiyet (kadının evlenmeye ve anne olmaya koşullandırılması)
- ✓ Aile içi şiddet
- ✓ Göçler (kırsal alandaki değerlerin kente taşınması)

Erken yasta evliliklerin birçok nedeni bulunmaktadır. Hane halkının refahı, yoksulluk, eğitim seviyesi, kardeş sayısı, kız çocuklarının toplumdaki

yeri gibi birçok faktör erken yasta evliliklerin nedeni olabilmektedir. Bunun yanı sıra bazı kültürel ve sosyal normlar, çocuk yaşta kızların evlendirilmesi için aileye toplumsal baskı oluşturabilmektedir. Kızlarının namusunu korumada ve evlilik öncesi cinsel birliktelik yaşamasını önlemede çocuk yasta evlilik, koruyucu kurum olarak görülmektedir. Eş adayı tarafından bakıldığında ise kendi ve ailesinin kolay hükmedebileceği, verilen sorumlulukları daha az direnç ile gerçekleştirebileceği gerekçelerle küçük yastaki kızlara olan talep artmaktadır. Ayrıca daha fazla sayıda çocuk sahibi olma imkânı gibi pek çok faktör de çocuk yasta evlilikleri özendirilmektedir (Yakıt, Coşkun, 2014: 3-10).

3.1.1.Sosyo-Kültürel Nedenler

3.1.1.1. Ataerkil Yapı ve Toplumsal Cinsiyet

Ataerkil, kökeni kapitalizm öncesine uzanan, erkeklerin kadınların emekleri ve bedeni üzerinde tahakküm kurduğu eşitsiz cinsiyet ilişkileri sistemini ifade etmektedir. İngilizce pater (baba) ve archie (yönetim) sözcüklerinin birleşmesinden oluşan ‘Patriarchy’ kavramının dolaysız referansı babayadır. Orijinal anlamı ‘babanın egemenliğidir’. Burada toplumun üretim ve yeniden üretim (üreme) süreçlerinin başında olmak basitçe aile reisi olmaktan öte bir şeydir (Öztürk, 2012: 72-77).

Ataerkil sistem erkekler etrafında kurulmuştur; çoğunluğu erkek olmakla birlikte her iki cinsiyetin de yer alabileceği bir alandır. Genel olarak erkekler ataerkil bir toplumun tüm önemli kurumlarında gücü ellerinde tutarlar; yine de bu ataerkil sistemde kadınların tamamen güçsüz ya da tüm haklardan, nüfus ve kaynaklardan yoksun olduğu anlamına gelmez. Kadınlar da sistemin bir parçasıdır, kadınlar bu sistem içerisinde yer alabilmek için ataerkilliğin belirlediği kuralları benimsemek ve bunlar doğrultusunda davranmak zorundadırlar. Dolayısıyla sistemin değerlerini içselleştirmişlerdir ataerkil ideolojiden kurtulmuş değillerdir (Demren, 2001: 1-10).

Feminist literatürde ataerkil kavramı, yeni bir içerik kazanmış ve kadınlarla erkekler arasında, hayatın farklı alanlarındaki eşitsiz ilişkileri tanımlamaya başlamıştır. Feministler ataerki kavramı ile belirtik bir biçimde erkek otoritesini anlatmakta ancak örtük olarak aileye ve kadınların ev içi üretim süreçlerine referans vermektedir. Ataerki, ev içi üretim biçimi, dinsel otorite ya da babanın egemenliği gibi anlamlarının ötesinde, kapitalizm öncesi toplumları olduğu gibi bugünkü

toplumu da niteleyen biçimde erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet ve baskı kurduğu 'erkek egemenliği' sistemi olarak anlaşılmaktadır (Öztürk, 2012: 77-83).

Sosyo-kültürel olarak inşa edilen varlıklar olarak erkekler, erkekliğe dair öğrendiklerini temsil, düşünce ve duyguları yoluyla ortaya koymaktadır. Erkekler, erkekliğe dair rollerini içselleştirmiş yetişkin birer birey olduklarında toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrıcalıklarla daha fazla hak ve egemenliğe sahip olduklarına ve sonuç olarak kadınların beşikten mezara dek kendilerine hizmet etmeleri gerektiğine bilinçli veya bilinçsiz olarak inanmaktadırlar. Bu durum inkâr edilir veya sorgulanırsa sonuç çeşitli şiddet türleri olarak ortaya çıkabilmektedir (Sayer, 2011: 21). Burada belirtilmesinde yarar vardır ki pek çok kadın bütün anlatılan süreçlerde kendilerinin ikincil konumlarını içselleştirmekte ve bunu normal karşılamaktadır.

Ataerkil düzenin yaygınlaşmasıyla beraber kadının üretim sürecinin dışında kalması olağan bir durum haline gelmiştir. Kadınlar birçok haklarını yitirmiş ve kadınlar erkeğe bağımlı hale gelmiştir. Evlilik kadınları erkeğe bağlamaya yarayan bir kurum niteliği kazanırken aynı zamanda pek çok toplumda alım-satım işine dönüşmüş ve kadını adeta metalaştıran, değersizleştiren bir dönemece girilmiştir. Ataerkil sistem, evliliğe bir işbölümü olarak bakmakta; erkek evi geçindirir, kadın ise bunun karşılığında kocasına emeğini ve dişiliğini sunar görüşü ataerkil paradigmanın tam merkezine yerleştirilmektedir. Böylece üretimden ve artı ürünün kontrolü sürecinden dışlanan kadın, ilk önce baba evinde daha sonra da koca evinde erkeğin hizmetine girmektedir (Martin Slattery (Çev. Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz, 2011: 137). Ataerkil düzende kadına verilen en hayati görev, mülkiyet zincirinin devamını sağlamak için erkeğe yasal mirasçılar doğurması, onları yetiştirmesidir (Çakır, 2013: 76-77). Engels'e göre anaerkil düzenden, ataerkil düzene geçiş, koşullar uygun olduğu için barış içinde olmuştur. Engels, kadınların toplumsal düzende zamanla gelişen bu yeni durum karşısında mücadele veya bir karşı duruş yerine gelişen bu yeni duruma uyum sağlamışlardır (Engels, 1990: 68). Erkek üstünlüğünün başlamasıyla, kadın birlik içindeki eski yerini yitirmiştir.

Ataerkil sistemin kadına yüklediği roller kadını evin içine hapsedip, üretimden uzaklaştırmıştır. Kadınların eğitimsiz olması; kadının işgücüne dönüşmemesine, dolayısıyla hayatını tek başına idame ettiremeyip erkeğe bağımlı

hayat sürmesine ve kızlarının evlenmesi sürecinde söz hakkını kullanamamasına neden olmaktadır. Erken evliliklerin kuşaktan kuşağa sürmesi sonucunda da kadınların durumu içselleştirmesi süreci yaşanmakta, erken yaşta yapılan evlilikler toplumsal olarak kabul görmüş bir olgu haline gelmektedir (TAPV, 2010: 3).

Cinsiyet (sex), kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri olarak tanımlanırken; toplumsal cinsiyet (gender), kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eder. Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran Ann Oakley: “Toplumsal cinsiyet bir kültür meselesidir, erkek ve kadınların ‘eril’ ve ‘dişil’ olarak toplumsal sınıflandırılmasına işaret eder.” İnsanların erkek ya da kadın olduğu, çoğunlukla biyolojik göstergelere göre anlaşılabilir. İnsanların eril veya dişil olduğu ise aynı şekilde anlaşılmaz; ölçütler kültürel, yere ve zamana göre değişiklik gösterir. Cinsiyet değişikliği de kabul edilmelidir. Oakley şöyle bir sonuca varmaktadır: Toplumsal cinsiyet rolünün biyolojik kökeni yoktur, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki bağlantılar gerçekte hiç de ‘doğal’ değildir (Marshall (Akt. Akınay, Kömürcü), 1999: 98).

Toplumsal cinsiyet düzeni, herhangi bir toplumda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin geliştiği genel sistem olarak tanımlanmaktadır. Kadınlarla erkeklerin yaşamları, toplumsal cinsiyet düzeni tarafından şekillenmekte ve bu düzen içindeki toplumsal cinsiyetçi işbölümünün yanı sıra kadınlar ve erkeklere ilişkin farklı sosyo-kültürel kurallar ve beklentiler gibi pek çok yolla pekiştirilmektedir (Çakır, 2013: 94). Geleneksel olarak kadınlara, erkeklere yardımcı ve buldukları durumdan hoşnut insanlar olmaları, öfkelerini asla göstermemeleri, otorite figürlerine asla soru sormamaları, hayır dememeleri ve diğer insanları mutlu ve rahat ettirmeleri gerektiği, böylece kadına çocukluğundan itibaren atılğan olmayan davranışlara sahip olma öğretilmektedir. Bu davranışlar arasında kendinden önce başkalarının gereksinimlerini karşılama, sessiz olma ve uyumlu davranma yer almaktadır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2011). Bunun sonucu olarak da kendine güvensiz, pasif, kararsız, başkaları tarafından verilen kararlara uyan ve duygularını gizleyen, çatışmadan kaçınan geleneksel kadın imajı gelişmektedir.

Özetle toplumsal cinsiyet düzeni toplumda erkekler ve kadınlar için kabul edilebilir, teşvik edilebilir ve izin verilebilir olanı belirlemektedir.

Toplumsal cinsiyetçi yapı içerisinde erkeklerin yaşamları güce sahip olmak, güç üretmek ve gücün kendisi olmak biçiminde inşa edilmiştir. Güç, erkeklerin yalnızca kadın ve çocuklar üzerinde değil, aynı zamanda birbirlerine karşı da geliştirdikleri bir olgudur. Ekonomik tüm alanlar erkeklerin kontrolünde ve egemenliğindedir; her ne kadar neslin devamını doğurarak sağlayan kadınlar olsa da, erkekler soylarını garanti altına alabilmek için kadınların tüm cinsel yaşamlarını egemenlikleri altına alırlar ve baskı kurarlar (Demren, 2001: 3).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı konusunda temelde iki tür eleştiri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Foucaultcu eleştirel yaklaşımdır. Bu yaklaşım toplumsalın dışında biyolojik bir farklılık (cinsiyet) bulunduğunu reddetmektedir (Marshall, 1999: 99). İkinci türdeki bir eleştiri, toplumsal cinsiyet kavramının kadınlar ile erkekler arasındaki, gücün (iktidarın) ve tahakkümün aleyhine işleyen farklılıklarda odaklanmasıyla bağıntılıdır. Bazı yazarlar, güç (iktidar) sorununu hem analitik hem de siyasal bakımdan ön planda tutma çabasında başlıca düzenleyici kavram olarak 'ataerkillik' terimini kullanmayı tercih ederler. İlk olarak Cornell (Cornell, 1998: 245) tarafından ortaya atılan hegemonik erkeklik; "patriarkinin meşrulaştırılması sorunsalına genel kabul görmüş bir cevap olarak toplumsal cinsiyet pratiklerinin yapılanışı anlamına gelen ve erkeklerin baskın konumları ile kadınların ikincil konumlarını garanti eden bir kavram" olarak tanımlanmıştır (Sayer, 2011: 16).

Ayrıca, ataerkilliğe getirilebilecek en önemli eleştiri konumuz açısından ataerkilliğin ve geleneksel toplum yapısının erken yaşta evlilikleri normalleştirilmesi ve meşrulaştırmasıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Egemen zihniyet tarafından kadına biçilen rollerin yanı sıra toplumsal yaşamda çocuklar bir kısıkaç altına alınarak temel hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakılmaktadırlar (TBMM, KEFEK, 2009: 14). Evlilik çoğu zaman gidilecek tek yol olarak gösterilmekte ve dayatılmaktadır.

3.1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Toplumsal cinsiyet rollerini, mensubu olduğumuz toplumsal yapının kadın ve erkek öznesiyle özdeşleştirdiği davranış kalıplarını, toplumsal rol ve beklentilerini ifade eden bir kavramdır. Bireyler, sosyalleşme süreci içerisinde kadınlığa ve erkeklığe ait ortak inanç ve değerleri öğrenir ve bunları uygulayarak tam anlamda toplumun bir üyesi haline gelirler (Sayer, 2011: 13). Toplumsal kimliğin ve aidiyetin ayrılmaz bir parçası olan toplumsal cinsiyet rollerini sayesinde birey kendisinden beklenen rol ve davranış kalıplarını, neleri yapıp neleri yapmaması gerektiğini, yapılması gerekenlerin hangi kaynakları kullanarak nerede ve ne zaman yapılacağını öğrenir (Çakır, 2013: 96).

Toplumsal cinsiyet rollerini açısından erken evlilikleri ele aldığımızda; kız ve erkek öznelerine ait genel beklenti ve rol kalıpları, kadının üreme ve çocuk yetiştiriciliği erkeğin ise aile reisi olarak evi geçindirme görevini üstlendiği şeklindedir. Aileler kız çocuklarını “kızım gelin olacak, oğlum doktor olacak” vb. söylemlerle ve kızlarına daha çok küçük yaştan başlayarak çeyiz hazırlayarak etkilemekte ve yönlendirmektedirler. Dolayısıyla kadınların yaşadığı sosyalizasyon süreci boyunca, toplumsal cinsiyet rollerine ait kavramsallaştırmaların (annelik, kadınlık, kendini eşine ve çocuklarına adama-erkeklik, aileyi geçindirip koruma) etkisinde kalmaları kaçınılmaz olmaktadır. Cinsiyet rollerine ilişkin bu beklenti ve tutumların geleneksel yapısını koruması ise hem kadınları hem erkekleri olumsuz yönde etkilemekte, kısıtlamakta, çalışma hayatına giren kadınların yoğun iş ve ev ikilemi yaşamasına neden olmaktadır. Çoğu zamanda kadının geleneksel rolünün ön plana çıkartılması kadının özel alanda kalması sonucunu doğurmaktadır (Günindi Ersöz, 1999: 28-31). Ayrıca evlilikle ilgili toplumsal söylemler sonucu kız çocuklarına yapılan baskılar da “Evde kalırsın”, “Bahtın kapanır”, “Yaşın geçerse seni kimse almaz”, “Bir an önce evlen ve çocuk yap” vb. sözler erken yaşta evliliklerin önünü açmaktadır (TBMM, KEFEK, 2009: 14). Bu etkinin altındaki kız çocukları ise toplumsal rolünün ev kadınlığı ve annelik olduğu bilincine ulaşmakta dolayısıyla erken yaşta evlenerek bağımlılık kısır döngüsüne mahkûm olmaktadır.

3.1.1.3. Gelenekler, Görenekler ve Dini İnançların Yanlış Algısı

Kültürel değerlerin yani gelenek, görenek ve dini inanışların toplum tarafından yanlış algılanıp yorumlanması erken evliliklere yol açmakta ve bu sorunun devamlılığına neden olmaktadır. Evlilikle ilgili kalıp yargılar, erken yaşlarda evliliği onaylayan ve meşru gören toplumsal bir zihniyetin ürünüdür. Bu zihniyeti besleyen pek çok uygulama bulunmaktadır. Toplumun dini değerlerine göre, 'Kız çocuğu aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlıktır ve kızın asıl yuvası evlendiği eşinin yuvasıdır.' Küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya itaatin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedirler (Çakır, 2013: 85).

Türkiye'de alt sosyo-ekonomik sınıflarda erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmektedir. Genel eğilim erkek çocuklarının belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir. Bu durum erkeklerin nispeten ileri yaşlarda evlenmelerine sebep olmaktadır. Bunun yanında kız çocukları eğitimlerini erken yaşta bırakmaya zorlanmaktadır. Kızların eğitimlerini tamamlamaları gerekli görülmemektedir; zira ailenin kısıtlı ekonomik kaynakları erkek çocukların eğitimi için harcanmaktadır (Çakmak, 2009: 3). Ayrıca ergenlik dönemine girmeleriyle birlikte fiziksel anlamda dikkat çekmeye başlayan kız çocuklarının eğitimleri aileleri tarafından nişanlama veya evlendirme gerekçesiyle yarıda kesilebilmektedir (Çakır, 2013: 86).

Türkiye de dâhil dünyanın birçok yerinde gençlerin çocuk sayılabilecek yaşta evlendirilme gerekçesinin, dine dayandırılmaya çalışılarak, meşrulaştırıldığına vurgu yapan TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Erken Evlilik Raporu (2009) bu durumun ilmi ve dini bir temeli olmadığını şu şekilde ifade etmektedir: "Kur'an-ı Kerim evlenme akdini sorumlulukları ağır bir sözleşme olarak kabul etmiş, evliliği eşlerin karşılıklı sorumlulukları yerine getirdikleri ve kendilerine düşen ödevleri yapmayı taahhüt ettikleri bir güven sözleşmesi olarak değerlendirmiştir. Tarafların hür iradesi olmadan böyle bir sözleşmeden söz edilemez. Öte yandan, evliliğin hiçbir zorlama olmaksızın tarafların özgür iradeleriyle gerçekleşmesi ve denklik de dâhil kadınların her türlü hakkının gözetilmesi, ailede kalıcı huzuru ve mutluluğu

sağlamanın önemli bir yolu olduğu kadar, İslâm dininin genel ilkelerinin ve Hz. Peygamber'in sünnetinin gösterdiği bir duyarlılığın da gereğidir. Hz. Aişe'nin, Hz. Peygamber'le evlendiğinde 17 veya 18 yaşında olduğunu gösteren birçok hadis rivayeti bulunmaktadır” (TBMM, KEFEK, 2009: 23).

Kur'an-ı Kerim'de: “Yetimleri nikâh çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunlaşma görürseniz mallarını kendilerine verin” (en-Nisâ: 4/6) mealindeki âyetten mallarını idare edebileceği çağı, aynı zamanda evliliği de idare edebilecek çağ olacağı anlaşılmaktadır. Bu âyette yetimlerin evlendirilmesi için ergenlik/büluğ çağına gelmelerinin yanı sıra reşit olmalarının gerekliliği de vurgulanmaktadır. Bu çerçevede kişilerin bizzat evlenme akdini yapmalarının uygun olduğu çağ evlenme rüşüne erdikleri çağdır (TBMM, KEFEK, 2009: 24).

Toplumda erken evliliklerin dini gerekçelere dayandırılma çabasına Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu da karşı çıkmaktadır. Din İşleri Yüksek Kurulu; Hz. Aişe'nin de küçük yaşta evlendiği gerekçe gösterilerek gerçekleştirilen erken evlilikler konusunda, Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber'le 17 yaşında evlendiğini gösteren farklı hadislerin göz ardı edilemeyeceğini belirtmektedir. Çeşitli nedenlerle erken evlendirme geleneğinin yerleştirilmeye çalışılmasının, dini emirmiş gibi gösterilmesinin dine sığınarak yapılan işi meşrulaştırma düşüncesi olduğu ifade edilmektedir (Taplamacıoğlu, 1975: 195-216).

Toplumun bazı kesimlerinde halen sürdürülmekte olan başlık parası, berdel, beşik kertmesi ve kan bedeli gibi geleneksel uygulamalar da kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerine neden olmaktadır. Erken evlilik yoluyla kız çocuklarının gelebilecek cinsel taciz ve şiddetten korunabileceği ve evlilik dışı birlikteliklerin önüne geçileceğine inanılmaktadır (Doğan, 2011: 22).

3.1.2. Ekonomik Nedenler

Erken evliliklere yol açan sebepler farklılık göstermekle birlikte bunlar arasında temel belirleyiciler sosyo-ekonomik gerekçeler olmaktadır. Geleneksel kültürün hâkim olduğu düşük sosyo-ekonomik toplumsal yapılarda, özellikle kız çocukları ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Dolayısıyla sofradan bir tabağın eksilmesi fikri dahi aileler için erken evlilikleri teşvik edici bir unsur olmaktadır. Bunun yanı sıra aileler, kız çocuklarını evlendirirken başlık parası ve benzeri

uygulamalar yoluyla ekonomik kazanç sağlamaktadırlar. Hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir getirmek için aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler (Doğan, 2011: 22).

“Sosyo- ekonomik gerekçelerden ötürü ortaya çıkan erken evliliklerin kaynağı her zaman aile tabanlı olmamaktadır. Çoğu zaman kız çocukları, içine doğdukları yoksulluktan kurtulmak, daha rahat bir hayat ve zengin eş hayaliyle bu evliliklere gönüllü görünmektedirler” (Çakır, 2013: 86). Bu yolla, baba evinde çektiğı maddi sıkıntılardan ve omuzlarındaki iş yükünden kurtulmayı planlayan kız çocuklarına evlilik, bir çıkış yolu, bir kurtuluş olarak görünmekte ancak yapılan araştırmalar bu evliliklerin çoğunlukla hayal edildiğı gibi olmadığını gözler önüne sermektedir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde 950'si erkek, bin 398'i kadın olmak üzere 2 bin 348 kişi üzerinde yaptığı ‘Erken Yaşta Evlenenler Araştırması (2011)’nda kadınların %71'inin 18 yaş ve altında evlendiğı ve kız çocuklarının kalabalık ailelerini ekonomik yükten kurtarmak için erken yaşta evlendiğı ortaya çıkmıştır (Diyarbakır Çocuk Evlilikler Paneli Raporu, 2011). Bu araştırmanın sonucuna göre, erken evliliklerin sıklığı ile ailelerin yoksulluğı arasında doğru orantı bulunmaktadır.

Kızların erken yaşlarda evlendirilmeleri eğiliminin nedenleri arasında, iktisadi gerekçelerin ağır bastığını söylemek mümkündür. Çocuk gelinlerin hangi gelir grubuna giren ailelerde görüldüğüne ilişkin, çoğunlukla üniversiteler tarafından yapılan ulusal ölçekteki araştırmalar, çocuk gelin görülme sıklığı ile ailenin yoksulluğı arasında doğru orantı olduğunu; küresel ölçekte, çoğunlukla Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler örgütleri tarafından yapılan araştırmalar da, kız çocuklarında görülen erken yaş evlilikler ile ülkenin gelişmişlik düzeyi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir (Çakmak, 2009: 5).

Birleşmiş Milletler ‘İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi’ tarafından 2000 yılında yapılan ‘Evlilik Modellemeleri Araştırması’nda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile çocuk gelinlere rastlanma oranları arasındaki doğrudan bağı ortaya konulmuştur. Örneğın, gelişmiş Batı ülkelerinde 15-19 yaş aralığındaki kızlarda evlenme oranı Kanada’da %0,6, İngiltere’de %1,7, Almanya’da % 1,2, ABD’de

%3,9 şeklinde seyretmektedir. Batı-Doğu- Orta Afrika ülkeleri ve Güney Asya'da yani ekonomik düzeyleri düşük ülkelerde ise çocuk gelin oranları çok yüksek düzeylere ulaşmaktadır. Bu oranlar Nijer'de %61,9, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde %74,2, Afganistan'da %53,7, Bangladeş'te %51,3'tür. Aynı araştırmada Türkiye'ye dair veriler, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgilerle belirlenmiş ve Türkiye'ye dair oran %15,5 olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü verilerinin sadece kayıt altına alınan, kır ve kent ayrımı gözetilmeden oluşturulan veriler olduğu düşünüldüğünde bu oranın gerçeği yansıtmadığını belirtmek gerekmektedir (Çakır, 2013: 88).

Erken evlilik konusuna iktisadi açıdan yaklaşılması gerekliliğini vurgulamak için yukarıda değinilen ulusal ve uluslararası ölçekteki araştırmalar ailenin yoksulluğunun artmasına bağlı olarak erken evliliklerin de arttığını göstermektedir (Çakır, 2013: 89). Yoksulluk, bütün insanlık için temel bir sorun olmakla beraber, çoğunlukla kadınlar tarafından yaşanan bir olgudur. Yoksulluk içinde yaşayan kadınların sayısı son yıllarda, özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, erkeklere oranla büyük artış göstermiştir. Yoksulluğun iki temel belirleyicisi olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan ilki, eğitim imkânlarından yoksunluk, ikincisi ise işgücü piyasasındaki konumdur. Ekonomik unsurlara ek olarak, cinsiyet rollerinin katılığı ve kadınların yetki ve karar alma mekanizmaları ile eğitim, öğrenim ve üretim kaynaklarına kısıtlı ulaşımının yanı sıra ailenin güvenliğini tehdit edebilecek diğer unsurların ortaya çıkması da bu durumun sorumlusu olan unsurlardandır (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı, 2008-2013: 42).

Toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak tüm ekonomik analiz ve planlamalara yeterince yansıtılmaması ve yoksulluğun yapısal nedenleriyle yeterli düzeyde mücadele edilmemesi de bu duruma katkıda bulunmaktadır. Ekonomik güç kullanımındaki cinsiyet eşitsizliği ve farklılıkları, ücretlendirilemeyen emeğin kadın ve erkek arasındaki eşitsiz dağılımı ve kontrolü, tüm olumsuz gelenek ve görenekler, kadının ekonomik bakımdan güçlendirilmesini önlemiş ve yoksulluğun kadınlaştırılmasını hızlandırmıştır (Çakır, 2013: 92-93).

3.1.3.Eğitimsizlik

Uluslararası belgelere göre eğitim hakkı evrensel bir haktır ve bu haktan her birey aynı oranda yararlanır, bu hak hiçbir gerekçe ile engellenemez (T.C Anayasa, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, CEDAW, Çocuk Hakları Sözleşmesi). Türkiye eşit erişim ve eşit fırsat açısından en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden biri olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Bu sözleşmede 'Eğitim alma hakkı' başlığını taşıyan 10. madde taraf devletlere, eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir. "Çocuk Hakları Sözleşmesi" nde yer alan çocuğun eğitim alma hakkının fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi, ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız hale gelmesi ile çocuğun okula düzenli bir biçimde devamının sağlanması ve okul terklerinin azaltılması için önlemler alınması, Anayasanın 42. Maddesindeki "İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır" hükümleri ile ayırım yapılmaksızın herkes için teminat altına alınmıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2011: 9).

Erken evliliklere, gelenekselliğin hâkim olduğu düşük sosyo-ekonomik toplum yapılarında daha sık rastlanmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucu, düşük sosyo-ekonomik çevrelerdeki ailelerin eğitim seviyelerinin de düşük olduğu ve bu ailelerin çocuklarında erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından erken evliliklere baktığımızda, "genel eğilim erkek çocuklarının belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir" (Özcebe, 2009: 249). Eğitim haklarından mahrum edilmiş olan çocuklar, üretime katılma yani bir meslek sahibi olma ve çalışma haklarından da yoksun bırakılmaktadır. Bu durum erkeklerin nispeten ileri yaşlarda evlenmelerine sebep olurken kız çocukları eğitimlerini erken yaşta bırakmak zorunda kalmaktadırlar. (Çakır, 2013: 95)

Kız çocukları için Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra temel eğitim zorunlu kılınmıştır. Türkiye, taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve özellikle Pekin'de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı belgelerini kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için öncelikle harekete geçilecek on

iki kritik alan belirlemiştir. Bu kritik alanlardan birisi de “Kadın ve Eğitim”dir. Türkiye bu konferansta kabul edilen kararlarda, kadın okuryazarlığını yüzde yüz olarak gerçekleştirme sözünü vermiştir (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, 1995). Bütün bu gelişmelere karşın, nüfusun eğitilmişlik durumu ve özellikle de kadınların eğitimi, ülke kalkınmasının önündeki en büyük engellerden birisi olmayı sürdürmektedir. Kanun, tüzük, yönetmelik vb. hukuki düzenlemeler kadın-erkek ayrımı yapmadan bütün vatandaşlarımızı kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Ancak yapılan hukuksal reformların, kadınların eğitimden gereğince yararlanmasında yeterli olamamıştır.

Kız çocuklarının eğitim düzeylerinin erkek çocuklarına göre düşük olmasından hareketle okutulmama nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda UNICEF’in (2003) araştırması ve KAGİDER’in (2008) “Cinsiyet Eşitsizliği Raporu’ndan elde edilen bulgular özetlenecek olursa; kız çocuklarının okutulmamasında şu etkenler rol oynamaktadır:

- Gelenek ve dini inançlar,
- Kalıplaşmış cinsiyet rolleri,
- Öğretim programları ve çocuk bakım ve eğitiminde yeniden üretilen cinsiyet rolleri,
- Kadının düşük statüsü,
- Erken evlilikler,
- Eğitimin toplumda kabul edilen rollerle çelişkili görülmesidir (Çakır, 2013: 97).

Türkiye’deki kadınların eğitim durumlarının diğer ülkelerle karşılaştırıldığı 2009 yılında hazırlanan ‘Dünya Cinsiyet Haritasına göre Türkiye, 134 ülke arasında 129. sırada yer almaktadır (Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu, 2009). Kadınların eğitim durumlarının diğer ülkelere göre oldukça düşük olduğunu gözler önüne seren Dünya Cinsiyet Haritası sonuçlarının nedeni olarak görebileceğimiz veriler, 2009 yılında TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından hazırlanan raporda yer almaktadır. Meclis alt komisyon raporuna göre, ilköğretimde 693 öğrenci “erken evlilik ve nişanlanma” nedeniyle okula devam etmemektedir.

İlköğretimde özürsüz şekilde 20 gün ve üstünde devamsızlık yapan öğrenci sayısı Mart 2009 itibariyle 58 bin 402'si kız olmak üzere 92 bin 953 olduğu ifade edilmiştir. 675 kız ve 18 erkek öğrencinin devamsızlık nedeninin ise “erken evlilik ve nişanlanma” olduğu tespit edilmiştir (TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Raporu, 2009).

2010 yılında okuryazar olmayan her 100 kadına karşılık 22 erkek okuryazar değildir. İlköğretim mezunu her 100 kadına karşılık 170 erkek ilköğretim mezunu, lise ve dengi okul mezunu her 100 kadına karşılık 151 erkek lise ve dengi okul mezunu, yüksekokul mezunu her 100 kadına karşılık 149 erkek yüksekokul mezunudur (TÜİK, 2010). Okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet içinde “genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına”, “kentsel nüfustan kırsal nüfusa” ve “Batı bölgelerden Doğu bölgelerine” gidildiğinde, artış sergilemektedir. Ancak, bu değişkenlerin her koşulda kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden daha büyük olmaktadır.

Kadın eğitimiyle ilgili birçok çalışmada, bir kadını eğitmenin, bir aileyi ve bir ulusu eğitmekle eşdeğer olduğu ve bir erkeği eğitmeye göre daha önemli olduğu vurgulanmaktadır (Yumuşak, 2009: 5). Kadın eğitiminin verimlilik artışına bağlı olarak kişisel ücret getirilerini artırdığı, çocuk ölümlerini ve doğurganlığı azaltarak sosyal dışsallıklar yarattığı, çocukların daha iyi sağlık ve eğitim imkânlarına erişmesiyle kuşaklar arası farklılıkları giderdiği ve gelir düzeyi yüksek olanlarla düşük olanlar arasında fırsat eşitliği sağladığı bilinmektedir. Eğitimin yaygınlaşması çabalarına ve kaydedilen iyileşmelere karşın, kadınların eğitimi konusunda hem Türkiye’de hem de dünyada önemli sorunlar ve eşitsizlikler mevcuttur. Kadınların, yaşam standartlarını, statülerini yükseltecekleri, toplumsal değişime uyum sağlamalarını kolaylaştırmanın yanı sıra toplumsal değişimin öncüsü de olabilecekleri her türlü bilgi ve hizmete erişimleri kolaylaşmalı, eğitimin niteliği, etkililiği artırılmalı, eğitim herkes için eşit şekilde ulaşılabilir ve kapsayıcı olmalıdır (Zevkliler, Havutçu, 2003: 98-115).

Erken evliliklerin sonuçları üzerine yapılan birçok araştırma erken evlilikler ile eğitimin ilişkili olduğu savını ortaya koymaktadır. Kadınların eğitimsiz olması; kadının işgücüne dönüşmemesine, dolayısıyla hayatını tek başına idame

ettiremeyip erkeğe bağımlı hayat sürmesine ve kızlarının evlenmesi sürecinde söz hakkını kullanamamasına neden olmaktadır (Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı, 2010: 3). Dolayısıyla bu durum peşi sıra pek çok sorunu da doğurmaktadır. Bu sebeple erken evliliğe yönelik geliştirilecek çözüm önerileri eğitim odaklı olmalıdır (CEDAW Gölge Raporu, 2010: 12):

- Eğitim seviyesi arttıkça erken evliliklerin sayısı düşmektedir. Eğitim ayrıca dolaylı olarak da bireyin hayatına ilişkin temel karar mekanizmalarında daha etkin olmasını sağlamakta ve bir bilinç geliştirmektedir.
- Çocukların zorunlu eğitim ve öğretimlerini tamamlamayan veliler tespit edilmeli ve haklarında caydırıcı önlemler alınmalıdır.
- Örgün eğitim içinde yer alan çocuklar için erken yaşta evlenmenin sakıncalarının anlatıldığı kazanımlar müfredata eklenmelidir. Anne- çocuk sağlığı, üreme sağlığı gibi konular müfredatta yeterince yer almalıdır.
- Geleneksel değerlerin hâkim olduğu ekonomik yönden geri bölgelerdeki bölge okulları ve pansiyonlarının sayıları artırılmalıdır.
- 1997 yılında 8 yıla çıkarılmış olan zorunlu eğitim, okul öncesi eğitimle birlikte 13 yıla çıkarılmalıdır.
- “Haydi Kızlar Okula Kampanyası” gibi kızların okullaşma oranının artırılmasına yönelik kampanyalar düzenlenmelidir.
- Küçük yaşta evliliklerin önlenmesi bakımından meslek edindirme kurslarına önem verilerek kadınların iş kurabilmeleri için imkânlar sağlanmalıdır.

3.1.4. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddetin yoğun yaşandığı durumlarda ve ailesi tarafından fazlaca baskıya maruz kalan ve ilgisiz bırakılan çocuklar evliliği bir çıkış yolu, bir kurtuluş olarak görebilmektedirler (Çakır, 2013: 98-100). Evlendikleri kişilerde aradıklarını bulabileceklerini düşünerek ve sonucunu hiç düşünmeksizin ne olursa olsun bir

şekilde evlilik gerçekleştirmek istemektedirler. Yine aynı şekilde evlilik kararı alırlarken bilinçli olmamaktadırlar. Bu durum ise beraberinde birçok olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Ruhsal ve fiziksel olarak gelişimini tamamlamayan bu bireyler, verdikleri kararın bilincinde olmadıklarından evliliğin gerektirdiği sorumluluğu üstlenememekte dolayısıyla boşanmak istese dahi ekonomik anlamda özgürlüğü olmadığından eşine mahkûm yaşamaya devam etmektedir (Doğan, 2011: 77-81).

3.1.5. Diğer Nedenler

Bunların dışında “tacize veya tecavüze uğrayan kız çocuklarının tecavüzcüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi, kaçma veya kaçırılma gibi durumlar da erken yaşta evliliklere” neden olabilmektedir. Ayrıca göçler sebebiyle insanların yaşadığı ekonomik ve kültürel kargaşa da erken yaşta evlilikleri artıran faktörler arasındadır (Doğan, 2011: 25). Göçler özellikle de değerlerin kırsal alandan kente taşınması erken evlilikler üzerinde etkilidir. Köyden şehre gelen kadın uyum sağlama konusunda ciddi problemler yaşamaktadır. Çoğu kez kadın eşi veya eşinin akrabaları tarafından ezilmektedir, küçük düşürülmektedir (Çakır, 2013: 70-80).

“Nedenleri ve sıklığı bölgeden bölgeye, topluluktan topluluğu ve durumdan duruma değişiklikler gösteren erken evlilikler”, ciddi bir insanlık sorunudur (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948). Bugün halen tüm dünya üzerinde varlığını sürdüren bu evlilikler, kadının toplumsal yapıdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte ve hayat tercihlerini kısıtlayarak onu kısır bir döngü içine hapsetmektedir. Bu nedenle bu sorunla başa çıkmak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Yumuşak, 2009: 1-11).

3.2.DÜNYA VE TÜRKİYE’DE ERKEN EVLİLİKLER

Birleşmiş Milletler ‘İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi’ tarafından 2000 yılında yapılan ‘Evlilik Modellemeleri Araştırması’nda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile çocuk gelinlere rastlanma oranları arasındaki doğrudan bağ ortaya konulmuştur. Bir toplumun gelişmişlik göstergelerinden biri olarak kabul edilen evlenme yaşı ve oranları çoğunlukla gelişmekte olan ve ataerkil kültürün baskın olduğu toplumsal yapılarda karşımıza çıkmaktadır (Birleşmiş Milletler ‘İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi, 2000).

Erken evlilikler, hukuki açıdan geçerliliği olmayan yani dini nikâha dayanan evliliklerdir. Dolayısıyla konuyla ilgili araştırma sonuçları gerçeği yansıtmamaktadır çünkü sadece “hâkim kararıyla yapılan evliliklerin kaydına ulaşılmakta, sosyolojik anlamda yapılan evliliklere dair veriler yer almamaktadır” (Doğan, 2011: 25). “Dünya’da çocuk evliliği göstergelerine bakıldığında, halen tüm dünyada 20-24 yaş grubunda olan kadınların %36’sı 18 yaşın altında evlenen veya birlikte yaşayan kişilerden oluştuğu görülmektedir” (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013: 58).

Evliliğin, çocukluk dönemi tamamlanmadan ve çiftlerin özgür ve tam onayları alınmadan gerçekleşmesi, ulusal ve uluslararası konferans ve sözleşmelerin sonuçlarıyla çelişmektedir. Bütün yasal düzenlemelere rağmen, erken evliliklerin halen varlığını sürdürmesi “bu sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemeyeceğini, çocuk gelinleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının çoğu zaman yasalardan daha güçlü olabildiğini göstermektedir” (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 131-132).

Erken yaşlarda evlendirilmek suretiyle; çok sayıda kız öğrenim ve sağlıklı yaşama hakkından alıkonulmaktadır. Bu durum ise, kadının toplumdaki statüsünün düşmesine ve daha yoğun cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmasına neden olmaktadır. Kız ve erkek çocuklarını farklı şekillerde etkileyen bu olgu, kız çocuklarını daha fazla etkilemekte, kız çocukları eşitsiz toplumsal yapı nedeniyle hayata daha erken başlamakta ve erkeklere göre dezavantajlı konuma düşürülmektedir (Çakır, 2013: 42).

3.3. ERKEN EVLİLİKLERİN YOL AÇTIĞI SORUNLAR

Başta birey olmak üzere tüm toplumu etkileyen erken evlilikler, hem bireysel hem de toplumsal birçok olumsuz sonuca yol açmaktadır. Dolayısıyla kökü derinlerde olan bu tür evliliklerin nedenlerini tespit etmek ve soruna yönelik çözüm önerileri bulmak toplum ve birey açısından zorunluluk haline gelmektedir. Bu sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- ✓ Eğitimsizlik, erken evliliklerin hem sebebi, hem de sonucudur. Erken evliliklere eğitim seviyesi düşük aile yapılarında daha fazla

rastlanmaktadır. Erken yaşta evlilik, çocukların özellikle de kız çocuklarının eğitim alma hakkını kesintiye uğratarak üretime katılmalarını yani bir meslek sahibi olma ve çalışma haklarını ellerinden alarak kız çocuğunu erkeğe bağımlı hale getirmektedir. Evlilik sonucu eğitim hayatı kesintiye uğrayan kız çocukları gelecek yaşantılarında yoksulluk ve yoksunluk kısır döngüsüne hapsolmakta dolayısıyla bu durum kadının toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirerek hayat tercihlerini kısıtlamaktadır (Yumuşak, 2009: 2).

- ✓ Uluslararası belgelere göre erken evlilik, bir insan hakkı, kadın hakkı ihlalidir ve kadına yönelik şiddet anlamına gelir. Bu tür evlilikler, geçmişten günümüze bütün toplumlarda farklı derecelerde varlığını sürdürmekte ancak bazı toplumsal yapılarda bir sorun olarak görülmemektedir. Bu durumun toplum tarafından sorun olarak görülmemesi ise devamlılığını sağlamakta ve ciddi toplumsal sorunlara yol açmaktadır (Aydemir, 2011: 31). Erken yaşta evlenmek yoluyla kadın her türlü ihmal ve istismara açık duruma gelmekte ve gelişimi kesintiye uğratılmaktadır (5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu).
- ✓ Evlilik sonucu, kız çocukları cinsel istismara maruz kalmakta, üreme sağlıklarının risk altına girmektedir. Dolayısıyla “erken yaşta hamilelik nedeniyle düşük, kürtaj, doğum süresince yaşadıkları olumsuz deneyimler, kronik, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaşamalarına neden olmaktadır” (Aktepe, Atay, 2017: 410-419).
- ✓ Erken evlilik; biyopsikososyal gelişimini tamamlamamış olan adölesanın eğitim görmesini ve meslek sahibi olmasını engeller. Ayrıca adölesana yaşının üzerinde sorumluluklar yükler ve resmi nikâh yapılmasını engeller (Polat, 2006: 54). Toplumun kadına biçtiği rol ve beklentiler, kadının eğitim ve çalışma gibi statüsünü artıracak olanaklardan yoksun kalmasına ve erken evlilik yapmasına neden olmaktadır.

- ✓ Erken evlilikler, sosyolojik anlamda evliliklerdir dolayısıyla hukuki açıdan geçersiz sayılmaktadır. Kız çocukları, erken evlilik nedeniyle resmi nikâhın sağladığı haklardan yararlanamamaktadır.
- ✓ Geleneksel ev içi rolleri pekiştiren erken yaşta evlilikler, hazır olmadıkları bir yaşta henüz kendileri çocukken, aile, ev, çocuk vb. sorumlulukların altına giren bireylerde fiziksel ve ruhsal açıdan çöküntü oluşturmaktadır (TBMM, KEFEK, 2009: 23). Dolayısıyla birey evliliğin gerektirdiği hazır bulunuşluğa sahip olmadığından depresyona girme, intihar teşebbüsü, sosyal hayattan çekilme, şiddete başvurma, madde kullanımı, öfkeyi kontrol edememe vb. gibi riskli davranış özellikleri göstermeye başlamaktadır (Çakır, 2013: 42).

3.4. HUKUKİ AÇIDAN ERKEN EVLİLİKLER

Evlilik, ancak çiftlerin karşılıklı onay ve rızaları dâhilinde gerçekleştirilir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi(1948)'nin 16'ncı maddesine göre). Erken evlilikler gerekçesi her ne olursa olsun, bir insan hakkı ihlali, kadın hakkı ihlali ve çocuk hakkı ihlali (Çakmak, 2009: 10). Yasal çerçeveye göre, kadın erkek eşit haklara sahiptir. Dolayısıyla kadınlar serbestçe eş seçmede ve kendi rızasıyla evlenmede erkeklerle aynı hakka sahip olmaktadır.

Türk kadınının hakları, Medeni Kanun ile modern dünyaya uygun hale getirilmiştir. “Medenî Kanunumuz evlenmenin meydana gelebilmesi, yani bir erkekle kadının geçerli bir surette evlenebilmeleri için bazı şartlar aramaktadır. Geçerli bir evlenmenin gerçekleşmesi için öngörülen olumlu ve olumsuz şartları belirleyerek; olumlu şartları evlenme ehliyeti, olumsuz şartları ise evlenme engelleri olarak isimlendirmiştir” (Taşbaş, 2010: 19). Kanun'da evlenme ehliyeti olarak yaş, ayırt etme gücü, kanunî temsilcinin izni; evlenme engellerinde ise hısımlık, önceki evlilik, akıl hastalığı düzenlenmektedir (Taşbaş, 2010: 4). Bunlardan ayırt etme gücü ve evlenme yaşını konumuzla bağlantılı olmaları açısından değerlendirilmektedir.

Evlenme ehliyeti; “Evlenme sözleşmesinin yapılabilmesi için, evlenecek olan kişilerin evlenmeye ehil olmaları gerekmektedir” (Akıntürk, 2006: 64). Yani

evlenecek kişilerin ayırt etme gücüne sahip olmaları ve kanunun evlenme için öngördüğü belli bir yaşa (evlenme yaşına) erişmiş bulunmaları şarttır.

Ayırt etme gücü; Medeni Kanun m. “125 ‘Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.’ demek suretiyle bunu belirtmektedir. Ayırt etme gücü, evlenme akdinin yapıldığı anda mevcut olmalıdır” Dolayısıyla madde, ayırt etme gücü olmayanların evlenmeye ehil olmadıklarını düzenlemiştir (Dural ve Öğüz, 2006: 54).

Evlenme yaşı; geçerli bir evlenmenin yapılabilmesi için, evlenecek olanların sadece ayırt etme gücüne sahip bulunmaları yeterli değildir. Onların aynı zamanda kanunun belirlediği belli bir olgunluk çağına, belirli bir yaşa erişmiş bulunmaları da gerekmektedir. İşte bir kimsenin evlenme sözleşmesi yapmaya ehil olduğu bu yaşa evlenme yaşı, bu yaşa erişmiş, daha doğru deyişle bu yaşı doldurmuş olmaya da ‘evlenme rüştü’ denir (Öztañ, 2004: 104).

Medeni Kanun’un 124. Maddesi’nde, “Erkek ve kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” denilmektedir. Evlenme yaşı olağan ve olağanüstü evlenme yaşı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Taşbaş, 2010: 26).

3.4.1.Olağan Evlenme Yaşı

Medenî Kanun m. 124/I’ e göre, ‘Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez’ denilmektedir. Bu şekilde Medeni Kanunumuzda Kanun koyucu olağan evlenme yaşını kadın için yukarı çekerek on yedi olarak düzenlemiştir (Taşbaş, 2010: 30). Yeni Medenî Kanun, eski kanundan farklı şekilde erkek ve kadın ayırımı yapılmaksızın her iki cins için de evlenme yaşını on yedi olarak belirlemiştir.

3.4.2.Olağanüstü Evlenme Yaşı

Olağanüstü bir durum ve pek önemli bir sebebin varlığı bazen henüz olağan evlenme yaşını doldurmamış olan kimselerin de evlenmelerini zorunlu hale getirebilir. MK. m.124/II’ de “ ... Hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir

sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir” denilmektedir (MK. m.124/II). Olağan evlenme yaşını henüz doldurmamış, fakat evlenmeleri de zorunlu hale gelmiş bulunan kimselerin evlenebilmeleri ancak hâkimin vereceği izinle mümkün” olabilmektedir (Çakmak, 2009: 2).

“On beş yaşını doldurmuş olan bir erkek veya kadın mahkemece ergin kılınmış olsa dahi, olağan evlenme yaşına (17 yaş) erişmemiş olduğu için evlenemez. Bu kişinin evlenebilmesi için on yedi yaşını doldurmuş veya MK. m.124/II’ deki şartların bulunması halinde hâkimden evlenme izni almış olması şarttır (Tekinay, 1990: 71).

Evlenmenin geçerli olarak yapılabilmesi için, sadece evlenmenin maddî şartlarının bulunması yeterli değildir. Bunun yanında, evlenmenin şekli şartlarına da uyulması gerekmektedir. Medenî Kanunumuz “evlenme sözleşmesini diğer bütün sözleşmelerden çok daha sıkı biçimde şekil şartlarına tâbi tutmuştur”. Evlenme sözleşmesi çok ayrıntılı şekil şartlarına bağlanmıştır. Şekil şartlarından biri çok önemlidir. Bu, evlenmenin resmî memur önünde yapılmasıdır. Aksi takdirde evlenme yokluk müeyyidesine tâbidir (Taşbaş, 2010: 82). Geçerli bir evlenmenin meydana gelebilmesi için, evlendirme memurunun önünde yapılması şarttır. Evlenme işlemi bu yetkili memurlar önünde değil de, bir başka makam ya da resmî memur önünde yapılmışsa, bu makam ve kişiler resmî sığata sahip olsalar bile, evlenme gerçekleşmez (Zevkliler, 2003: 733). Medenî Kanunumuz, dinî evlenme yolunu terk ederek medenî evlenme esasını kabul etmiş bulunmaktadır.

3.4.3. Erken Yaşta Evlilikler ile İlgili Mevzuat

3.4.3.1. Ulusal Mevzuatta Erken Evlilikler

a) Anayasa

“Bir devletin temel kurumlarının nasıl işleyeceğini belirten, vatandaşların temel hak ve ödevlerini belirleyen ve temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alan müeyyidelerdir. Anayasaya göre erken ve zorla evlilikler çeşitli maddeler altında okunabilmektedir” (Aydemir, 2011: 36).

Türk Hukuk sisteminde ‘eşitlik ilkesi ’ne ilişkin temel kural Anayasanın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10 uncu maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre;

“Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etmek zorundadırlar.”

Ayrıca cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasını teminen, söz konusu maddeye, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan ve 21.5.2004 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmü eklenmiştir.

Ayrıca Anayasanın “Milletlerarası antlaşmaları uygun bulma” başlıklı 90’inci maddesine göre;

“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.” denmektedir.

b) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 22 Kasım 2001’de kabul edilen ve 1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren Türkiye’de medeni hukuka dair kuralları içeren kanundur.

Türk Medeni Kanununun; “Fiil ehliyetinin genel koşullarını düzenleyen 10’ uncu maddesine göre;

“Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.”

“Erginlik” başlıklı 11 inci maddesine göre;

“Erginlik 18 yaşın doldurulmasıyla başlar. “Evlenme kişiyi ergin kılar.”

“Ergin kılınma” başlıklı 12’nci maddesine göre;

“On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”

Yukarıdaki hükümlerden de anlaşılacağı üzere, Medeni Kanunumuza göre ergin olma yaşı 18’dir. Ancak bazı hallerde “erken ergin olma” dediğimiz durumlar da söz konusu olabilmektedir. Erken ergin olma iki şekilde olur:

1. Evlenme ile ergin olma,
2. Mahkeme kararı ile ergin kılınma.

1 Ocak 2002’den itibaren yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu Anayasada yer alan “cinsler arasındaki ayrımcılığı” yasaklayan maddelere uygun düzenlemeler içermektedir. Önceki Kanunda kadın-erkek için farklı olan evlenme yaşı kadın-erkek farkı gözetilmeksizin ülkemiz şartlarına ve çağdaş eğilimlere uygun olarak yükseltilmiştir. Böylece erken yaşta evlenmenin sakıncaları önlenmek istenmiştir (Taşbaş, 2010: 82-90).

Türk Medeni Kanunu evlenme ehliyetinin koşullarından biri olan “yaş” konusunu 124 üncü maddesinde düzenlemiştir. Buna göre;

“Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.”

Medeni Kanunun kabulü ile önemli bir kurum olan aile birliğinin kurulmasında kadınlar için on beş yaşın bitirilmesi yeterli görülmemiştir. Evlenme yaşı itibarıyla erkek ve kadın arasında ayırım yapılmasının da anlamlı olmadığı aşikârdır. Bu sebeple evlenme yaşı kadın ve erkek için on yedi yaşın bitirilmesi olarak kabul edilmiştir. Bu yaş sınırlamasıyla on yedi yaşını doldurmuş reşit olmayan bireyler anne-baba rızasıyla evlenebilirken, ailelerin ve küçüklerin rızası olsa dahi on yedi yaşın altındaki kişilerin evlendirilmesi olağanüstü durumlar hariç mümkün değildir.

Medeni Kanun'un 124/II' maddesinde geçen olağanüstü durum ve pek önemli sebep kavramlarından kasıt genellikle kadının hamile veya çocuk sahibi olduğu durumlardır. Hali hazırda bir arada yaşamaya başlayan çiftlerde veya kadının mağdur olduğu diğer hallerde de hâkim on altı yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilir. Burada anne-babanın rızası şart değildir, sadece mümkünse görüşleri alınmaktadır”.

Türk Medeni Kanununun 134 üncü maddesine göre;

“Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar”. Nikâh akdi, çiftlerin evlendirme memuru önündeki özgür irade beyanı ile gerçekleştirilir.

“Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır.”

Türk Medeni Kanununun 142 nci maddesine göre;

“Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar.”

Türk Medeni Kanununun 143 üncü maddesine göre;

“Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir”

“Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz. Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir.”

Türk Medeni Kanununun yukarıdaki ilgili maddelerinden de anlaşılacağı üzere hukuken geçerliliği olan tek nikâh resmi nikâhtır. Nikâh öncesinde ilgili mercilere başvurulması ve sonrasında evliliğin nüfus kütüğüne kaydedilmesi zorunludur.

c) 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Toplumsal bir olgu olan erken evlilikler, kanunen suç sayılmakta ve bu durumun tespiti ile taraflar hakkında adli işlem başlatılmaktadır. “Mağdure on yedi yaşına gelip sanıkla resmi evlilik yapsa bile, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 434 üncü maddesine benzer bir düzenleme yeni Türk Ceza Kanununda bulunmadığından evlilikle bu cezadan kurtulma imkânı olamamaktadır. Dolayısıyla mağdurenin kocası (sanık), annesi, babası, kayınpederi ve kayınvalidesi bu suçtan yargılanmakta ve ceza almaktadırlar” (TBMM, KEFEK, 2009: 8).

Türk Ceza Kanununun “Reşit olmayanla cinsel ilişki” başlıklı 104 üncü maddesine göre;

“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Söz konusu madde de reşit olmayan kişiyle cinsel ilişki bağımsız bir suç olarak tanımlanmasına rağmen on beş yaşını doldurmuş bir çocuk gayri resmi olarak evlendirildiğinde, bu çocukla cinsel ilişkiye giren eş, şikâyet edilmediği sürece cezalandırılmamaktadır. Burada şikâyet hakkı sadece mağdura tanınmıştır. Mağdurun şikâyeti yoksa kişi cezalandırılmayacaktır. On beş yaşında bir kız çocuğunun kendisine eş olarak seçilen kişiyi hapse girmesi pahasına şikâyet etmesi çok zordur; zira bu durumun sonucu en çok söz konusu kızı mağdur edecektir.

Türk Ceza Kanununun “Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören” başlıklı 230 uncu maddesine göre;

1. “Evli olmasına rağmen, başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
2. Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.
3. Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
4. Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçlardan dolayı zamanaşımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.
5. Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Ancak, medeni nikâh yapıldığında kamu davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar.
6. Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Söz konusu kanun maddesinden de açıkça anlaşıldığı üzere halk arasındaki adıyla dini nikâh veya imam nikâhının resmi anlamda hiçbir geçerliliği olmadığı gibi resmi nikâhı olmayanlara dini nikâh kıyanların 2-6 aylık hapis cezası ile cezalandırılmalarını öngörmektedir”. Ancak bu hüküm uygulanmamaktadır (Çakır, 2013: 124-125).

d) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çocuğu, “daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlamaktadır. 18 yaşını doldurmayan yurttaşları; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini tamamlamamış, ihmal veya istismara açık bireylerden saymakta ve bu bireyleri “korunmaya ihtiyacı olan çocuklar” olarak nitelendirmektedir” (Çakır, 2013: 128).

Çocuk Koruma Kanununun 3 üncü maddesine göre;

“**Çocuk:** Daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

“**Korunma ihtiyacı olan çocuk:** Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu... İfade eder”.

3.4.3.2.Ulusal Mevzuatta Karşılaşılan Sorunlar

04.10.1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanununa göre evlilik yaşı kadın ve erkek için farklı iken (kadın için 15, erkek için 17) Kanunda yapılan kapsamlı değişikliklerin yürürlüğe girdiği 2002 yılından bu yana bu farklılık ortadan kaldırılarak hem kadınlar hem de erkekler için evlenme yaşı, on yedi olarak belirlenmiştir. Fakat kanuna göre 18 yaşından küçük bireylerin evlenebilmeleri için ailelerinin onayını almaları gerekmektedir. Kanunun belirlediği evlilik yaşı 17 olmakla birlikte, olağanüstü koşullarda hâkim onayıyla on altı yaşında evlenmeye de izin verilebilmektedir. Çocuğun cinsel ilişkiye rıza gösterdiğinin varsayılabilmesi için gereken asgari yaş ise on beştir. Bu noktada devreye 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu girmektedir.

“Türk Ceza Kanunu’na göre on beş yaşını doldurmuş bir kız çocuğu dini nikâhla (ya da resmi olmayan bir törenle) evlenmesi durumunda ‘şikâyet üzerine’ evlendiği kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Dolayısıyla bu madde ile örtülü olarak, evlilik yaşı 18 yaşının altında tutulmaktadır”. Diğer taraftan Türkiye’nin 2005 yılında kabul ettiği Çocuk Koruma Kanunu’nda ve Aralık 1994’te meclisten geçirilerek yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde çocuk ‘18 yaşının altındaki birey’ olarak kabul edilmiştir (Aydemir, 2011: 42).

Türk hukuk sisteminde, çocuk gelin tanımının kanuna göre değiştiğini söylemek mümkündür. Türk Medeni Kanununa göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanununa göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanununa göre 18 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadır. Erken evlilik sorunuyla mücadele noktasında alınan tedbirlerin, bu anlaşmalara göre çocuk kabul

edilen 18 yaşın altındaki tüm bireyleri kapsamayı gerekirken, Medeni Kanun ve Ceza Kanunu mevzuatlarında farklı yaşların geçiyor olması, yaşa dair standardın sağlanamadığını ve kanunlar arasında bir çelişkinin var olduğunu da göstermektedir (akır, 2013: 127). Bu olgu erkek çocuklar için de geçerlidir. Bu durumda yasal zeminde bir boşluk yaratarak farklı uygulamaların ortaya çıkmasına ve çocukların korunmasının yeterince sağlanamamasına yol açarak, erken yaşta evliliklere karşı verilen tüm mücadeleleri sonuçsuz bırakmaktadır (TAPV, 2010: 6).

3.4.3.2.1. İmam Nikâhı

04.10.1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanun'unun kabulü ile eski hukukumuzda geçerli olan ve halk arasında 'imam nikâhı' olarak adlandırılan dini evlenme şekli kaldırılarak yerine medenî evlenme şekli getirilmiştir. Ancak, bu evlenme şeklinin toplum tarafından kabul görmesi kolay olmamıştır. Bunun en önemli sebebi, Medenî Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce nikâh akdinin imamlar tarafından yapılması ve toplumun, imamın katılmadığı ve dua okumadığı nikâh akdinin geçerli olamayacağı kanaatini taşımasıdır (Cin, 1998: 314-347).

“Türk Medeni Kanunu 134 üncü maddesinde, evlenme akdinin ancak yetkili evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esasına vurgu yaparak” (Taşbaş, 2010: 97-98) tek ve geçerli evlilik sözleşmesinin bu yolla kurulacağını belirtmektedir. Dolayısıyla resmi nikâh bulunmadan dini nikâhın yapılması kanuna göre suç sayılmakta ve çeşitli müeyyidelere konu olmaktadır. Kanuna göre, yetkili evlendirme memuru önünde evlenen kişiler dinî evlenme de yapmak isterlerse aile cüzdanını göstermeleri gerekir (MK. m. 143/II). Bu hükümle hem medeni evlenme yerleştirilmek istenmiş; hem de dini evlenme yapmak isteyenlere bu imkân tanınmıştır. Resmî nikâh bulunmadan evlenmenin dinsel töreninin yaptırılmasını suç sayarak cezalandırılacağını ngren Türk Ceza Kanunu'nun m. 230/V hükmü ile Anayasa'nın 174. Maddenin b.4'te belirtilen evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esasını vurgulanmış olmaktadır (Taşbaş, 2010: 97-98). Bu hükümle dinî nikâh alışkanlığı yerine, medenî nikâh yapma geleneğinin yerleştirilmesi amaçlanmıştır.

2002 yılı öncesindeki Medeni Kanun hükümlerine göre Türkiye'deki asgari evlenme yaşı kadınlar için 15 iken erkekler için 17 olmaktadır. 2002 yılında

toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde Medeni Kanun'da yapılan düzenlemeler ile asgari evlenme yaşı hem erkekler hem de kadınlar için 17 olarak değiştirilmiştir. Ancak tüm yasal düzenlemelere karşın kadınların belirlenen yaşlardan önce imam nikâhı ile evlendirilmelerinin önüne geçilememiştir. Günümüzde dahi, özellikle kırsal kesimde, çoğu kez resmî nikâh yapılmadan sadece imam nikâhı ile evlilikler gerçekleştirilmektedir. Yapılan araştırmalar, asgari evlenme yaşının altındaki evliliklerin halen örneklerine rastlandığını gözler önüne sermekte, tüm yasal düzenlemelere karşın devamlılık göstermelerini ise toplumsal değer ve normlara bağlamaktadır (Zevkliler, Havutçu, 2003: 93-120).

Özellikle kadın açısından ağır yükümlülükler taşıyan evlilik, belli bir yaşa ve olgunluğa erişmiş olmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla bu yaş ve olgunluğa sahip olmayan bireylerin, evliliğin gereklerini yerine getirmeleri pek mümkün olmamakta ve sağlam bir aile birliği kurulamamaktadır. Bu nedenle evlenmek için olağan yaş kanunen yükseltilmiştir. Ancak geleneksel kültürün hâkim olduğu düşük sosyo-ekonomik yapılarda evlilik için bu yaş beklenmemekte, kız çocukları toplum onayıyla erken yaşlarda ve çoğu zaman istemedikleri evliliklere zorlanmaktadır. Bu tür evlilikler çoğunlukla dini nikâha dayanan ve hukuken geçersiz diğer bir deyişle 'yok evlilikler' dir (Taşbaş, 2010: 29). Hukuk düzeninin yok saydığı bu evliliklerde kadının hiçbir yasal hakkı olmamakta, kadın medeni kanunun verdiği haklardan yararlanamamaktadır.

Kanunen geçersiz olan dini birliktelikler, erken yaşta evliliklerin önünü açarak kadının toplumsal yapıdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte ve yaşam kalitelerini düşürerek hayat tercihlerini azaltmaktadır. Uluslararası konferans ve belgelere göre bir insanlık suçu olarak kabul edilmesine rağmen halen bu sorunun önüne geçilememesi ise toplum tarafından onaylandığının bir göstergesidir (Aydemir, 2011: 31).

3.4.3.3.Uluslararası Mevzuatta Erken Evlilikler

3.4.3.3.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 yılında kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi' II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan insan hakları ihlallerinin tekrarının engellenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Beyanname; yaşama,

özgürlük, güvenlik, adil ve kamuya açık olarak yargılanma gibi temel siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel birçok insan hakkını güvence altına almaktadır. Beyanname 'de bireylerin medeni hakları konusuna da yer verilmiştir. Bireylere özgür ve tam iradeyle evlenme hakkının tesis edilmiş ancak ilgili taraflardan birinin hayat arkadaşıyla ilgili bilinçli bir karar vermek için yeterince olgun olmaması halinde iradenin özgür ve tam olamayacağı kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bu maddenin de içerisinde yer aldığı otuz maddelik bir bildiridir (Aydemir, 2011: 32).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 16'ncı maddesine göre;

“Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.

Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır...” Evlenmek için belli bir yaş ve olgunluğa sahip olunması gerektiğine vurgu yapar.

3.4.3.3.2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilen ve Türkiye tarafından 1985 yılında bazı hükümlerine çekince konulmak suretiyle imzalanan ve 1999 yılında Türkiye'nin çekincelerini kaldırarak iç hukukuna geçirdiği Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme'nin 1. Maddesine göre (TBMM, KEFEK, 2009: 11).

“Önyargıların ve Geleneklerin Tasfiye Edilmesi” başlıklı 5. Maddesi'nin 1. fıkrasının (a) bendinde ise şöyle denilmektedir:

“Taraflar devletler, her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basmakalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek konusunda gerekli tedbirleri alırlar.”

**Aynı Sözleşmenin “Evlenme ve Aile İlişkileri Alanındaki Haklar” başlıklı
16 ncı maddesine göre ise;**

“Taraflar Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır: Evlenmede erkeklerle eşit hak; Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı; Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar;

“Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır.”

3.4.3.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler tarafından 1990 tarihinde yürürlüğe konan Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye’de 1995’te uygulanmaya başlanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1 inci maddesi ile 18 yaşına kadar olan her birey çocuk sayılmıştır (Çakmak, 2009: 4-5):

Sözleşmenin 12 nci maddesine göre;

“Taraflar devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar...”

Sözleşmenin 36 ncı maddesinde;

“Taraflar devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.” denilmektedir.

3.4.3.3.4. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi; Bakanlar Komitesi'nin Üye Ülkelere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı Rec (2002)

Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949 tarihinde 10 Avrupa devleti tarafından, aralarındaki birliği güçlendirmek amacıyla kurulmuş siyasi bir örgüttür. Halen 44 Avrupa devletini kapsamaktadır. Örgütün temel hedefi demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü desteklemek, üye ülkelerin karşı karşıya kaldığı siyasi, toplumsal, kültürel ve yasal sorunlara ortak yanıt geliştirebilmektir. 1989'dan bu yana orta ve doğu Avrupa'nın birçok ülkesini bünyesine alan örgüt, bu ülkelerin siyasi, yasal ve idari reformları uygulama ve kalıcılaştırma çabalarına destek olmuştur.

“Temel insan haklarından biri sayılan kadın erkek eşitliği konusu, Kadın-Erkek Eşitliğini İzleme Komitesi'nin (CDEG) sorumluluğundadır. Komite'yi oluşturan (ve her biri bir ülkeyi temsil eden) uzmanlar hem ulusal düzeyde, hem de Avrupa Konseyi nezdinde etkin biçimde kadın erkek eşitliğinin sağlanması için girişimleri teşvik etmekle görevlendirilmişlerdir”. Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002'de Delegation Komitesi'nin 794. oturumunda kabul edilen ‘Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı Rec (2002)5:

Erken Evliliklerle ilgili ek önlemler başlığı altında;

“Üye devletler, kişilerin onayı alınmadan zorla gerçekleştirilen evlilikleri yasaklamalı; çocuk satışıyla bağlantılı faaliyetleri engellemek ve durdurmak için gerekli önlemleri almalıdırlar denilmektedir”.

“Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı ile ‘Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CEDAW, 1979)’ göz önüne alınarak, “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” oluşturulmuştur. Bu sözleşmenin görüş birliğine varılan maddeleri içerisinde 32. ve 37. Maddesinde erken ve zorla evlilikler yer almaktadır”.

Sözleşmenin 32. Maddesinde;

‘Taraflar mağdura gereksiz bir parasal veya idari yük getirmeksizin, zorla gerçekleştirilen evliliklerin geçersiz ve hükümsüz kılınabilmesini veya sona erdirilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır’ denilmektedir”.

Sözleşmenin 37. Maddesinde;

‘Taraflar bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır’ denilmektedir.

Bu bağlamda, uluslararası belgelerde çocuk evliliğinin bir seçim olamayacağı temel ilke sayılmış ve çocuk evliliği bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilmiştir. Türkiye hem kadın hakları alanında hem de çocuk hakları alanında ideallerin çok gerisindedir. “Berdel, beşik kurtmesi, başlık parası gibi geleneksel uygulamalar bir yana, en temel vatandaşlık hakkı olan nüfusa kayıta yönelik ihlaller, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerine neden olmaya devam etmektedir” (Çakır, 2013: 133-134). Dolayısıyla erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için bir an önce çözüm yolları aranması gerekmektedir.

3.4.3.3.5.Çocuk Gelin Sorunu İle Mücadele Yöntemleri

Erken evlilikler, dünyada ve özellikle Türkiye’de halen var olan toplumsal bir olgudur. Bütün yasal düzenlemelere rağmen bugün halen devam eden bu evlilikler, her iki cinsi etkilemekle birlikte daha çok kız çocuklarını etkilemekte dolayısıyla kız çocukları hayata daha erken başlamak zorunda kalmaktadır (Yumuşak, 2009: 2). “18 yaşın altında yapılan her evlilik çocuk evliliği ve evlenen her kız çocuk gelin sayılmaktadır. Uluslararası konferans ve belgelere göre, erken evlilikler bir insan hakkı ihlali, kadın hakkı ihlali ve çocuk hakkı ihlali sayılmaktadır” (Aydemir, 2011: 13-29). Evlenme yaşı ve oranları, bir toplumun gelişmişlik göstergelerinden biridir ve bakıldığında düşük sosyo-ekonomik yapılarda evlenme yaşı daha küçük olmaktadır. Erken evliliklere neden olan birçok değişken var olmakla birlikte sosyo-ekonomik gerekçeler ve eğitimsizlik bunun temel nedeni olarak gösterilebilir” (Özcebe, 2009: 249). Kadın eğitimiyle ilgili birçok çalışmada, bir kadını eğitmenin, bir aileyi ve bir ulusu eğitmekle eşdeğer olduğu ve bir erkeği

eğitmeye göre daha önemli olduğu vurgulanmaktadır (Yumuşak, 2009: 5). Kadının eğitim hakkının elinden alınması, kadın emeğinin üretime dönüşmesini engellemekte, erken yaşta evliliklerin önünü açarak sağlıksız aile birliklerinin kurulmasına neden olmakta dolayısıyla gelecek kuşakları risk altına sokmaktadır (Çakır, 2013: 95).

Eğitim alanında gerçekleştirilen iyileşme ve ilerlemelere karşın eğitim alanındaki fırsatlara erişim konusunda önemli ölçüde eşitsizlikler mevcuttur. Dünya üzerinde eğitim oranlarına bakıldığında, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumların kırsal bölgeleri ile düşük sos-ekonomik çevrelerinde fırsatlara ulaşma konusunda eşitsizlikler olduğu ve kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran bu eşitsizliklere daha fazla maruz kaldığı görülmektedir (TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Raporu, 2009). Kız çocuklarının eğitim alanındaki fırsatlara erişimini engelleyen nedenler genellikle sosyo-demografik özellik taşımakta, eğitim hakkı ellerinden alınan kız çocukları için evlilik tek yol sayılmaktadır. Eğitim hakkı engellenen kadın, üretim sürecine katılmadığından hayatını tek başına idame ettiremeyip erkeğe bağımlı hale gelmekte ve hayat standardı düşmektedir (Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı, 2010: 3). Dolayısıyla bu durum peşi sıra pek çok sorunu da doğurmaktadır. Bu sebeple erken evliliğe yönelik geliştirilecek çözüm önerileri eğitim odaklı olmalıdır (CEDAW Gölge Raporu, 2010: 12):

- Eğitim konusunda fırsat eşitliği sağlanarak toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ortadan kaldırılmalı.
- Özellikle kız çocukları için eğitim ve öğretim zorunlu hale getirilmeli ki bu sayede eğitim seviyesi yükselir ve erken evliliklerin önüne geçilir. Eğitim yoluyla birey kendi hayatına ilişkin temel karar mekanizmalarında daha etkin hale gelir.
- Çocukları zorunlu eğitim ve öğretimlerini tamamlamayan veliler tespit edilmeli ve haklarında caydırıcı önlemler alınmalıdır.
- Erken yaşta evliliğin sakıncalarıyla ilgili müfredata eklemeler yapılmalı.
- Erken evliliklerin yol açtığı sorunlarla ilgi toplumsal bir farkındalık yaratılmalı, bu konuyla ilgi başta birey olmak üzere tüm toplum bilgilendirilmeli.

- Gelenekselliğin hâkim olduğu düşük sosyo- ekonomik çevrelerde okul ve pansiyon sayıları arttırılarak kız çocuklarının eğitimlerini yarıda bırakmalarının önüne geçilmeli.
- Ekonomik nedenlerden dolayı çocuklarını okutamayan yoksul ailelere eğitim noktasında destek sağlanmalı.
- Zorunlu eğitim süresi arttırılarak bireylerin evlenme yaşı yukarı çekilmeli.
- Okullaşma oranını arttırmaya yönelik kampanyalar düzenlenmelidir.
- “Erken evliliklerin önlenmesi bakımından meslek edindirme kurslarına önem verilerek kadınların iş kurabilmeleri için imkânlar sağlanmalıdır” (Velidedeoğlu, 1960: 38).
- Kadınlarda okuma yazma oranını arttırmak için kadın okulları açılmalıdır.
- Erken yaşta evliliklerin yol açtığı tıbbi, psikolojik ve sosyolojik sorunlar konusunda aileler ikna edilmelidir. Bu konuda ebeveynlere gerekli eğitim sağlanmalıdır.
- Erken yaşta evliliklerin sağlık açısından zararları ile erken evliliğin sebep olduğu erken gebeliklerin meydana getireceği tehlikeler ve aile planlaması hakkında toplumun geneline yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir.
- Toplumsal farkındalığı arttırmak adına yazılı ve görsel basından yararlanılmalıdır. Broşürler hazırlanarak yaygın dağıtımı sağlanmalıdır. Spot filmler hazırlanmalı, TV kanallarında yayınlanması sağlanmalıdır. Özellikle Devlet büyüklerinin erken yaşta evliliğin sakıncalarına değinecekleri konuşmalarını halka duyurmaları etkili olabilir.
- Erken evliliklerin bir suç olduğu ve gerçekleşmesi durumunda çeşitli müeyyidelere yol açtığı konusunda toplum bilinçlendirilmeli.
- Bu sorunla ilgili şikâyetlerin hangi birime yapılacağı konusunda halk bilgilendirilerek oluşturulacak şikâyet hattının irtibat numaraları kamuoyuyla paylaşılmalı.
- Kanunlar arasındaki uyumsuzluk giderilerek, olağan evlenme yaşı 18 olarak belirlenmelidir.

- Erken evlilikler yasaklanarak, ilgili kanunlarda değişikliğe gidilmeli ve bu yasağa uymayanlar hakkında ağır cezai müeyyideler uygulanmalı ki konuyla ilgili cezaların caydırıcılığı artırılsın.
- Kanunların uygulanması konusundaki denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekir.
- Eğitim alanında fırsat eğitliği sağlanarak, eğitilmiş insan sayısı arttırılmalı ve kadın ve erkek tüm yurttaşların kapasitelerini gelire ve refaha dönüştürebilecekleri ulusal iktisadi politikalar üretilmeli ve uygulanmalıdır.
- “Bu konuyla ilgili ortak bir dil oluşturulmalı ki soruna yönelik ortak hareket edilebilsin ve çözüm önerileri geliştirilsin. Konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin desteğinin alınması halinde, istenilen hedefe kısa sürede ulaşılabileceği düşünölmektedir” (Velidedeoğlu, 1960: 38-40).
- Çocuk Gelinler sorununun bir cinsiyet meselesi değil, bir insanlık meselesi olduğu unutulmamalı ve bu yönde bir farkındalık yaratılıp, sorunun çözümüne yönelik ortak kararlar alınmalı ve harekete geçilmeli.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMU VE ANALİZİ

Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: BİNGÖL İli Örneği konulu çalışma: Toplumsal bir sorun olan erken evliliğin nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koymak ve erken evliliklerle ilgili farkındalığın yaratılmasına hizmet etmek amacı doğrultusunda; BİNGÖL ilinin çeşitli semtlerinde yaşayan 20 kadın ile enformel görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu doğrultuda; katılımcıların erken evlilik ile ilgili görüşleri,” ‘Evlenme yaşı’, ‘Evlilik ve eğitim durumu’, ‘ Sosyal çevrenin evliliğe etkisi’, ‘Evlilik ve akrabalık ilişkileri’, ‘Evlenme kararı’, ‘Evlilik ve başlık parası’, ‘Evlenme şekli’, ‘İlk çocuklarını dünyaya getirdikleri yaşları’, ‘Bir sonraki nesilde erken evliliğe bakış’, ‘Erken evliliğe olumlu ve olumsuz yaklaşım’, ‘Erken yaşta evlendiklerinde karşılaştıkları tepkiler’, ‘Evlilikle ilgili algı ve inançlar’ gibi on dört ayrı kategoride elde edilip yorumlanmıştır”. Katılımcılar sorular eşliğinde erken evliliğin hemen hemen bütün boyutları hakkında görüşlerini dile getirmiştir. Katılımcıların ifadelerinin orijinal hallerinin korunmasına özen gösterilmiş olmakla birlikte; katılımcılarla kurulan duygudaşlık anlam dünyalarına inmeyi kolaylaştırmıştır.

4.1. KATILIMCILARIN GENEL PROFİLİ

Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: BİNGÖL İli Örneği konulu çalışma: BİNGÖL ilinin çeşitli semtlerinde yaşayan 20 kadın ile enformel görüşme tekniği kullanılarak yapılmış ve katılımcıların araştırma sorularına verdiği cevaplarla bağlantılı olarak veriler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Görüşme Gerçekleştirilen Katılımcıların Genel Profili

<i>Yaş</i>	Katılımcı 1: 42	Katılımcı 2:29	Katılımcı 3:37	Katılımcı 4:46	Katılımcı 5:38	Katılımcı 6: 40
<i>Medeni Durumu</i>	Evli	Evli	Evli	Evli	Üçüncü Evliliği/ Boşanmış	Üçüncü Evliliği/Dini Nikâhlı Evli
<i>Evlence Yaşı</i>	15	17	15	17	15	13
<i>Çocuk Sayısı</i>	6	1	4	5	3	3
<i>Aile Yapısı</i>	Geleneksel Aile	Çekirdek Aile	Geleneksel Aile	Geleneksel Aile	Geleneksel Aile	Geleneksel Aile
<i>Meslek</i>	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı
<i>Eğitim Seviyesi</i>	Okur-yazar değil	Lise Mezunu	Okur-yazar değil	İlkokul 2. sınıf Terk	Okur-yazar değil	İlkokul Mezunu
<i>Evlilik Türü</i>	Görücü Usulü /Akraba Evliliği	Kaçarak Evlenme/Severek Evlenme	Kaçarak Evlenme/Severek Evlenme	Severek Evlenme/Akraba Evliliği	Kaçarak Evlenme /Severek Evlenme	Severek Evlenme/Akraba Evliliği

Katılımcı 7:17	Katılımcı 8:25	Katılımcı 9:20	Katılımcı10:2	Katılımcı11:22	Katılımcı12:33	Katılımcı13:42
Dini Nikâhlı Evli	Evli	Boşanma Aşamasında	Evli	Boşanmış	İkinci Evliliği	Evli
15	17	17	17	17	14	14
-	1	1	1	2	-	3
Geleneksel Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Geleneksel Aile	Parçalanmış Aile
Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı
Okur-yazar değil	Lise 2.sınıf terk	Ortaokul Mezunu	Ortaokul 7.sınıf terk	Lise 1.sınıf terk	İlkokul Mezunu	İlkokul Mezunu
Berdel Evliliği/Akraba Evliliği	Kaçarak Evlenme/Severek Evlenme	Kaçarak Evlenme/Severek Evlenme	Görücü Usulü	Kaçarak Evlenme /Severek Evlenme	Zorla Kaçırma/Akraba Evliliği	Görücü Usulü Evlenme

Katılımcı14:23	Katılımcı15: 25	Katılımcı16: 21	Katılımcı17: 25	Katılımcı18: 54	Katılımcı19: 25	Katılımcı20:23
Boşanmış	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli
17	17	17	16	14	17	17
-	2	1	2	7	2	1
Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Geleneksel Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile
Satış Danışmanı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı
Ortaokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Ortaokul Mezunu	Okur-yazar değil	Lise Mezunu	Ortaokul Mezunu
Kaçarak Evlenme/Severek Evlenme	Severek Evlenme/Akraba Evliliği	Kaçarak Evlenme/Akraba Evliliği	Severek Evlenme	Zorla Kaçırma	Severek Evlenme	Severek Evlenme

4.2. EVLENME YAŞI

Erken evliliklerin coğrafi dağılımlarına bakıldığında kırsal ve kentsel bölgeler arasında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Kırsal kesim ailelerinde evlenme yaşı, kente göre daha küçüktür. Geçmişten bugüne alışlagelmiş toplumsal norm, yaşantı ve dini bilgilerin yanlış algılanması ve yorumlanması erken yaşta evlenmeyi hızlandırabilmektedir. Bu ailelerde, hâkim geçim kaynağıyla da yakından ilişkili olarak, evlenme yaşı küçüktür. Evlenme yaşı küçük olan kırsal ailede, evlenme kararı ve eş tercihi konuları, aile büyükleri ve içinde yaşanan grup tarafından belirlenmektedir. Bölgede görüşülen yaşları 13-17 olan erken yaşta evlenmiş yirmi katılımcının evlenme yaşı ve sayısı aşıağıda tablo haline getirilmiştir.

Tablo 4. Görüşme Gerçekleştirilen Katılımcıların Evlenme Yaşı ve Sayısı

KİŐI SAYISI	EVLENME YAŞI
1	13
3	14
4	15
2	16
10	17

Görüşülen katılımcıların içinde en büyük yaş 54, en küçük yaş 17' dir. Evlenme yaşı 13 olan katılımcı sayısı 1, evlenme yaşı 14 olan katılımcı sayısı 3, evlenme yaşı 15 olan katılımcı sayısı 4, evlenme yaşı 16 olan katılımcı sayısı 2, evlenme yaşı 17 olan katılımcı sayısı 10'dur. Evlenen kadınların evlenme yaşı sıklığı ortalama 14-17 olarak görülmektedir.

4.3. EVLİLİK VE EĞİTİM

2010 TÜİK verilerine göre, Türkiye'de okuryazar olmayan her 100 kadına karşılık, 22 erkeğin okuryazar olmaması (TÜİK, 2010); eğitimde değişim ve gelişmeye yönelik çalışmaların; eğitimin niteliğinde olumlu gelişmeler ortaya

çıkarsa da kadınlar ve erkekler için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamadığını göstermesi bakımından önemlidir. “Türkiye’de değişen toplumsal yapıda kadının layık olduğu konuma ulaşması için gerekli bilgi ve becerileri tüm kadınlar aynı derecede elde edememişlerdir”. Kadınların, diğer tüm sosyal alanlardaki dezavantajı bu alanda da aktif şekilde hayat bulmaktadır. Elde edilen veriler göstermektedir ki; eğitim alanındaki fırsatlardan yararlanma kent ve kırsal arasında farklılık göstermektedir. Kentte yaşayan kadınlar eğitim olanaklarından yararlanırken; kırsal kesimde yaşayan kadınlar bu olanaklardan yararlanamamaktadır. Kırsal kesimde kız çocuklarının eğitim olanaklarından yararlanmalarının önündeki en büyük engel zihniyet engeldir. Bu konudaki hâkim görüş; erkek çocuklarının kendi hayatını kazanabilmesi için okutulması gerektiği, kız çocuklarının ise evde ‘iyi bir eş’ ve ‘anne’ rollerine uygun yetiştirilmesi gerektiği inancıdır.

Gerçekleştirilen görüşmelerde de çoğunluğu kırsal kesimde yetişen kadınların eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmüş ve ilköğretimini dahi tamamlayamamış katılımcıların olduğu belirlenmiştir. Yirmi katılımcının 5’i okuma yazma bilmezken, 1’i ilköğretim terk, 3’ü ilköğretim mezunu, 1’i ilköğretim terk, 5’i ilköğretim mezunu, 2’si lise terk, 3’ü lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olmasının anne, baba ya da her ikisinin ‘okutmama kararı’na dayandığı, yani kadınların kendileri dışındaki faktörlere bağlı olduğu görülmektedir. ‘Kızın okumasına ne gerek var’ düşüncesiyle kız çocuklarının daha az okutulması ve eğitim sürelerinin daha kısa olması kadınların eğitimde cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığını göstermektedir. Aşağıda bu konuda bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmektedir:

“Ben hiç okula gitmedim. Köy yerinde iş çok olur hem zaten kimse kız çocuğunu okutmaz. Kız çocuğu iyi bir talibi çıkınca evlendirilir. Fırsatım olsa okumak isterdim ama olmadı, beni hiç istemediğim biriyle zorla evlendirdiler”(Katılımcı 1, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“Lise mezunuyum. Lise bittikten sonra ailem okumamı istemedi. Ben üniversite okumayı ve hayalimdeki mesleğe sahip olmayı çok istedim ama ailem hem kız çocuğu olduğum için hem de maddi anlamda zora girmek istemediği için beni okutmak istemedi. Ben de çaresiz ses edemedim”(Katılımcı 2, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

“Ben hiç okula gidemedim. Köy yerinde yaşıyorduk, ailemin maddi durumu hiç iyi değildi, 10 çocuğu doyurmak ve okutmak çok zordu. O zamanlar kıtlık vardı zor karnımızı doyuruyorduk, hem zaten köy yerinde laf söz olur diye kız çocuğu okutulmazdı, zaten evlenip koca evine gidecek okumasına gerek yok gözüyle bakılıyordu.”(Katılımcı 3, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“Köyümüzde ilkokul tek vardı, ben ilkokul 2. Sınıfa kadar okudum sonra ikiz kardeşlerim doğdu, onlara bakacak kimse olmadığı için ben okulu bırakmak zorunda kaldım. Hem ev işleri hem de kardeşlerime baktığım için okuyamadım. Okumayı çok istiyordum ama şartlar uygun değildi bu yüzden aileme çok kızıyorum”(Katılımcı 4, **evlenme yaşı:16**, ev hanımı).

“Ben hiç okula gidemedim. Köy yerinde yaşıyorduk, hem ailemin maddi durumu iyi değildi hem de kız çocuğu olduğum için okutmadılar. Erkek olsam belki az da olsa şansım olurdu en azından ilkokulu okurdum, kalem tutmayı öğrenirdim. Hem okumuş olsam çocuklarıma da bir faydam dokunurdu ama olmadı”(Katılımcı 5, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“Biz köyde yaşıyorduk, köy yerinde kız çocuğu okutulmazdı, kötü gözle bakarlardı. Ailem beni hiç okutmadı, okumayı çok istiyordum ama nasip olmadı o zamanlar. Son 2 yıldır kendi imkânlarımla açıktan okuyup ilkokul diplomamı aldım ve bunun devamını getirmek istiyorum”(Katılımcı 6, **evlenme yaşı:13**, ev hanımı).

“Ben hiç okuyamadım, bizim buralarda kız çocuğu iyi bir talibi çıkınca evlendirilir. Benimki de öyle oldu, ailem hiç tanımadığım ve benden yaşça büyük olan bir akrabamla beni zorla evlendirdi. Keşke fırsatım olsaydı da okusaydım, bir meslek sahibi olsaydım o zaman bu esareti yaşamaktan kurtulurdum, özgür bir hayatım olurdu”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

Katılımcıların büyük çoğunluğu okumak istediği halde, kendilerine böyle bir hak verilmediği için eğitimlerini tamamlayamamışsa da kendi istekleri ile eğitimlerine devam etmeyip evlenmeyi tercih eden katılımcılar da bulunmaktadır. Keza bu katılımcıların çoğu da evlenerek yanlış yaptıklarını, evlilik için doğru yaşta olmadıklarını beyan etmişlerdir. Aşağıda evliliğinde pişman olan katılımcılardan birkaçının görüşüne yer verilmektedir:

“Lise 2. sınıftayken okulu bıraktım. Ailem okumamı çok istiyordu ama benim hem çok devamsızlığım vardı hem de derslerim kötüydü, sınıfta kalacağımı bildiğim ve sınıf tekrarı yapmak istemediğim için okulu bıraktım. Sonra sevdiğim adamla kaçarak evlendim. Eşimden yana hiçbir sıkıntım yok ama erken yaşta ve kaçarak evlendiğim için hem ailemle aram bozuldu hem de evliliğe hazır olmadığım için çok zorlandım, keşke evlenmek için daha ileri bir yaş bekleyseydim ve okulumu bitirseydim diyorum” (Katılımcı 8, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

“Lise 2.sınıfta iken eşimle kaçarak evlendik bu yüzden eğitimimi yarıda bırakmak zorunda kaldım, sonrasında zaten eşim istemedi okumamı. Keşke okulum bitseydi de öyle evlenseydim diyorum. O zaman daha bilinçli olurum ve evliliğin sorumluluğu altında ezilmezdim”(Katılımcı 9, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

“Ortaokul 7. Sınıfta iken okulu bıraktım çünkü derslerim çok kötüydü, sınıfta kalacağımı bildiğim için okulu bıraktım. Sonra bir sevdiğim vardı ama ailem uygun görmediği için evlenemedik, benim yanlış yapabileceğimden korktukları için beni görücü usulü hiç tanımadığım ve sevmediğim biriyle evlendirdiler. Keşke okusaydım da bu duruma düşmeseydim, o zaman ailem beni bir an önce evlendirme derdine düşmezdi belki de şuanda hayatım daha farklı olurdu” (Katılımcı 10, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

“Lise 1. Sınıftayken kaçarak evlendiğim için eğitimimi yarıda bırakmak zorunda kaldım, sonra okula devam etmek istedim ama eşim izin vermedi. Keşke okusaydım çok pişmanım erken evlendiğim için”(Katılımcı 11, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

Gençlik ve ergenlik döneminde çocukların ruhsal ihtiyaçları daha yoğundur. İlgi, sevgi, şefkat ve anlayış gösterilmesi ergenlerin beklentileri arasındadır. Ailesi tarafından bu ihtiyaçların karşılanmaması durumunda, kişi kendisiyle ilgilendiğini düşündüğü kişilere yönelebilmekte ve böyle bir durumda evlenme için yaşının küçük olmasını hiçten bir teferruat olarak görmektedir. Bu gibi durumlarda çocuk ve gençler için evlilik bir fırsat bir yeniden başlangıç, bir kaçış olarak görülmektedir.

“Ben hiç okula gidemedim. Köy yerinde yaşıyorduk, ailemin maddi durumu hiç iyi değildi, 10 çocuğu doyurmak ve okutmak çok zordu. O zamanlar kıtlık vardı

*zor karnımızı doyuruyorduk, hem zaten köy yerinde laf söz olur diye kız çocuğu okutulmazdı, zaten evlenip koca evine gidecek okumasına gerek yok gözüyle bakıyordu herkes. Ben ailemden çok baskı ve şiddet gördüm, çok sıkıntı yaşadım bu yüzden kaçarak evlendim ama çok pişman oldum. Ne eşimden ne de ailemden yana yüzüm hiç gülmedi’’(Katılımcı 3, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).*

Erken evliliklerin gerçekleşmesinde kadınların eğitimsiz olmasının çok büyük etkisi vardır. Erken evlenen kadınların eğitim seviyeleri oldukça düşüktür. Araştırmamız da bunu doğrulamaktadır. Kadınların eğitimsiz olması sorununun bireysel değil, toplumsal boyutta ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü kadınların eğitimlerine önem verilmesi durumunda; daha uzun süre eğitim gören kadınlar, daha geç evlenecektir.

4.4. ERKEN EVLİLİĞE SOSYAL ÇEVRENİN ETKİSİ

Bireyin içine doğup büyüdüğü çevre toplumsal yapıyı oluşturmaktadır. Birey, sosyal bir varlıktır dolayısıyla içinde yaşadığı toplumun değer, norm ve inanışlarından etkilenmemesi neredeyse imkânsızdır. Kişi, mensubu olduğu toplumun insani değer ve normlarını yaşayarak ve onlarla iletişim içerisinde öğrenir ve bu yolla toplumsallaşır (Aydın, 2010: 7). Dolayısıyla insanın içinde yaşadığı toplumdan etkilenmemesi mümkün değildir. Olumlu veya olumsuz birçok davranışı toplumu oluşturan diğer bireylerden almaktadır.

Belirtildiği üzere insanın sosyal çevresinden etkilenmesi, olumlu veya olumsuz davranışlarını buna göre şekillendirmesi söz konusudur. Sosyal çevreyi erken evlilikler açısından ele aldığımızda; kız çocukları, yaşlılarının evlenmesi ve aile içinden ya da dışından kişilerin ‘Evde kalırsın’, ‘Yaşın geçerse seni kimse almaz’ gibi söylemlerinin de etkisiyle erken yaşta evlenebilmektedir. Bu durum aileler için de geçerlidir. Çocuğunu erken yaşta evlendirmek istemeyen ebeveynler de çevreye uygun hareket etmek durumunda kalmakta ve çocuklarını erken evlendirebilmektedir. Kendisi ya da ailesinin evlilik ile ilgili düşüncesi olmamasına rağmen çevrenin etkisiyle evlenen katılımcılar da bulunmaktadır. Çevre etkisiyle evlendiğini ifade eden katılımcılar, çevre baskısının özellikle kırsal kesimde erken evliliklerin yaygın olmasında etkili olduğunu belirtmektedir.

“Bizim buralarda kız çocuğu okutulmaz, iş öğrenip iyi bir kısmet çıktığında evlendirilir. Babam beni akrabamızın benden yaşça büyük oğluna verdi. ‘Kız çocuğu yumurta gibidir, çatlarsa bozulur’ diye bir söz söylediler babam, sırf adım çıkmasını diye beni uygun gördüğü kişiye verdi, bana hiç sormadı”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“Bizim buralarda herkes birbirini tanır, bilir. Yabancıya kız verilmez, benim de görüştüğüm kişi bizim buralardan değildi. Ailem durumu öğrenince tepkisini koydu, sonra çevrenin etkisiyle kaçmamdan korktukları için beni hemen tanıdık biriyle nişanladılar, 6 ay sonra düğünümüz yapıldı” (Katılımcı 10, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

“Daha 14 yaşındayken dayımın oğlu beni zorla kaçırdı. Çok ağladım, hiç istemiyordum çok korkuyordum. Babam beni geri almak istedi ama annem biraz katıydı ‘kaçan kızı kimse almaz, şerefimize leke gelir’ diyerek babama mani oldu. Kısacası çevrenin kurbanı oldum”(Katılımcı 12, **evlenme yaşı:14**, ev hanımı).

“Bana görücü geldiklerinde 14 yaşındaydım. Eşim amcamların komşusuydu, bir kere uzaktan görmüştüm, ben doğmadan babam ölmüştü, annem bizi çok zorluklarla büyüttü. Eşimin ailesinin durumu iyiydi, annemle çok konuşan oldu ve sonunda ikna ettiler. ‘Eşin sana sahip çıkar kimseye muhtaç etmez’ hem bir yuvan olur kurtulursun dedi annem ve beni verdi. 3 ay içinde nişan ve düğün yapıldı, kimse bu çocuk bunun altından kalkamaz diye düşünmedi”(Katılımcı 13, **evlenme yaşı:14**, ev hanımı).

İşlevselci yaklaşım açısından konuyu değerlendirecek olursak; toplumu birbiri ile ilişkili parçaların görev yaptığı bir sistem olarak gören işlevselci kuram aileyi toplum açısından temel bir kurum olarak görmekte ve toplumun düzenliliği ve devamı açısından diğer kurumların tam olarak karşılayamadığı fonksiyonların aile tarafından karşılandığını belirtmektedir. Ailenin ekonomik, biyolojik, eğitim vb. işlevlerinin dışında ve aileyi özel kılan, diğer toplumsal kurumlara devredilmesi ya da diğer kurumlarca yerine getirilmesi mümkün olmayan işlevinin psikolojik işlevi olduğunu belirtmektedir. Bu işlev ile bireyin kendisini huzur ve güven içinde hissettiğini üyeler arasında güçlü, duygusal bir bağ oluşmasını sağladığını ve diğer işlevlerini yerine getirmesinde etkili olduğunu ifade etmektedirler.

Sevgi ve şefkatin ilk doğal kaynağı olması yönüyle psikolojik işlevini yerine getiremeyen aileler de ergenlerin psikolojik doyuma ulaşma ihtiyaçları erken evlilikler de etkili olmaktadır. Görüşmelerde katılımcılar ‘sevgi açlığı’ olarak ifade ettikleri gerekçe ile erken yaşta evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Ailelerin işlevlerini yerine getirmemesi konumuz açısından oldukça önemlidir. Ailenin işlevlerini yerine getiremediği durumlarda çocuk ve gençler için evlilik bir kurtuluş, kaçış olarak görülmektedir ve aslında bir kısır döngü yaratılmaktadır. Kendi ergenlik sorunlarını halletmeden önce ebeveyn olmanın etkisiyle çocuklarına ihtiyaç duydukları sevgi ve ilgiyi sunamaması aynı arayışın çocuklarında da ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu şekilde de gelecek nesiller risk altına girmekte ve Türk toplumunun aile yapısını tehdit etmektedir.

Ergenlik döneminde çocukların psikolojik ihtiyaçları daha yoğundur. İlgi, sevgi, şefkat ve anlayış gösterilmesi ergenlerin beklentileri arasındadır. Ailesi tarafından bu ihtiyaçların karşılanmaması durumunda, kendisiyle ilgilendiğini düşündüğü kişilere yönelebilmekte ve böyle bir durumda evlilik için yaşının küçük olması önemsiz bir ayrıntı olabilmektedir. Sevgi ve şefkatin ilk doğal kaynağı olması yönüyle psikolojik işlevini yerine getiremeyen ailelerde ergenlerin psikolojik doyuma ulaşma ihtiyaçları erken evliliklerde etkili olmaktadır. Görüşmelerde katılımcılar ‘sevgi açlığı’ olarak ifade ettikleri gerekçe ile erken yaşta evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla ailenin görev ve sorumluluklarını yerine getiremediği zamanlarda çocuk ve gençler için evlilik bir fırsat bir yeniden başlangıç, bir kaçış olarak değerlendirilmektedir.

“Ben ailemden hiç şefkat görmedim, evimizde hiç huzur yoktu. Sürekli babamdan baskı ve şiddet görüyordum artık dayanamıyordum. O dönem çalıştığım yerden bir çocukla görüşüyordum, bana çok iyi davranıyordu. Babamdan gördüğüm baskıdan kurtulacağımı düşündüğüm için eşimle kaçtım ve evlendik ama hiçbir şey düşündüğüm gibi olmadı. Kaynanam beni istemiyordu bu yüzden bana baskı kuruyordu, 3 ay evli kaldık sonra eşim beni boşayıp başkasıyla evlendi”(Katılımcı 14, evlenme yaşı:17, satış danışmanı).

“Ailem bana hep baskı ve şiddet uyguluyordu, evde hiç huzurum yoktu. Lise bittikten sonra beni okutmadılar ve eve hapsettiler. Görüştüğüm biri vardı, istemeye

geldiler ama ailem istemedi. Bu olay sonrası gördüğüm baskı daha da arttı, sonunda daha fazla dayanamayıp eşimle kaçtım ve evlendik. Ailemden görmediğim şefkati ve sevgiyi eşimden gördüm”(Katılımcı 2, evlenme yaşı:17, ev hanımı).

4.5. EVLİLİK VE AKRABALIK İLİŞKİLERİ

“Akraba evliliği, aralarında kan bağı olan bireylerin yaptığı evliliğe denir. Ana veya baba soyundan gelen bu akrabalık bağında, her ikisi de aynı derecede önemlidir. Genellikle kırsal bölgelerimizde yaygınlık gösteren bu evliliklerin sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlere dayalı olarak yapıldığı görülmektedir” (TAPV, 2011: 2). Mirasın bölünmemesi, yakın akraba ve kardeş çocuklarının yaşlılık döneminde kayınvalide ve kayınpedere daha iyi bakabilecekleri ümidi gibi sebeplerle bu evlenme biçimi tercih edilmektedir.

Akraba evlilikleri genelde erken yaşta yapılan evliliklerdir. Görüşme gerçekleştirilen yirmi katılımcının yarısına yakını akraba evliliği yapmıştır. Katılımcılar akraba ile evlenmelerinde; kızın dışarı çıkarılmasının istenmemesi, birbirlerini tanıyıp bildiklerinden varlığın da yokluğun da paylaşılacağı algısının etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

“Eşim babamın akrabası oluyor, bizim buralarda herkes birbirini tanır bilir bu yüzden yabancıya kız vermezler. Eşimin ailesi beni istemeye geldi, ben istemediğimi söyledim. Babam yaşı küçük diye istemiyordu ama annem çok istiyordu evlenmemi, sonra büyükler araya girince beni verdiler. Ben hiç istemedim ama tanıyoruz biliyoruz dediler ve zorla verdiler”(Katılımcı 1, evlenme yaşı:15, ev hanımı).

“Eşim halamın oğlu olur, birbirimizi seviyorduk sonra istemeye geldiler. Annem akraba diye evlenmemi istemiyordu ama babam kardeşinin oğlu diye sıcak bakıyordu. Büyükler uygun görünce her şey yolunda gitti ve evlendik”(Katılımcı 15, evlenme yaşı:17, ev hanımı).

“Bizim buralarda kadının söz hakkı yoktur. Erkekler ne derse o olur. Daha 15 yaşındayken eşimin ailesi görücü geldi, ben evlenmek istemediğimi söyledim, çok ağladım ama kimse beni dinlemedi. Babam ve abilerim uygun gördü ve benden

*yaşça büyük ve hiç görmediğim birine verdiler ve karşılığında 10 milyar başlık aldılar, beni bir mal gibi sattılar”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).*

Katılımcıların verdiği cevaplardan da anlaşıldığı üzere erken yaşta yapılan akraba evlilikleri; aile büyüklerinin kararıyla gerçekleştirilmekte, kadınların istek ve tercihlerine önem verilmemekte dolayısıyla kadınlar, erkeklerin kadınların emekleri ve bedenleri üzerinde tahakküm kurduğu eşitsiz cinsiyet ilişkileri sistemini ifade eden ataerkil anlayışın kurbanı olmaktadır.

4.6. EVLENME KARARI

Aile kurmanın ve evlilik kararının evlenecek kişinin isteği ve ailesinin rızasıyla gerçekleşmesi beklenmektedir. Ancak gelenekselliğin hâkim olduğu toplumlarda evlilik kararı her zaman bu şekilde alınmamaktadır. Özellikle geleneksel ailelerde evlenme kararı ve eş tercihi konuları, genellikle aile büyükleri ve içinde yaşanan grup tarafından belirlenmektedir. Aile kuracak kişilere birbirini seçme ve kabul etme olanağı tanınmayan bir mekanizmanın işletildiği bu aile tipinde, söz sahibinin aile büyükleri olduğu görülmektedir. Bu ailede evlendirme kararını anne ve baba ortak alabildiği gibi, sadece babanın evlendirme kararını verdiği ya da babanın vefat etmesi durumunda çevrenin de baskısıyla annenin çocuk yaşta evlendirme kararını aldığı da görülebilmektedir. Bu durumda gençlere aile büyükleri tarafından hazırlanan ve karar verilen evliliği yürütme görevi düşmektedir.

Erken evlilikler ‘çocuk yaşta’ gerçekleştirildiği için evlilik kararında anne, baba, aile büyükleri, çevre vb. etkili olmaktadır. Ancak evlilik; farklı cinsten iki kişinin birlikte yaşama iradesini ortaya koymaları ile meydana gelen bir kurumdur. Kişilerin bu iradeyi ortaya koyabilmesi için, bağımsız ve özgür olmaları, sorumluluk alabilmeleri yani ‘yetişkin’ olmaları gerekmektedir. Sosyal, duygusal ve bedensel gelişimini tamamlamamış çocuklar henüz kendilerine egemen değildir. Başkasının (ailesinin) egemenliğinde olan çocuğun evlenmesi durumunda erkek egemenliği kaçınılmazdır. Erken evliliklerin gerçekleştirilmesinde anne-babaların etkisi yadsınamaz. ‘Anne-baba olarak başındayken evlendirelim, sonra kiminle evleneceği belli olmaz.’ düşüncesiyle evlendirmektedirler. Dolayısıyla erken evlilikler çeşitli sebeplerin etkisiyle aileler tarafından onaylanmakta ve toplumun desteği ile normalleştirilmekte ve meşrulaştırılmaktadır.

Gerçekleştirilen görüşmelerde yirmi katılımcıdan 13'ünün evlilik kararını kendisinin verdiği bilgisine ulaşmakla birlikte, bu kararı verirken bilinçli olmadıkları bilgisine de ulaşılmıştır.

4.6.1. Evlilik Kararında Baba Etkisi

Günümüzde keskin ataerkil yapılar zayıflamış olsa da temel güç ilişkilerinin halen etkisini sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Buradan hareketle aile içerisinde babanın konumu ve önemi de anlaşılmaktadır. Özellikle kırsal ailede üretim ve yeniden üretimin (üreme) başı olarak görülen 'baba'nın kararları önemlidir ve bu kararlar yerine getirilmeye çalışılır.

Görüşme gerçekleştirilen kadınlar evlilik kararında kendilerine söz hakkı tanınmadığını, evlilik kararını babalarının verdiği, kendilerine sadece 'kızım seni verdim' ve 'annenle, babanın elini öp' denildiğini, kendilerinin de verilen bu karara boyun eğerek, kabul ettiklerini ifade etmişlerdir. Babalarının kararlarına boyun eğmelerinde; hayatlarını baba evinde 'dört duvar' içerisinde geçirdikleri, başka hiçbir yer görüp, bilmedikleri için 'dışarı'dan korkmalarının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda kendi hayatlarını kuracak eğitimleri ve işlerinin de olmamasının kendilerini 'koruyacak, kollayacak' birine ihtiyaç duymalarına neden olduğunu ifade etmişlerdir.

"Bizim buralarda kadının söz hakkı yoktur. Erkekler ne derse o olur. Daha 15 yaşındayken eşimin ailesi görücü geldi, ben evlenmek istemediğimi söyledim, çok ağladım ama kimse beni dinlemedi. Babam ve abilerim uygun gördü ve benden yaşça büyük ve hiç görmediğim birine verdiler"(Katılımcı 7, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).

Yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler; geleneksel kültürün, yanlış inanç ve algıların kız çocuklarının toplumsal hayatta hak ettikleri yere gelememelerine neden olduğunu göstermektedir. Toplumsal hayata aktif katılımı engellenen kız çocukları düşük statüler içine hapsedilmekte, eğitim hayatları kimi zaman başlamadan bitmekte dolayısıyla kadın emeği iş gücüne dönüşmeden kadının hayatını tek başına idame ettirmesinin önüne geçilerek erkeğe bağımlı bir

hayat sürmesine neden olmaktadır. Bu durumda da kendilerine yeni bir ‘dört duvar’ oluşturacak ‘babanın uygun gördüğü kişi’ ile evlenmek zorunda kalmaktadırlar.

4.6.2. Evlilik Kararında Anne Etkisi

Yapılan görüşmelerde, babanın olmadığı ailelerde erken evlendirilme kararının anne tarafından alındığı görülmektedir. Katılımcılar erken yaşta evlendirilmelerinde; toplumsal baskının etkili olduğunu farklı biçimlerde ifade etmişlerdir.

Chant (2007: 1), babasız ailelerde evin geçim sorumluluğunun kadına ait olduğunu ve “bu hanelerin yoksulluğunun döngüsel bir biçimde yoksullaşmaya yol açtığına aynı zamanda yoksulluğun bu hanelerdeki çocuklara aktarıldığına dikkat çekmektedir”. Babasız hanelerde yaşayan çocuklar, eğitim hayatına ara verip düşük ücret ve statülü işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla erkeğin çeşitli nedenlerle aile birliği içinde olmayışı, ailenin yükünü kadının üstlenmesi erken evliliğin nedenlerinden birisini oluşturur. Eşi vefat etmiş kadınlar, geçim sorumluluğunu üzerine alarak geçimi sağlamaya çalışsa da babadan kalan sınırlı gelir ile geçim sıkıntısı yaşanmaktadır. Yoksulluk çocuklara aktarılmakta, kız ve erkek çocuklarının eğitim haklarından yararlanamamasına neden olabilmektedir. Bu durum kız çocuklarının eğitim alma hakkından yararlanamamasına ek olarak erken yaşta evlendirilmelerinde de etkili olabilmektedir (Çakır, 2013: 50).

Eşi vefat etmiş kadınlar, geçim sorumluluğunu üzerine alarak geçimi sağlamaya çalışsa da babadan kalan sınırlı gelir ile geçim sıkıntısı yaşanmaktadır. Yoksulluk çocuklara aktarılmakta, kız ve erkek çocuklarının eğitim haklarından yararlanamamasına neden olabilmektedir. Bu durum kız çocuklarının eğitim alma hakkından yararlanamamasına ek olarak erken yaşta evlendirilmelerinde de etkili olabilmektedir.

“Bana görücü geldiklerinde 14 yaşındaydım. Eşim amcamların komşusuydu, bir kere uzaktan görmüştüm, ben doğmadan babam ölmüştü, annem bizi çok zorluklarla büyüttü. Kadın başına bu kadar ağır bir yükün altına girmek herkesin yapabileceği bir şey değildi. Eşimin ailesinin durumu iyiydi, annemle çok konuşan oldu ve sonunda ikna ettiler. ‘Eşin sana sahip çıkar kimseye muhtaç etmez’ hem bir

yuvan olur kurtulursun bu yoksulluktan dedi annem ve beni verdi” (Katılımcı 13, evlenme yaşı: 14, ev hanımı).

Görüşme gerçekleştirilen katılımcılar anne-babalarının ‘tanıdık, eli ekmek tutuyor, iyi aile çocuğu vb.’ gerekçelerle evlenmelerini istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ‘çocuk olduklarının’ ve ‘evliliği nasıl sürdüreceklerinin’ dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Bu durumda çocuk yaşta evlilikler çok yönlü nedenlerin etkisiyle aileler tarafından onaylanmakta ve çevrenin etkisi ve desteği ile normal hale gelmekte ve hükmileştirilmektedir.

“Bizim buralarda herkes birbirini tanır, bilir. Yabancıya kız verilmez, benim de görüştüğüm kişi bizim buralardan değildi. Ailem durumu öğrenince tepkisini koydu, sonra çevrenin de etkisiyle kaçmamdan korktukları için beni hemen tanıdık biriyle nişanladılar, 6 ay sonra düğünümüz yapıldı” (Katılımcı 10, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

“Daha 14 yaşındayken dayımın oğlu beni zorla kaçırdı. Çok ağladım, hiç istemiyordum çok korkuyordum. Babam beni geri almak istedi ama annem biraz katıydı ‘kaçan kızı kimse almaz, şerefimize leke gelir’ diyerek babama mani oldu. Kısacası çevrenin kurbanı oldum” (Katılımcı 12, evlenme yaşı: 14, ev hanımı).

4.6.3. Kendi İsteğinin Evlilik Kararına Etkisi

Gerçekleştirilen görüşmelerde yirmi katılımcıdan on üçünün erken evliliği kendisinin tercih ettiği görülmektedir. Erken evliliği kendi tercih eden katılımcıların bu kararlarında evleneceği kişinin tanıdık olması, işinin olması vb. özellikler etkili olmuştur.

“Lise son sınıf öğrencisiyken kaçarak evlendim. Evlendiğim kişi annemin akrabası oluyordu. Ailem okumamı istiyordu ve akraba evliliği yapmamı istemiyordu, isteseler bile ailemin rıza göstermeyeceğini düşündüğüm için kaçmak zorunda hissettim kendimi. Erken yaşta kaçtığım ve eğitimimi yarıda bıraktığım için çok pişmanım, keşke okulumu bitirip öyle evlenseydim” (Katılımcı 16, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

“Lise 2.sınıftayken devamsızlığımdan dolayı okulu bıraktım, ailem okumamı istiyordu ama ben sınıf tekrarı yapmak istemediğim için böyle bir tercih yaptım. Sonrasında ailemin yaşım dolayısıyla karşı çıkacağını bildiğim için eşimle kaçarak evlendim. Sevdiğim için böyle bir seçim yaptım ve eşimden yana çok şükür ki bir pişmanlığım olmadı ama keşke okusaydım da çocuk yaşta böyle ağır bir yükün altına girmeseydim diyorum. O zaman evlenme yaşım daha büyük olurdu ve evliliğin hakkından gelirdim”(Katılımcı 8, evlenme yaşı:17, ev hanımı).

“Ailem beni ortaokuldan sonra okutmadı, bende sevdiğim adamla 16 yaşında kaçarak evlendim. Evlilik kararımı kendim verdim ama erken yaşta evlendiğim için çok pişman oldum çünkü evlendiğimde çocuktum, bilinçsizdim ve evliliğin hakkından geleliyordum bu yüzden çok zorluk çektim. Eğer ailem beni okutmuş olsaydı bu kadar küçük yaşta evlenmezdim”(Katılımcı 17, evlenme yaşı: 16, ev hanımı).

4.7. EVLİLİK VE BAŞLIK PARASI

Verilen para veya maddi beklenti olarak başlık, temel şekliyle ile damat veya ailesi tarafından gelin kızın ailesine yapılan bir evlilik ücreti olarak tanımlanabilir. Başlık parası karşılığı evliliğe ilişkin tutum ve değerlendirmeler çok çeşitlidir. Feminist yaklaşımın bedel ödeme suretiyle evliliklerin ‘kadını metalaştırdığına işaret eden görüşü şu şekildedir; Evlilik kadınları erkeğe bağlamaya yarayan bir kurum niteliği kazanırken aynı zamanda pek çok toplumda alım-satım işine dönüşmekte ve kadını adeta eşyalaştıran, değersizleştiren bir metalaştırma izlenmektedir.

Başlık parası, aileden eksilen işgücünün karşılanması, evlenecek kıza paha biçilmesi gibi farklı açılardan değerlendirilmektedir. Başlık parasının aileden işgücünün eksilmesi karşılığında verilmesi görüşünü savunan Murdock’a göre; kadının doğuracağı çocukların kendi akraba hanesinden kayboluşu, değerli eşyalarla ödeme yolu ile karşılanmalıdır. Çünkü gelinin koca evinde doğuracağı çocuklar koca tarafı sülalesinin üyeleridir. Bu nedenle, kaybı karşılama (telafi) parası beklenir ve alınır (Murdock (Akt. Erdentuğ), 1974: 230). Başlık parasının evlenecek kıza biçilen paha olarak görülmesi durumunda başlık parasının miktarı önem kazanmaktadır. Aynı yıl içinde evlenecek kızlar için ortalama başlık parası miktarı belirlenmektedir. Bu miktarın altında verilen başlık parası evlenecek kız tarafından üzücü

karşılanmakta, belirlenenin üstünde bir miktar ile evlenilmesi de önemli bir prestij kazandırmaktadır.

“Eşim beni kaçırdığında daha 14 yaşında çocuktum, ailem durumu öğrenince yaşım küçük diye beni geri almak istedi ama araya büyükler girince eşimle evlenmek zorunda kaldım. Babamla konuşup ikna ettiler, babam da bu duruma razı olmak için o dönemin parasıyla 80 bin kağıt başlık parası aldı, o paranın bir kısmıyla bana çeyizlik aldılar geri kalanını da ailem kendi için kullandı”(Katılımcı 18, **evlenme yaşı:14**, ev hanımı).

“Eşim dayımın oğlu olur, annem dayımdan dolayı evlenmemi istemiyordu, defalarca istemeye geldiler sonunda bende istiyorum diye annem rıza gösterdi ama o dönemin parasıyla 500 bin başlık aldılar. O dönemlerde fakirlik çoktu, çocukta fazla olunca aileler kızlarına çeyiz yapamıyordu bu yüzden ailem başlık parası istedi ve o parayla bana çeyizlik aldılar”(Katılımcı 4, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

“Babam ve abilerimin kararıyla 10 milyar karşılığında dayımın özürülü ve yatalak oğluna bir mal gibi satıldım, beni gelin olarak değil de hasta oğullarının ve kendilerinin hizmetini görececek bir hizmetçi niyetiyle aldılar, her türlü eziyeti ettiler çünkü karşılığını ödediler”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“İlk evliliğimde ailem o dönemin parasıyla 15 bin aldı. O para hiç dokunmadılar, bana çeyiz yaptılar ve altın aldılar”(Katılımcı 6, **evlenme yaşı:13**, ev hanımı).

Gerçekleştirilen görüşmelerde başlık parası karşılığında evlenen katılımcılar; ailelerinin işgücünün eksilmesi karşılığında aldığını, evlenecek kıza biçilen paha olarak görüldüğü için alındığını, düğün hazırlıklarına, çeyizinin hazırlanmasına destek olması amacıyla alındığını ifade etmişlerdir. Görüşmelerde başlık parasının alınış ve kullanılış amacı farklı gerekçelere dayandırılrsa da kız çocukları kendilerine biçilen değer karşılığında evlendirilmektedir.

4.8. EVLENME ŞEKLİ

4.8.1. İmam Nikâhı

İmam nikâhı olarak adlandırılan dini evlenme, Medeni Kanununun kabulü ile yürürlükten kaldırılmış ve geçerliliğini yitirmiştir. Çünkü imam nikâhının hukuki bir geçerliliği ve resmîyeti yoktur. “Türkiye’de yıllara göre imam nikâhı istatistiklerini incelediğimizde, sadece imam nikâhı olanların oranı 1968 yılında % 15, 1978 yılında % 12, 1988 yılında % 8, 1993 yılında %7,1, 1998 yılında % 7, 2003 yılında % 5,8 ve 2006 yılında % 3,7’dir” (Civelek ve Koç, 2007: 5). Ancak erken evlilikler imam nikâhı ile gerçekleştirildiği ve imam nikâhının da resmîyeti ve kaydının olmadığı için verilerin tam anlamıyla gerçeği yansıttığını söylemek mümkün olmasa da istatistiklerin sadece imam nikâhı olanların oranının yıllara göre azaldığını göstermesi olumlu bir gelişmedir.

Erken evliliklerde kız çocuklarının 18 yaşından küçük olması, resmi nikâh kısılmasına engel teşkil etmektedir. Ancak Türkiye’de resmi nikâhın kısılamaması bir engel olarak görülmemekte ve hiçbir yasal geçerliliği olmayan imam nikâhıyla hukuken ‘yok evlilikler’ kurulmaktadır. Kadının sadece dini nikâha sahip olmasının hem sosyal hem de yasal süreçlerde özellikle kadın açısından sıkıntılar doğuracağına aileler tarafından göz ardı edilmesi sorunun esasını teşkil etmektedir. Özellikle kırsal kesimde erken yaşlarda gerçekleştirilen evliliklerde tercihin dini nikâh olduğu, ancak resmi nikâhın da süreç içerisinde kısılmasının yaygın olduğu görülmektedir.

“15 yaşında evlendirildiğim için yaşım tutmuyordu bu yüzden resmi nikâhım yapılmadı”(Katılımcı 7, evlenme yaşı: 15, ev hanımı).

“Üç evlilik yaptım üçünde de resmi nikâhım yoktu. İlk evliliğimi 15 yaşında yaptım, yaşım küçük olduğu için resmi nikâh yapamadılar. Eşimle 8 yıl evli kaldık anlaşamadık diye boşandık. Sonrasında iki evlilik daha yaptım ama resmi nikâhım hiç olmadı. Şuan dulum ve çocuklarımla birlikte yaşıyorum, eğer resmi olarak evli olup da boşansaydım en azından çocuklarım adına bir nafaka alır öyle geçimimi sağlardım, el âleme muhtaç olmazdım”(Katılımcı 5, evlenme yaşı: 15, ev hanımı).

“Evlendiğimde 17 yaşındaydım, annem ve babam gelip imza verdiler ve resmi nikâhımız kıyıldı. Eşimin ailesi düğün yapalım yaşı dolsun nikâh da yaparız dedi ama babam razı olmadı, önce nikâh sonra düğün dedi ve öyle yaptılar”(Katılımcı 19, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).

“17 yaşındayken eşimle kaçarak evlendik, düğünden birkaç ay sonra eşim askere gitti, askerden döndükten sonra da resmi nikâhımız kıyıldı”(Katılımcı 8, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).

“15 yaşındayken ailemin zoruyla evlendirildim, 16 yaşındayken ilk çocuğumu doğurdum, yaşım küçük olduğu için resmi nikâh yapılmıyordu bu yüzden ilk iki çocuğumu kaynanamın üzerine kaydettiler”(Katılımcı 1, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

Görüşmelerde katılımcıların çoğu resmi nikâhlarının evlendikten sonra yapıldığını, yaşlarının küçük olması nedeniyle ilk çocuklarını kendi nüfuslarına kaydettiremediklerini, bir kısmı hiç resmi nikâhlarının yapılmadığını bir kısmı ise ailelerinin imza vermesi sonucu resmi nikâhlarının kıyıldığını ifade etmişlerdir.

Ruhsal ve bedensel gelişimini henüz tamamlamadan çocuklar, ya kendi istekleri ile ya da ailelerinin zorlaması ile çoğunlukla imam nikâhi ile evlenmektedir. Aile içi sorunların daha fazla görüldüğü erken yaş evliliklerinde, çocuk bakımı ve çocuğu büyütme noktasında çiftler yeterli bir olgunlukta olamadığından ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrılık durumunda kucağında bebeği ile kalan kadının evliliği hukuken tanınmadığı için hiçbir hak iddia edememekte ve kadın yoksulluk, bağımlılık, çaresizlik kısır döngüsüne hapsolmaktadır. Bunun engellenebilmesi için hukuki geçerliliği olmayan, gelenekler ve dini ritüellerle gerçekleştirilen bu evliliklerin hiçbir hak ve yetki tanımadığına dair ailelere bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

4.9. İLK ÇOCUKLARINI DÜNYAYA GETİRDİKLERİ YAŞLARI

Erken yaş gebeliği, 21. yüzyılın en önemli sağlık sorunlarından biridir. Bu gebelikler erken evlilik veya erken yaşta cinsel ilişki sonucu oluşan önemli bir halk sağlığı sorunudur.

Birleşmiş Milletlerin, “Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin temel ilkelerinden biri, çocukların ne zaman ve kiminle evleneceklerine, ne zaman ve kaç adet çocuk sahibi olacaklarına, cinselliklerini ne zaman ve nasıl yaşayacaklarına kendilerinin karar verme hakkına sahip olmalarıdır” hükmü mevcuttur. Ancak ataerkil ve geleneksel toplum yapısının kadına biçtiği rol ve beklentilerin bir sonucu olarak, kadının statüsünü artıracak olanaklardan yoksun kalmasına ve erken evlilik yapmasına neden olmaktadır. Bu da beraberinde erken gebeliği hazırlayan önemli bir faktördür. Erken evliliklerde; biyolojik ve psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış adölesanın hamile kalması ile adölesanlık ve gebelik döneminin üst üste gelmesi sağlığı riske sokmaktadır. Tıbbi açıdan riskli grup olarak ele alınan gebe olan tüm adölesanlar; gebelikte (gebelik komplikasyonları vb.), doğum sırası (zor doğum, zor doğuma bağlı komplikasyonlar vb.) ve sonrasında (çocuk bakımında zorlanması vb.) sıkıntı yaşamaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen katılımcılar da sorunlu gebelik ve bebeklerin doğum sonrası bakımında sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“17 yaşında iken eşimle kaçarak evlendik, kaçtığım için ailem beni evlatlıktan reddetmişti, evlendikten bir yıl sonra anne oldum ama bir çocuğa nasıl bakılır bilmiyordum. Ailem yanımda yoktu, annem yanımda olsun çok istedim, çok korkuyordum”(Katılımcı 11, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).

Tıbbi açıdan 18 yaş altı ve 34 yaş üstü doğurganlığın en riskli olduğu dönemler olarak kabul edilmektedir. Bu yaş gruplarında sorunlu gebelik, düşük vb. sıkıntılar daha yoğun yaşanmakta, hem bebek hem de kadınların hayatlarını risk altına atmaktadır. Dolayısıyla erken evlilik ve doğurganlık biyolojik olarak da kız çocukları açısından oldukça tehlikelidir. Gerçekleştirilen görüşmelerde de erken evliliğin en büyük sıkıntısını hamileliklerinde yaşadığını belirten katılımcılar olmuştur.

“Evlendiğimde daha adet görmemiştim, koca evinde adet gördüm. İlk âdetimde oturup ağladım, ne olduğunu bilmiyordum. İlk çocuğumu 15 yaşında doğurdum. Hamileliğim çok zor geçiyordu, hep midem bulanıyordu, başım dönüyordu ama kaynanamlarla birlikte yaşadığımız için ne dinlenebiliyordum ne de ses edebiliyordum”(Katılımcı 18, **evlenme yaşı:14**, ev hanımı).

Bebek bakımı ve büyütme noktasında yeterli olgunluğa ulaşamayan kadınlar, doğum sonrasında bebek bakımı ve beslenmesi noktasında ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bazı kadınlar ise bu konuda acı kayıplar da yaşamışlardır. Bebekleri vefat eden kadınlar bu durumdan kendilerini sorumlu tutmakta ve vicdan azabı çekmektedir.

“İlk çocuğumu 17 yaşında dünyaya getirdim. O an çok mutlu oldum ama bu mutluluğum çok sürmedi, üç gün sonra çocuğum hastalanıp öldü. Hep benim yüzümden, çocuğuma iyi bakamadım. Sonrasında tekrar gebe kaldım ama eşimden şiddet gördüğüm için düşük yaptım”(Katılımcı 12, **evlenme yaşı: 14**, ev hanımı).

“Eşimle kaçarak evlendik, evlendikten bir yıl sonra hamile kaldım, sonra eşim askere gitti. O askerdeyken ben eşimin ailesiyle kalıyordum, hamileliğim çok kötü geçiyordu ama Allah razı olsun kaynanam bana çok iyi davranıyordu. Eşim askerdeyken çocuğumu dünyaya getirdim, o an her anne gibi mutlu oldum ama benimkisi buruk bir mutluluktuk. Çünkü hem eşim yanımda yoktu hem de ailem”(Katılımcı 8, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).

“18 yaşında anne oldum, bilinçli değildim o an ne hissedeceğimi bilemedim. Çaresiz olduğumu düşündüm”(Katılımcı 6, **evlenme yaşı: 13**, ev hanım).

Katılımcıların yarısından fazlası doğum sonrası bebeğin bakımı konusunda kaynana, yakın akraba, komşu vb. kişilerden destek aldığını ifade etmiştir.

“17 yaşında anne oldum ama çocuk yaşta olduğum için anneliğin ne demek olduğunu ve bir çocuğa nasıl bakılacağını bilmiyordum. Bu yüzden çok zorluk çektim, çocuğum ağladığında bende onunla birlikte ağladım. Annem olmasa hiçbir şey yapamazdım, çocuğumu annem sayesinde büyüttüm”(Katılımcı 17, **evlenme yaşı:16**, ev hanımı).

Erken gebelik, fiziksel komplikasyonlarının yanında eğitimsizlik, çalışmama gibi birçok sosyal problemlere de neden olabilmekte ve genci ekonomik açıdan bağımlı hale getirmektedir. Katılımcılar kızların daha çok okullaştırılması ve lise eğitiminin zorunlu hale getirilmesi ile erken evlilik ve buna bağlı erken gebeliklerden korunabileceğini düşünmektedir.

4.10. EVLİLİKTE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

4.10.1. Evliliğe Uyum Sorunları

Evlilik uyumu, bireyin biyolojik, toplumsal ve psikolojik ihtiyaçlarını, toplumsal, kültürel ve yasal kurallara ters düşmeden, onlarla çatışmadan karşılayabilmesidir. Eşler, mutlu bir aile olmak adına birbirlerine karşı tutum ve davranışlarına dikkat etmeli ve ortak yaşamın kurallarına uygun davranmalıdırlar. Erken evliliklerde gelin ve damat olarak adlandırılan kız ve erkek çocuk, çevresi tarafından kendilerine yüklenen yetişkin rol ve sorumluluklarını ‘doğal olarak’ yerine getirememekte ve sorun yaşamaktadır.

Gerçekleştirilen görüşmelerde özellikle 13-15 yaş aralığında evlenen katılımcılar evli olmalarına rağmen oyun ve arkadaş grubundan ayrılmadıklarını tam anlamıyla ‘çocukluk ve yetişkinlik arasında kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunun da uyum sağlamayı güçleştirdiğini belirtmişlerdir.

“Daha ufak bir çocuktum, ailem beni sevmediğim biriyle zorla evlendirdi. Evlilik nedir bilmiyordum. Bir gün çocuklar oyun oynarken dayanamadım aralarına katıldım sonra kaynanam gördü ve beni bir güzel dövdü. Sen evli kadınsın, oyun oynayacak çağı geçtin dedi”(Katılımcı 1, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).

“Ben daha 15 yaşındaydım o zamanlar, bir gün köyde arkadaşlarımla oyun oynarken bir kalabalığın evimize doğru geldiğini gördüm. Nerden bilecektim ki benim için geldiklerini. Sonra anam geldi tuttu kolumdan gel kız buraya görücülerin geldi dedi. Görücü nedir bilmiyordum ki, anamla içeri girdik ve anam öp büyüklerinin elini dedi. Bende öptüm, aradan birkaç gün geçtikten sonra düğünümüz yapıldı ve evlendik. Evlilik nedir bilmiyordum. Düğün günü çok ağladım, ben anamı istiyorum dedim ama kaynanam tokat attı bana bundan sonra senin yerin kocanın yanı dedi, sustum hiçbir şey diyemedim”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“Eşimle 17 yaşındayken kaçarak evlendik, evlendikten sonra eşimin ailesiyle birlikte yaşamaya başladık. Evde eşimin ailesi ve biz dâhil toplam 12 kişiydik. Biz görümcemle hiç anlaşamazdık bu yüzden eşimle de aram bozulurdu. Sonra eşim askere gidip geldi, çocuğum da doğunca ayrı eve çıktık. Yaşım küçük olduğu için

evliliğin yükü altında çok ezildim, uyum sağlamam biraz zaman aldı” (Katılımcı 8, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

“14 yaşındayken dayımın oğlu beni zorla kaçırdı, sonra ailem kaçan kız geri alınmaz dedi ve beni istemediğim halde evlendirdiler. Eşim benden yaşça büyüktü, beni anlamazdı ben çocuk olduğum için oyun oynamak istedim o beni döverdi, çok şiddet gördüm bu yüzden”(Katılımcı 12, evlenme yaşı: 14, ev hanımı).

Evliliklerde iki kişinin ortak bir hayat kurması, eşlerin birbirlerine ve evlilik birliğine uyum sağlamalarını gerektirmektedir. Bu durum biyolojik ve sosyal gelişimini tamamlayan yetişkinler için dahi sıkıntılı olabilmekte ve uyum sağlanabilmesi için zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Konuyu erken evlilikler açısından değerlendirecek olursak; kız ve erkek çocuklarının gelişimlerini tamamlayamamaları ile bağlantılı olarak oyun, eğlence vb. hayatlarında önemli rol oynamaktadır. Evlendirildiklerinde oyun ve arkadaşlar ile eş olma ve evliliğin yüklediği rol ve sorumluluklar arasında kalmaktadırlar. Çoğu erken evlilikler akraba evliliği şeklinde gerçekleştirilse de yabancılarla evlendirilmeleri durumunda tüm bunlara ek olarak yeni sosyo-kültürel ortama uyum sağlama çabası da sorun yaratmaktadır.

4.10.2. Ekonomik Sorunlar

Yapılan araştırmalara göre ülkelerin sosyo-ekonomik gelişme düzeyleri ile çocuk gelinlere rastlanma sıklığı arasında doğrudan bir ilişki gözlenmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde de katılımcıların sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde yetiştiği ve evliliklerinde ekonomik gerekçelerin etkili olduğu görülmüştür. Ancak sadece ailelerin etkili olmadığı, ekonomik yetersizliklerden kurtulmak için kişisel rızalarında evlenme kararında etkili olabildiği görülmüştür.

“Ben yoksul bir ailenin on çocuğundan biriydim. Babamın maddi durumu iyi değildi bu yüzden çok sıkıntılar çekiyorduk. Babam çok katı bir insandı bize hep baskı kurardı, çok dayak yerdik. Bu eziyetten kurtulurum ümidiyle eşimle kaçarak evlendik ama evlendikten sonra da bu durum değişmedi. Eşimden hep şiddet gördüm, evlendiğim ilk haftası dayak yemeye başladım. Hem maddi hem de manevi anlamda çok sıkıntılar yaşadım, çekip babamın evine gitmek istedim ama

kaçmıştım bir kere kimse beni kabul etmezdi mecbur katlandım bende”(Katılımcı 3, evlenme yaşı: 15, ev hanımı).

“Tam 12 yıl ev üstünde yaşadım, çok sıkıntılar çektim. Kaynanam ve görümcelerimden çok eziyet gördüm, benim çektiğimi taş çekse çatlardı. 12 yıl sonra ayrı eve çıktık, evden ayrıldık diye eşimin ailesi bizimle kavga etti, bize hiç destek olmadılar. Çok açlık gördüm, evimde 15 gün ekmek yoktu o zamanlar ailemin bize çok desteği oldu. Çok fakirdik, bir çocuğum bu yüzden hastalanıp öldü”(Katılımcı 18, evlenme yaşı: 14, ev hanımı).

Erken evlilikler her zaman kız çocuklarının aileleri tarafından maddi sebeplerle gerçekleştirilmemektedir. Kızın gelin gideceği ailenin akraba ya da tanıdık olması ailenin gelir durumundan daha önemli olabilmektedir. Bu şekilde ailesinin sosyo-ekonomik seviyesinden daha alt gelir grubundaki ailelere gelin giden katılımcılara da rastlanmaktadır. Katılımcılar ailelerinin bu evlilikleri onaylamasında ‘ezip hor görmeyeceklerinin düşünülmesi, iyi aile olması, namusunu koruyacak ahlaklı insan olmaları vb.’ özelliklerin etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

“Eşimle severek evlenmedim, akraba diye ailesini tanıyorlar diye beni verdiler. Eşimin maddi durumu yoktu çok zorluk çektim ama anam hep derdi ‘akraban etini yese kemiğini bırakır’ yabancı gibi değildir, seni sahiplenir. Bende mecbur katlandım”(Katılımcı 1, evlenme yaşı: 15, ev hanımı).

“Ben daha bebekken babam ölmüş, bizi anam büyüttü, çok sıkıntılar çektik. Dul başına çocuk büyütmek kolay değildi. Bir gün amcamların komşuları bana görücü geldi, ailesini tanıyorlardı. Anam rahat edersin, hayatın kurtulur dedi bende rıza gösterdim. İlk yıllarda kaynanamlarla yaşadığımız için çok sıkıntı çektim ama sonra evimizi ayırdık, maddi-manevi sıkıntılarımız oldu ama şükür hepsini atlattık”(Katılımcı 13, evlenme yaşı: 14, ev hanımı).

4.10.3. Sağlık Sorunları

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki erken yaşta evlilikler ciddi anlamda sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Çocuk yaşta evlenen kadınlar gerek bedensel anlamda gerekse psikolojik anlamda çeşitli sağlık sorunları

yaşamaktadırlar. Henüz çocuk iken yapmış oldukları evlilikler cinsel hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Üreme açısından da ciddi problemler ortaya çıkmaktadır.

“Evlendikten sonra 4 yıl çocuğum olmadı, kaynanam çok söyleniyordu. 2yıl tedavi gördükten sonra rabbim bana bir evlat nasip etti”(Katılımcı 2, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

“Eşimle 16 yaşında severek evlendim, evlendikten bir yıl sonra anne oldum. Yaşım küçük olduğu için evliliğe hem bedenen hem de ruhen hazır değildim bu yüzden ciddi manada sıkıntılar yaşadım ve sağlığım bozuldu”(Katılımcı 17, evlenme yaşı: 16, ev hanımı).

“Eşimle 17 yaşında severek evlendim, yaşım küçük olduğu için evliliğe kendimi hazır hissetmiyordum. Evlendikten bir yıl sonra anne oldum. Sorunlu bir hamilelik yaşadım, düşük tehlikem vardı”(Katılımcı 20, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

Katılımcılarla yapılan görüşmeler göstermektedir ki; erken yaşta yapılan evliliklere birey hem bedenen hem de ruhen hazır olmamaktadır. Dolayısıyla yaşanan erken cinsellik sonucu kadınlar çeşitli sağlık sorunları yaşamakta ve bunun sonucu yaşanan erken gebelikler beraberinde ciddi sağlık sorunlarını da getirmektedir.

4.11. BİR SONRAKİ NESİLDE ERKEN EVLİLİĞE BAKIŞ

Erken evlilikler, geleneksel kültürde “kuşaklar öncesinden devam ettirilen pratik ve ritüellerin sorgulanmaksızın kabul edilip, sürekliliğinin sağlanması” sonucunda gerçekleşmektedir. Günümüzde de bu şekilde varlığını sürdürmekte ve öncelikle çocuklarla kadınları mağdur etmektedir. Toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmeyen erken evlilikler, geleneksel kültürün hâkim olduğu ülkemizde de uzun yıllardan beri var olan bir olgudur. Çocukların eğitim, sağlık, yaşama ve gelişme, ihmal ve istismardan korunma haklarını ihlal eden, psikolojik sorunlar ve toplumsal izolasyona sebebiyet veren erken evliliklerin bir sorun olarak değerlendirilmemesi sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen yirmi katılımcının 13’ü evlilik kararını kendilerinin aldıklarını ancak bu kararı alırken bilinçli olmadıklarını bu nedenle erken yaşta evlilik yaptıkları için pişmanlık duyduklarını, geriye kalan 7 kişi ise

evlilik kararını; kendilerinin değil, aile büyüklerinin verdiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konuda farklı şekillerde ifade ettikleri görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Katılımcılar, evlenme kararında etkili olan kişilerin de kendilerinin evlendirildikleri yaşlarda evli olduğunu, o yaştaki (özellikle kız) çocukların evli olması gerektiği düşüncesinin hâkim olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendilerinden önceki kuşakların kırsal alanda yaşadıklarını; kırsal alanda gelenek ve adetlerin devam ettirilmesi ve ‘kız çocuklarının gözü açılmadan, adı biriyle duyulmadan evlendirilip, yuva kurması’ düşüncesiyle evlendirildiklerini belirtmişlerdir. Anne-babalarının öyle görüp bildikleri ve yaşadıkları çevrenin etkisiyle kendilerini evlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmamızda çocukların erken yaşta evlenme kararını daha çok anne, baba ve aile büyükleri aldığından; katılımcılara yöneltilen kızınızı erken yaşta evlendirir misiniz? Sorusuna yirmi katılımcının tamamı olumsuz cevap vermiştir ve kızlarını erken yaşta evlendirmeyi doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda katılımcılara ait görüşlere yer verilmiştir:

“Erken yaşta ve zorla evlendirilen biri olarak kesinlikle çocuğumun veya bir yakınımın erken yaşta evlilik yapmasını onaylamıyorum. Bence evlilik, belli bir yaş ve olgunluk gerektirir ve rıza dâhilinde yapılmalıdır. Evlenecek kişiler belli bir olgunluğa erişmemiş iseler evliliğin sorumluluğu altında ezilirler. Ben evliliğe hem ruhen hem de bedenen hazır olmadığım için evliliğin yükünü taşıyamadım, sorunlu bir evliliğim oldu bu nedenle çok sıkıntılar yaşadım”(Katılımcı 12, evlenme yaşı:14, ev hanımı).

“Ben 16 yaşındayken eşimle severek evlendim, yaşı küçük olduğu için bilinçli kararlar alamadım. Eşimle herhangi bir sorunum yok ve mutlu bir evliliğim var ama erken yaşta evlendiğim için çok pişmanım keşke okul okusaydım da daha ileri bir yaşta evlenmeseydim diyorum. Erken evlilik yapmış biri olarak genç kızlara tavsiyemdir, okusunlar ve evliliği daha sonra düşünsünler, her şeyin bir vakti var ve her şey vaktinde güzeldir”(Katılımcı 17, evlenme yaşı: 16, ev hanımı).

“Ben ailemden çok baskı görüyordum bu yüzden evliliği bir kurtuluş olarak gördüm ama yaşı küçük olduğu için doğru kararlar alamadım. Bence evlilik çocuk oluncağı değil, belli bir olgunluk gerektiriyor. Ben evlendiğimde bu sorumlulukları

*kaldırarak olgunlukta değildim bu yüzden çok zorluk çektim. Bütün hayatım mahvoldu, bir cahillik, ettim ben yandım başkaları yanmasın, kız çocukları okusunlar kendi ayakları üzerinde dursunlar”(Katılımcı 3, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).*

*“Ben yaşım dolayısıyla doğru karar veremedim, çocukluğumun verdiği heyecanla bir hata yaptım, aynı şeyi onlar yapmasınlar. Okusunlar, evlilik için acele etmesinler”(Katılımcı 6, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).*

*“Ben kızların okumasından yanayım, yaşı gelince zaten evlenirler. Ben 17 yaşında kaçarak evlendim, eşimden yana hiçbir problemim yok ama keşke evlilik için bu kadar acele etmeseydim. Okulumu okusaydım da öyle evlenseydim”(Katılımcı 8, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).*

*“Bizim zamanımızda herkes erken evlenirdi, şuan öyle olduğunu düşünmüyorum, toplum değişti ve şartlar düzeldi. Ben maddi imkânsızlıklar yüzünden okuyamadım eğer okumuş olsaydım belki de bu kadar erken yaşta evlilik yapmazdım. Bence kızlar okusunlar, belli bir olgunluğa erişmeden evlilik kararı almasınlar ki pişman olmasınlar”(Katılımcı 13, **evlenme yaşı: 14**, ev hanımı).*

*“Bizim buralarda kız çocuğu okutulmaz, iyi bir talibi çıkınca evlendirilir. Benimki de böyle oldu”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).*

Katılımcılar kendilerinden önceki kuşakların kırsal alanda yaşadıklarını; taşralı alanda gelenek ve adetlerin devam ettirilmesi ve kız çocuklarının gözü açılmadan, adı biriyle duyulmadan evlendirilip, yuva kurması ifadesiyle evlendirildiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin öyle görüp bildikleri ve yaşadıkları çevrenin etkisiyle kendilerini evlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmeler sonucu katılımcıların kuşaklar öncesinden devam ettirilen pratik ve ritüelleri sorguladıkları görülmüştür. Katılımcılar, erken evliliklerin sürekliliğinin sona erdirilmesi için kız çocuklarını okutmak ve kendi kararlarıyla evlendirmek istediklerini ifade etmişlerdir.

4.12. KATILIMCILARIN ERKEN EVLİLİĞE YAKLAŞIMLARI

4.12.1. Olumlu Yaklaşımlar

Katılımcıların diğer konulardaki görüşleri de dikkate alınarak genel bir değerlendirme yapıldığında erken evliliğe olumsuz yaklaşıldığı görülmektedir. Görüşme gerçekleştirilen yirmi katılımcıdan yedisi doğru kişi ile evlenildiğinden emin olunması durumunda yaşın önemli olmadığını belirtmiş ve genel itibarıyla bu evlilikleri sorun olarak görmediklerini ancak yaş itibarıyla evliliğin yükü altında ezildiklerini ve bir takım sıkıntılar çektiklerini bu durumun ise kendilerini ruhen ve bedenen olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

“Eşimle görücü usulü tanışıp evlendim. Evlilik kararını kendi hür irademle verdim ve hiç pişman değilim. Gördüm, sevdim ve aldım. Eşim her anlamda mükemmel bir insan, eşimle aramızda 13 yaş var ama arada sevgi ve saygı oldu mu yaşın pek bir önemi kalmıyor. Ben erken yaşta evliliği bir sorun olarak görmüyorum. Bizim zamanımızda bir sorun değildi ama kendi çocuklarım için aynı düşüncede değilim. Bizim okuma şansımız olmadı ama şimdi devir değişti, imkânımız var şükür o yüzden istiyorum ki kızlarım okusunlar sonra yine istedikleriyle evlensinler”(Katılımcı 13, **evlenme yaşı:14**, ev hanımı).

“Eşimle 4 yıl sevgiliydik, birbirimizi tanıyorduk. Ailemin yaşım dolayısıyla karşı çıkacağını bildiğim için kaçıp evlendik. Bu yüzden benim eşimle ve evliliğimle ilgili hiç pişmanlığım olmadı. Eşim çok iyi bir insan, birbirimizi çok seviyoruz ve anlaşabiliyoruz. Aslında erken yaşta evliliği bir sorun olarak görüyorum ama doğru insanı seçtiğim için bir pişmanlığım olmadı. Sadece evlilik için belli bir olgunluğa sahip değildim ve bu yüzden biraz zorlandım”(Katılımcı 8, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).

“Ailem beni liseden sonra okutmadı, birtakım ailevi sıkıntılarımız vardı ve ben sürekli baskı görüyordum babam ve abilerimden. O dönemler konuştuğum biri vardı ama evliliği daha düşünmüyordum. Yaşadığım ailevi sıkıntılar sonucu daha fazla dayanamayıp eşimle kaçarak evlendik. Eşimden yana bir sıkıntım olmadı şükür. Bence doğru insanı bulunca yaşın pek bir önemi olmamakla birlikte kişi eğer belli bir olgunluğa erişmemiş ise evliliğin sorumluluğu altında ezilir. Benim eşimden

yana bir sıkıntım olmadı ama erken evlendim diye de sıkıntılarım oldu ama yine de pişman değilim”(Katılımcı 2, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).

4.12.2. Olumsuz Yaklaşımlar

Görüşülen katılımcılar erken evliliklerin küçük yaştaki kızları **‘ezmek, korkutmak ve ele avuca sığdırma’** nın daha kolay olacağı düşüncesinden hareketle gerçekleştirildiği ve kendilerinin de kaynana, kayınbaba, eş ve eşlerinin ailesinden kişiler tarafından bu durumlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

*“Evlilik kararını kendim verdim ama bilinçli verilen bir karar değildi bu yüzden erken yaşta evlendiğim için pişmanım. Ailem, yaşıma küçük olduğum için ve eşimi bana uygun görmediği için evliliğime sıcak bakmıyordu, okumamı istiyordu. Ben isteyince ailem de rıza göstermek zorunda kaldı. Evlendikten sonra eşimin ailesiyle yaşamaya başladık, yaşıma küçük olduğum çok ezildim, bastırmaya çalıştılar. Sonrasında aileme hak verdim, yaşıma küçük olunca beni hep ezdiler, keşke ailemi dinleseydim de bunları yaşamak zorunda kalmazaydım”(Katılımcı 19, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).*

*“Bizim buralarda kadının söz hakkı yoktur, erkekler ne derse o olur. Evlilik kararında babam ve abilerim etkili oldu. Beni 15 yaşındayken dayımın özürsüz oğluna 10 bin karşılığında verdiler. Dayımlar beni oğullarına ve kendilerine hizmet etmem için aldı. Yaşıma küçük olduğum için ses edemiyordum bu yüzden her türlü eziyeti ettiler bana” (Katılımcı 7, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).*

Görüşme gerçekleştirilen yirmi katılımcının tamamına yakını, yaşları itibariyle evlilik öncesi ve sonrası süreci anlamlandıramadıklarını ve bunun sonucunda olumsuzluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. Psiko-sosyal gelişimini tamamlamadan evlenen çocukların evlilik yaşamına alışması zaman almakta, evliliğin gerektirdiği sorumluluğu yerine getirmekte zorlanan çocuk gelinler, şiddete de maruz kalabilmektedirler. Yaşanılan şiddete kadınlar daha çok ev içinde maruz kalmaktadır. Gerçekleştirilen görüşmelerde de katılımcılar; eşleri, kaynanaları ve eşlerinin diğer aile fertlerinden şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir.

“Eşimle 15 yaşındayken kaçarak evlendik, eşimin bir işi yoktu bu yüzden evlendikten sonra eşimin ailesiyle yaşamaya başladık. Yaşıma küçük olduğum için

*eşimin ailesinden çok baskı ve şiddet gördüm. Evlilik nedir bilmiyordum, yaşlılarım oyun oynarken ben anne oldum. Annelik nedir, çocuk nasıl bakılır hiç bilmiyordum, kaynanam bana hiç yardımcı olmuyordu. Çocuğum ağladığında bende onunla birlikte ağlıyordum. Eşimle 8 yıl evli kaldık ve resmi nikâhım yoktu. Eşim çok kıskanç bir insandı bu yüzden çok dayak yedim, evliliğim süresince her türlü eziyeti etti bana, birkaç kez bıçak darbesi aldım. Sonunda dayanamayıp kaçtım ve babamın evine sığındım, sonra ayrıldık”(Katılımcı 5, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).*

*“Eşimle 13 yaşındayken görücü usulü tanışıp evlendik, evlendiğimde çok küçüktüm evlilik nedir bilmiyordum bu yüzden çok zorluk çektim ve çok pişman oldum. Eşimle aramızda 20 yaş yaş farkı vardı bu yüzden birbirimize uyum sağlayamıyorduk. Eşim çok sorumsuz bir insandı, çalışmazdı etmezdi ben çalışır getirirdim o yerdi, alkol alırdı ve bana şiddet uygulardı. Yaşım dolayısıyla doğru karar alamadım ve bilinçsizce hareket ettim. Evliliğim süresince her türlü zorluğu çektim, 17 yıl evli kaldık bu süre zarfında defalarca ayrılmak istedim ama aileler vasıtasıyla tekrar bir araya geldik. Daha fazla katlanamadım bu yüzden boşandım ve çocuklarımla kendime yeni bir hayat kurdum. Ben çok sıkıntılar çektim, başkaları aynı şeyi yaşasın istemiyorum. Bence kızlar evlenmek için acele etmemeli, okumalı ve belli bir olgunluğa kavuşup öyle evliliği tercih etmeli yoksa bir ömür bunun cefasını çekerler”(Katılımcı 6, **evlenme yaşı: 13**, ev hanımı).*

*“Eşimle çalıştığım yerden tanışıyorduk, ben sürekli babamdan baskı ve şiddet görüyordum bu yüzden evliliği bir kurtuluş olarak gördüm ve eşimle kaçarak evlendik. Evlilik kendi kararımdı ama hem yaşadığım ailevi sıkıntılar hem de yaşım dolayısıyla böyle bir karar aldım ve çok pişman oldum. Kaynanam beni sevmiyordu ve istemiyordu. 3 ay evli kaldım ve bu süre zarfında kaynanamdan çok baskı ve şiddet gördüm, bana her türlü eziyeti etti. Eşimi bana karşı doldurup beni dövmesine neden oluyordu bu yüzden eşimden de çok dayak yedim. En sonunda beni boşatıp oğlunu başkasıyla evlendirdi” (Katılımcı 14, **evlenme yaşı:17**, ev hanımı).*

4.13. ERKEN YAŞTA EVLENDİKLERİNDE KARŞILAŞTIKLARI TEPKİLER

Erken evliliklerin gerçekleştirilmesinde; sosyo-ekonomik durum, gelenek, görenek, dini inançların yanlış algılanması vb. sebeplerin yanı sıra sosyal çevrenin de etkili olduğu katılımcıların ifadeleriyle aktarılmıştı. Özellikle kırsal kesimde kız çocuklarının yaşlılarının evleniyor olması, evlendirilme gerekçesi olabildiği üzerinde durulmuştu. Sosyal çevrenin erken evliliğe gösterdiği tepki de toplumda ne derece meşrulaştırıldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Katılımcıların yarısına yakını *'erken evliliklerin çevrelerinde yaygın olduğu için sorun olarak algılanmadığı ve normal karşılandığını'* benzer şekilde ifade etmiştir. Bunun dışında *'babam ısrarcı tutumuyla çevreyi önemsemedi'* ve *'çevremde olumsuz karşılandı'* cevabını veren katılımcılar da olmuştur.

"Bizim zamanımızda herkes erken yaşlarda evlendiği için herhangi bir tepki ile karşılaşmadım çünkü o zamanlar normal görülüyordu ve ailemin de rızası bu yöndeydi"(Katılımcı 13, **evlenme yaşı: 14**, ev hanımı).

"Eskiden erken yaşta evlilik normal görülüyordu, eğer bir kız 1'5ine gelip evlenmemiş ise evde kalmış gözüyle bakılırdı. Bende 15 yaşında ailemin isteği üzerine evlendim. Eşim akrabamız oluyordu, ailem yabancıya vermek yerine akrabayı uygun gördü ve evlendirdi. Bu yüzden kimseden tepki almadım" (Katılımcı 1, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı)

"Eskiden herkes erken yaşta evleniyordu bu yüzden kimse bunu bir sorun olarak görmüyordu. Ben daha 14 yaşında bir çocukken eşim beni zorla kaçırdı. Ailem yaşıma küçük olduğu için beni geri almak istedi ama aile büyüklerinin araya girmesi sonucu eşimle evlenmek zorunda kaldım. Ailem evlenmemi istemiyordu ama çevrenin etkisinde kaldı ve rızası olmadığı halde ses edemedi, erken evlendim diye çok tepki gördüm ailemden ama törelerin kurbanı olmaktan da kurtulamadım" (Katılımcı 18, **evlenme yaşı: 14**, ev hanımı).

"Bizim buralarda herkes bu yaşlarda evlenir bu yüzden herhangi bir tepkiyle karşılaşmadım. Aksine ben evlenmek istemediğimi söyledim diye ailemden tepki gördüm, beni dinlemediler ve istemediğim bir insanla zorla evlendirdiler, keşke

çevremden tepki veren birileri çıksaydı da beni kurtarsaydı. Annem karşı çıktı, kızım daha çocuktur hem sevmiyor hem de istemiyor etmeyin dedi ama babam ve abilerim onu dinlemediler” (Katılımcı 7, evlenme yaşı: 15, ev hanımı).

“Hem ailem hem de yakın çevremden yaşımın küçük olması ve eşimi bana uygun görmemeleri nedeniyle çok tepki aldım. Ailem okumamı istiyordu ama ben lise birinci sınıftayken okulu bıraktım ve evlendim. Keşke ailemi dinleseydim de okuluma devam etseydim o zaman evliliği bu kadar erken düşünmezdim” (Katılımcı 19, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

“Eşimle okuldan arkadaştık, 4 yıl aramız vardı. Derslerim kötü olduğu için ve devamsızlıktan sınıf tekrarı yapacağımı bildiğim için lise ikinci sınıftayken okulu kendi isteğimle bıraktım. Ailem okumamı istiyordu ama ben sınıfta kalmaktan korktuğum için okulu bıraktım. Ailem yaşım küçük olduğu için ve okumamı istediği için sevdiğim beni istese bile vermeyecekti. Bu yüzden eşimle kaçarak evlendik ama ailem yaşım küçük diye beni geri almak istedi ama eşimin aile büyüklerinin araya girmesi sonucu vazgeçtiler. Erken yaşta evlendim diye hem ailem hem de yakın çevremden çok tepki aldım, ailem bu yüzden beni evlatlıktan reddetti ama çocuğum olduktan sonra aramız düzeldi” (Katılımcı 8, evlenme yaşı: 17, ev hanımı).

“Bizim zamanımızda herkes erken yaşta evleniyordu. Eşim de ben 14 yaşındayken beni zorla kaçırdı. Ailem yaşım küçük diye beni geri almak istedi ama büyüklerin araya girmesi sonucu rıza göstermek zorunda kaldılar. Hem ailemden hem de yakın çevremden tepki aldım ama çevrenin kurbanı oldum, kaçan kızın adı çıkar kimse almaz diyerek ailemi ikna ettiler” (Katılımcı 12, evlenme yaşı: 14, ev hanımı).

Katılımcılarla yapılan görüşmeler göstermektedir ki erken evliliklerin ‘normal’ karşılanması, sürekliliğini sağlamakta ve sonlandırılmasına engel olmaktadır. Yasalarla engellenmeye çalışılsa da toplumda normal algısı devam ettiği sürece erken evlilikler devam etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu erken evliliğin kendi dönemlerinde normal karşılandığını bu nedenle çevrelerinden bu yönde herhangi bir tepkiyle karşılaşmadıklarını ifade ederken geri kalan katılımcılar erken evlilik yaptıkları için ailelerinden ve yakın çevrelerinden tepki aldıklarını ancak belli bir kısmının buna sıcak bakmamakla birlikte çevre baskısı sonucu rıza

göstermek durumunda kaldıklarını ifade etmiştir. Görüşmelerde katılımcıların ifadeleri doğrultusunda gelenekler ve dini inançların yanlış algısının da erken evliliklerde etkili olduğu görülmektedir. Gelenek ve inançların yanlış algısı aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretmekte ve kadınların ikincilliklerini erkeklerin üstünlüklerini pekiştirmektedir.

4.14. GELENEKLER VE DİNİ İNANÇLAR

Toplumsal bir varlık olan insan, insani değer ve yargıları toplum içinde yaşayarak ve onlarla iletişim kurarak öğrenmekte ve toplumsallaşmaktadır. Dolayısıyla insanın içinde yaşadığı toplumdan etkilenmemesi pek mümkün olmamaktadır. Bu doğrultuda insanın sosyal çevresinden etkilenmesi, olumlu veya olumsuz davranışlarını buna göre şekillendirmesi söz konusu olmaktadır. Sosyal çevreyi erken evlilikler açısından ele aldığımızda; kız çocukları, yaşatlarının evlenmesi ve aile içinden ya da dışından kişilerin 'Evde kalırsın', 'Yaşın geçerse seni kimse almaz' gibi söylemlerinin de etkisiyle erken yaşta evlenebilmektedir. Bu durum aileler için de geçerlidir. Çocuğunu erken yaşta evlendirmek istemeyen ebeveynler de çevreye uygun hareket etmek durumunda kalmakta ve çocuklarını erken evlendirebilmektedir. Kendisi ya da ailesinin evlilik ile ilgili düşüncesi olmamasına rağmen çevrenin etkisiyle evlenen katılımcılar da bulunmaktadır. Çevre etkisiyle evlendiğini ifade eden katılımcılar, 'çevre baskısı'nın özellikle kırsal kesimde erken evliliklerin yaygın olmasında etkili olduğunu belirtmektedir.

Katılımcılar kendilerinden önceki kuşakların kırsal alanda yaşadıklarını; taşralı alanda gelenek ve adetlerin devam ettirilmesi ve kız çocuklarının gözü açılmadan, adı biriyle duyulmadan evlendirilip, yuva kurması ifadesiyle evlendirildiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin öyle görüp bildikleri ve yaşadıkları çevrenin etkisiyle kendilerini evlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

Görüşmelerde katılımcıların ifadeleri doğrultusunda gelenekler ve dini inançların yanlış algısının erken evliliklerde etkili olduğu görülmektedir. Gelenek ve inançların yanlış algısı; toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretmekte ve kadınların ikincilliklerini, erkeklerin üstünlüklerini pekiştirmektedir.

“Bizim zamanımızda herkes erken evleniyordu ve genellikle evlendiği kişiler tanıdık oluyordu. Bende ailemin ve çevremın etkisiyle akraba evliliği yaptım. Evlenmeyi ben hiç istemiyordum ama atamız ne derse o olur, büyükler uygun görüyorsa vardır bir bildikleri dediler ve evlendirdiler. Evlendikten sonra eşimin ailesiyle birlikte yaşamaya başladık, ayrı eve gitmek gibi bir şansımız yoktu zaten, adettendir kız evlendi mi kaynananın kayın babanın yanında yaşar ve onların hizmetini görürdü. Bende tam 27 yıldır ev üstünde yaşıyorum ve kaynanam ile kayın babamın hizmetini görüyorum, biz ailemizden böyle gördük”(Katılımcı 1, **evlenme yaşı:15**, ev hanımı).

“Bizim buralarda büyükler ne derse o olur, herkes adetlere uyar. Yabancıya kız verilmez, evleneceğin kişi ya akraban olur ya da tanıdığın. Benim de bir sevdiğim vardı bizim buralara yabancıydı, ailem çevrenin etkisinde kalarak evlenmemizi uygun görmedi. Kaçmamdan korktukları için hemen beni tanıdık biriyle nişanladılar ve sonra düğünümüz oldu. Ben adetlerin kurbanı oldum, sevmediğim biriyle evlenmek zorunda kaldım, eşim kötü biri değil ama gönül sevmeyince de olmuyor bu yüzden hiç mutlu değilim”(Katılımcı 10, **evlenme yaşı: 17**, ev hanımı).

“Bizim buralarda kız çocukları okutulmaz, hiçbir hakları yoktur. Yaşı gelince aile kimi uygun görürse onunla evlenir ve eşinin ailesinin hizmetini görür. Yaşı gelip evlenmeyen kızın adı çıkar sonra alanı olmaz bu yüzden aileler kızlarını uygun gördükleri kişilerle evlendirirler. Bende bu adetlerin kurbanı oldum, babam ve abilerim beni başlık parası karşılığı rızam olmamasına rağmen evlendirdiler. Burada adet budur, büyüklerin ne derse kabul edersin yoksa hoş karşılanmazsın. Bende bu adetlerin kurbanı oldum işte”(Katılımcı 7, **evlenme yaşı: 15**, ev hanımı).

Yapılan görüşmeler sonucu katılımcıların büyük çoğunluğunun kendi rızaları olmadan adet ve yanlış inanışların kurbanı olduklarını ve istemedikleri evliliklere rıza göstermek zorunda bırakıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ise katılımcıların hür yaşama haklarının ellerinden alındığını ve kadınların toplumdaki dezavantajlı konumlarının pekiştirildiği sonucuna götürmektedir. Toplumsal bir sorun olarak görülmeyen erken evliliklerin geçmişten günümüze ulaşmasıyla kadınlar içine düştükleri durumu içselleştirmekte ve kadın bu durumu kaçınılmaz bir

son olarak kabul etmektedir. Bu durum ise gelecek nesillerin sağlıksız yapılanması ve toplumsal risk oluşturması sonucunu doğurmaktadır.

SONUÇ

Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Bingöl ili Örneği' adlı araştırma; amaç bakımından betimleyici bir saha araştırmasıdır. Araştırmada örneklem çerçevesinde, erken evliliklerin nedenleri nelerdir? Bu nedenler farklılaşmakta mıdır? Ekonomik durum, bireyin mensubu olduğu toplum yapısı ve eğitim gibi göstergeler ile erken evlilikler arasında bir ilişki var mıdır? Sorularına cevap aranmaktadır.

Bingöl ilinde 18 yaş altında evlenen 20 kadınla gerçekleştirilen çalışma ile bir insan hakları ihlali olan erken evliliklerin nedenleri tespit edilip soruna yönelik çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Kadının toplum içindeki eşitsiz konumunu pekiştirerek toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha yoğun hissetmesine yol açan ve toplum tarafından bir sorun olarak algılanmayan erken evliliklerin bütün yasal düzenlemelere karşın bugün halen devamlılığını sürdürmesi sorunun ciddiyetini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu konuda güçlü önlemlerin alınması, sosyal politika ve çalışmaların yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Araştırmada insanlığın ilk devirlerinden günümüze kadar hemen her toplumda varlığını sürdüren ve toplumsal yapının ana unsurlarından biri olan aile, bir sistem olarak ele alınmış ve çevrenin bu temel sistem üzerinde yaptığı değişim baskıları üzerinde durulmuştur. Sanayileşme, göç ve kentleşme gibi sosyo-ekonomik değişim süreçlerinden etkilenen aile, yapısal olarak değişime uğramakla birlikte etkinlik ve önemini kaybetmemiştir. Bütün değişimlere rağmen geleneksel değer ve normlar toplumsal yapıda varlığını sürdürmüş ve farklı şekillerde aile ve evlilik kurumunu etkilemeye devam etmiştir. Türk aile yapısı da bu değişim süreçlerinden etkilenmiş ancak bütün bu değişimlere rağmen ataerkil toplum yapısı ve onun ürünü olan toplumsal cinsiyet dayatmalarının etkisinden kurtulamamıştır.

Dünyanın pek çok ülkesinde sosyo-kültürel yapılar, toplumun her katmanında kadın ve erkeğe farklı roller biçilmesine neden olmaktadır. Kadın ve erkek rollerinin sürdürülmesi, değişmesi ve dönüşümü olgularının en dinamik şekilde tartışıldığı alanlardan biri evliliğdir. Evlilik kurumu, çalışma hayatı ve eğitim gibi toplumun her alanında karşımıza çıkan toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizliklerin birincil toplumsallaşma sürecinde bizzat yeniden üretildiği alanlardan birini oluşturmaktadır.

Toplumda kadın ve erkeğin farklı bireyler olarak algılanması sonucunda; roller, olanaklar ve sorumluluklar kendi iradelerinden bağımsız olarak şekillenmektedir. Bu yapı; erkek çocuklarının eğitim alması, iş sahibi olmalarına imkân tanınırken, kız çocuklarına bu imkân çok sınırlı tanınmakta ya da hiç tanınmamaktadır. Bu eşitsiz yapı ise erken evliliklerin önünü açarak kız çocuklarının hayata daha erken başlamalarına ve toplumsal statülerinin düşmesine neden olmaktadır.

Ataerkil sistemin kadına yüklediği roller kadını evin içine hapsedmiş, kadınların eğitimsiz olması; kadının işgücüne dönüşmemesine, dolayısıyla hayatını tek başına idame ettiremeyip erkeğe bağımlı hayat sürmesi sonucunu doğurmuştur. Kadın mirasın yani sermayenin koruyuculuğunu yapmak isteyenlerce “bekâret” ve “evlilik” kısıyacına alınmıştır. Böylece erken evliliklerin kuşaktan kuşağa sürmesi sonucunda kadınların durumu içselleştirmesi süreci yaşanmakta, erken yaşta yapılan evlilikler toplumsal olarak kabul görmüş bir olgu haline gelmektedir.

Evlilik ile bireyler psikolojik, sosyal, fiziksel alandaki birçok ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Sevilmek, beğenilmek, ait olmak, yalnızlığı paylaşmak, güven duymak, toplumda bir yer edinebilme, destek sağlama, cinsel ihtiyaçların giderilmesi evlilik kurumu içinde karşılanmaktadır. Bu kazançların yanı sıra evlilik hem kadına hem de erkeğe yeni roller ve sorumluluklar yükleyen bir olgudur. Eşin ihtiyaçlarını anlama ve karşılama, evin sorumluluğunu üstlenme, aile içi ve arkadaşlarla ilişkileri düzenleme, çocuk sahibi olma, çocuğun fiziksel bakımı, koruma sağlama ve psiko-sosyal gelişimini destekleme bu sorumluluklar arasında sıralanabilir. Sıralanan tüm bu sorumlulukların ve rollerin erken yaşlarda sağlıklı biçimde yerine getirilmesi oldukça zordur.

Erken evlilikler sonucunda hem bireysel, hem toplumsal boyutta olumsuzluklar yaşanmaktadır. Bireysel boyutu; eğitim, sağlık, çalışma hakları ihlal edilerek gerçekleştirilen evliliğin çocukları ailelerinden ve arkadaşlarından ayıran, onları sosyal hayattan izole eden, sosyal ve coğrafi hareketliliklerini kısıtlayan, özellikle de okuldan koparan bir kurum olması çocukların psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Toplumsal boyutu ise ruhsal gelişimini tamamlayamamış, çoğunlukla eğitimleri yarım kalmış, sosyal konumu belli olmayan

ekonomik sıkıntılarla boğuşmak zorunda olan gençler tüm bunlara ek olarak çocuk yaşta anne-baba olmakta; annelik, eş, ev kadınlığı, akrabalık, mesleki, topluluk ve birey rollerini, sorumluluklarını üstlenmektedir. Kendi ergenlik sorunlarını halletmeden önce ebeveyn olan bu tip ailelerin çocukları da sorunlu kişilik yapısına sahip olabilmektedir. Bu şekilde de gelecek nesiller risk altına girmekte ve Türk toplumunun aile yapısını tehdit etmektedir.

Türkiye’de yasal ve kurumsal düzenlemelerle erkeklerin sınırsız gücü ve otoritesi sınırlandırılmıştır. Yasal düzenlemelere göre erkekler kadınların sahibi değildir. Ancak toplumsal normlar, yasal düzenlemeler, kurumsal yapılar erkek egemendir. Locke’un ataerkiyi ruhani kılıfından sıyrıp rasyonelleştirmesi gibi, günümüzde rasyonel düşünce kadınların erkeklere tabiiyetini onaylamaktadır. Kadınların evlilik, boşanma, seçme seçilme, eğitim görme, istihdama katılma hakları yasalarca düzenlenmiş olsa da; evlilik kararında kadına söz hakkı tanınmamakta, boşanma konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Kadınların eğitim olanaklarına erişimi kısıtlı, istihdama katılımı erkeklerden daha düşüktür. Yani hakların kullanımında da kadın ve erkek arasında büyük farklar bulunmaktadır. Kadınlar erkeklerle yasalar önünde eşit kabul edilse de toplumsal normlar erkeklerin kadınlardan üstün olduğunu söylemektedir. Kadının toplumda erkeklerle eşit konuma gelebilmesi için hem üretim sürecinde aktif bir rol alarak ekonomik bağımsızlığını kazanması hem de toplumda kadına verilen değer, kadın erkek ilişkilerini belirleyen geleneklerin, kuralların kadının aile ve çeşitli toplumsal kurumlardaki yerinin ve işlevlerinin değişmesi gerekmektedir. Kadınların daha çocuk yaşta yaptıkları evlilikler ekonomik bağımsızlıklarının önündeki en büyük engellerden birisini oluşturmaktadır (Çakır, 2013: 180-184).

Araştırma sonuçları, bu örneklem grubunda toplumsal cinsiyet rolleri alanında, kadın-erkek eşitliği fikri, her ne kadar toplumsal örgütlenmede az ya da çok benimsenmiş gibi görünse de, evlilik kurumu ve ailenin, bu demokratikleşme sürecindeki sınır noktalardan birini oluşturduğunu göstermektedir. Gerek kadınların ifadeleri gerekse yapılan gözlemlerde ailelerde geleneksel yapının baskın olduğu görülmektedir. Çevre baskısı, gelenek, görenek ve dini inançların erken yaşta evliliklerde önemli rol oynadığı görülmüştür. Görüşmelerden elde edilen sonuçlar ayrıca aile tarihinin bir kuşaktan başka bir kuşağa aktarıldığı, kadınların evlilik

kararının alınmasından başlayan süreçten, ev düzeninin sağlanması, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi, aile üyeleri ve akrabalarla ilişkilerin düzenlenmesi gibi aile yapısını oluşturan her süreçte çoğunlukla karar mekanizmalarının dışında kaldıklarını göstermektedir. Biyo-psiko-sosyal gelişim tamamlanmadan gerçekleştirilen erken evliliklerde ‘evliliğin oyun gibi algılandığı ve anlamlandırılmadığı’ için evlilikte kendilerinden beklenen rolleri yerine getiremedikleri ve bu konuda sorunlar yaşadıkları da görüşmelerden elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Görüşülen kadınların kalabalık ve geniş aile yapısına sahip ailelerden geldikleri, benzer aile yapısına sahip erkeklerle evlendikleri ve “ev üstüne gitmek” olarak tanımladıkları eşlerinin aileleriyle birlikte yaşadıkları görülmektedir. Evlilikten sonra kurulan yeni ailelerin eklenmesiyle geçici geniş aileler oluşmaktadır. Birkaç yıl birlikte yaşadıktan sonra (ekonomik olarak kendine yeterli hale gelebilecek düzeye gelindiğinde, ama aynı zamanda gelinme de) ayrılıp çekirdek aile haline geldikleri bilgisine ulaşılmıştır. Bu aile yapısı ve değişimi erken evlendirilen kız çocuklarının büyükler tarafından sürekli denetlendiği, baskı altına alındığı, yönlendirildiği, karar süreçlerine katılmadığı, çocuk olarak görülüp söz hakkı tanınmadığı aile ve eşler arası ilişkileri içermektedir.

Erken evlendirilen kadınlar baba soyu öncelikli olmak üzere akrabalar arası, ayrıca hısımlar ve görücüler aracılığıyla gerçekleşen evliliklere zorlanmakta veya “ikna” edilmektedirler. Erken evlendirilen kız çocukları haklarla donatılı çocuklar olarak görülmemekte ve kendilerini ifade etmelerine imkân tanınmamaktadır. İkna, gizli veya açık baskının uygulandığı süreçlerde kız çocuklarının evlilik kararına katılmaları sağlanmakta ve böylece bu evlilikler meşrulaştırılmaktadır. Ancak diğer taraftan kız çocuklarının karşı çıktıkları durumlarda, bu çocuklarının kararının herhangi bir somut sonucu olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda erken evlilikler, çoğunlukla baskı ve zora dayanan evlilikler olmaktadır. Erken evlilikler büyük oranda akrabalar arası, karşılıklı kız çocuğu değişimine dayanan evlilikler olarak belirginleşmekte ve karar vericiler tarafından akraba evliliklerinin erken evlilikleri arttırdığı ifade edilmektedir.

Görüşülen kadınların aile geçmişlerinde de erken evlilikler olduğu görülmektedir. Birçoğunun ya annesi, ya kız/erkek kardeşi erken yaşta ve

akrabalarıyla evlendirilmiştir. Dolayısıyla bu evlilikler süreklilik gösteren, bir gelenek, töre haline gelmiş toplumsal pratikler olarak görüldüğü için sorgulanmamakta, olması gereken olarak algılanmakta ve çevreden de herhangi bir tepki görmemektedir. Bu evliliklerde vurgu ve dikkat kız çocuklarının yaşına değil, evliliğin kendisinde olduğu için bu da “hayırlı bir iş” olarak değerlendirilmektedir.

Erken evlendirilen kız çocukları öğretim çağı içinde evlendikleri için ya hiç öğretim görmemişler veya çok kısa süre okula devam etmişlerdir. Bu çocukların okuldan alınmaları ekonomik ve toplumsal değerlere dayanan nedenlerden kaynaklanmaktadır. Kız çocukları sıklıkla ev içi işlerin vazgeçilmez karşılıksız emek sahibi aktörleri oldukları için kardeşlere bakmakla başlayan ve diğer bütün alanlara yayılan işleri üstlenmektedirler. Böyle bir toplumsal işleyiş içinde bu çocukların okula gitmesi bu işlerin aksaması veya ailenin diğer bireyleri tarafından yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda kız çocuklarının emeğine olan talebin kentsel alanlarda da başka ilişkiler içinde devam ettiği görülmektedir. Diğer taraftan kız çocukları hasta ve yaşlıların bakım işlerini üstlenen karşılıksız sosyal hizmetler yerine getirmektedirler. Akrabalar arası evliliklerde sıklıkla “yaşlanınca bize bakar, yabancı olursa bakmaz” gibi anlatımlar bu algıyı, kamusal sosyal hizmet ağının yetersizliğini ve bu hizmetlerin ulaşılmazlığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Kısaca bu kız çocuklarının birer sosyal güvenlik garantisi olarak görülmeleri evlilikleri meşrulaştıran önemli etkenlerden biri olarak açığa çıkmaktadır. Ekonomik bağlamda diğer önemli bir etken, okumanın veya meslek sahibi olmanın kadınlar bağlamında, ama aynı zamanda erkekler için de ekonomik ve toplumsal karşılığının yaygın ve etkili biçimde bulunmaması, bunun kazançlarının elde edilememesidir. Yüksek işsizlik oranları ve düşük istihdam olanağı erkek işgücüne öncelik verilmesine yol açmakta ve buna bağlı olarak kız çocuklarının okutulmasını anlamsızlaştırmaktadır. Bununla birlikte yoksulluk ve okul masraflarının karşılanamaması da okuldan alınma sürecinde önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan egemen ataerkil toplumsal değerler alanı kız çocuklarının okuldan uzaklaştırılmasında en az ekonomik engeller kadar etkili olmaktadır. Kız çocuklarının okullaşma sürecinde egemen toplumsal cinsiyet rollerinden sapacakları, karşı cinsten akranlarıyla arkadaş olacakları ve cinselliklerini tanıyacakları gibi pek

çok gerekçeyle erken evlilikleri meşrulaştırmaktadır. Bu kız çocuklarının “gözü açılmadan”, “aileye söz gelmeden”, “dedi kodu çıkmadan” evlendirilmeleri karar vericiler tarafından sıklıkla ifade edilmektedir. Bu bağlamda kız çocuklarının öğretim sürecinde kalmalarının egemen toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesine yönelik bir tehlike içerdiği örtük ve açık olarak anlatılmaktadır. Kadınlar ve erkekler için ifade edilen evlilik “kriterlerine” bakıldığında bu yaklaşım açık biçimde görülmektedir. Örneğin erkekler için olgun, iş gücü, meslek sahibi olması, askerliğini yapmış olması gibi özellikler sıralanırken kadınlar için sabırlı, sessiz, uysal, idare eden, evine bağlı olması gibi nitelikler sıralanmakta ve okumaları, çalışmaları gereksiz görülmektedir.

Egemen ataerkil toplumsal değerler alanı bağlamında erken evlilikleri meşrulaştıran diğer bir unsur bu kız çocuklarının bedenlerinin ve cinselliklerinin toplumsal saygınlık ve onurla ilişkisellik içinde değerlendirilmesidir. İlgili literatürde “namus” olarak adlandırılan bu ilişkisellik erken evliliklerde iki yönlü işlemektedir. Aile üyeleri, özellikle baba, ağabey, amcaoğlu gibi erkek üyeler tarafından kadınlar daha çocuk yaşındayken denetlenmesi, baskı altına alınması gereken bir risk unsuru olarak görülmekte ve “ailenin şerefine, onuruna” herhangi bir “söz” gelmemesi gerekçesiyle çocuklar erkenden evlenmeye zorlanmaktadır. Ancak, çocuk yaşta evlendiği için evliliğini yürütemeyen çoğu kız çocuğu ne ailesine geri dönebilmekte ne de kendilerine sığınacak bir başka yer bulabilmektedir. Bu koşullar içerisinde yaşayan kızlar ya intiharını ya da ailesinden kaçmayı tercih etmektedir. Kız çocukları her iki koşulda da bunu canlarıyla ödemek zorunda bırakılabilmektedir. İşte burada töre cinayetleri karşımıza çıkmaktadır. Kadınların anlatımlarında ise madalyonun diğer yüzü ortaya çıkmaktadır. Kadınlar kendilerine evlendirilecekleri söylendiğinde “hayır” deme şanslarının olmadığını ifade etmektedirler. Kısaca erken evlilikler kız çocuklarının bedenleri ve cinsellikleriyle ilintilendirilmiş egemen ataerkil toplumsal saygı ve onur kavrayışıyla meşrulaştırılmaktadır. Diğer taraftan kız çocuklarının herhangi bir karşı çıkışı bu saygı ve onura yönelik bir tehlike olarak görülerek bu çocukların yaşamlarının sonlandırılmasına kadar varan sonuçlar üretmektedir.

Erken evlendirilen kız çocukları birçok sağlık sorunuyla karşılaşmaktadır. Bunlar esas olarak psiko-sosyal ve biyolojik olarak gruplandırılabilir. Erken evlendirilen kız çocuklarının sosyo-psikolojik gelişimlerinin olumsuz biçimde

kesintiye uğradığı görülmektedir. Bu çocuklar aileleri tarafından küçük yaşta eşlerinin aile ortamına alışınlar diye evlendirilmekte, ancak bunların birçoğu gittikleri ortamda kendini yabancı hissetmekte ve evlerine tekrar dönmek istemektedirler. Birçoğu ailelerine kaçmak istediği için eve kapatılmakta veya ailelerini görmelerine izin verilmemektedir. Çocukluk ve ergenlik dönemi gelişim psikolojisi bağlamında bakıldığında kendine özgüven ve özsaygı kazanacakları bir toplumsal ortama sahip olmadıkları, otoriteyle ilişkilerin sorgulandığı dönem olması bağlamında bu çocukların özerkliklerini geliştirmelerine ve kendi kararlarını kendilerinin vermesine olanak bulunmadığı söylenebilir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine ve daha geniş bir özgürlük içinde toplumsal gelişmeye ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlanmasına yer vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik yeni düzenlemede eşitlik ilkesi başlıklı 10. Maddede “cinsiyet, dil vs... ayrımı gözetilmemesi” yer alırken, “kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir” ibaresi eklenerek, önceki Anayasalarda yer alan cinsiyetçi tutum kaldırılmıştır. Ancak, ulusal mevzuat ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler, kadın ve kız çocuklarının ayrımcılığa uğramasına engel olamamaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitimin niteliksiz ve yetersiz oluşu, dayatmacı ataerkil yapı, toplumsal değerler, gelenek görenekler, işsizlik ve yoksulluk gibi nedenler kız çocuklarının erken yaşta evlenmelerine neden olmaktadır. Kız çocuklarının erken yaşta evlenmeleri farklı sorunları da beraberinde getirmektedir.

“Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Sosyal Araştırmalar Merkezinin, “Evlilik mi Evcilik mi?” başlıklı çalışmasında, uluslararası anlaşmalarda on sekiz yaşın altında yapılan her evliliğin erken evlilik; evlendirilen kız çocuklarını çocuk gelin ve bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı evlilikleri erken evlilik olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada, erken ve zorla evliliklerin, hem erkek hem de kız çocuğu için çocuk hakları ihlali olduğu ifadesi yer almakla beraber, özellikle kız çocuklarının erkeklere göre çok daha erken yaşta evlendirilmeleri ve bu evliliklerin kız çocukları açısından daha ciddi sorunlar yaratıyor olması nedeniyle,

erken evliliklere yönelik yapılan çalışmaların daha çok kız çocukları üzerine yoğunlaşmasına sebep olduğu belirtilmektedir”.

Erken yaşta evliliklerin, insan haklarını ihlal etmesinin yanı sıra, cinsel istismara da neden olduğu bilinmektedir. Kendi rızası olmaksızın, aile baskısıyla zorla yaptırılan evlilikler, kız çocuklarına yapılan şiddeti gözler önüne sermektedir. Ülkemizde, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri, özellikle feodal toplum yapısının egemenliğini hissettirdiği bölgelerde daha sık görülmektedir. Söz konusu bölgelerde kız çocuklarının eğitime daha az önem verildiği bilinmektedir. Kız çocuklarının eğitime yönlendirilmesi yerine ergenlik dönemlerinde evlendirmesinin, ailelerin eğitim masraflarını ortadan kaldırdığı ve başlık parası ile ekonomik olarak rahatlamalarına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber, çocuk sayısının yüksekliği de aileleri, çocuklarını erken yaşta evlendirmeye sevk etmektedir. Karar verecek yaşta ya da karar verme yetkisi olmayan kız çocukları, oyun çağlarında çocukluklarını yaşayamadan yuva kurmak zorunda bırakılmaktadır.

Toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerle kendini yenileyen aile kurumu; sanayileşme, göç ve kentleşme gibi sosyo-ekonomik değişim süreçlerinden geçerek bugünkü halini almış ve geleneksel geniş aileden çekirdek aileye doğru bir evrim geçirmiştir. Ailenin yaşam biçimlerinde, evlenme, doğurganlık ve eğitim durumlarında meydana gelen değişiklikler Türk ailesinin yeniden yapılanmasına neden olmuştur. Toplumsal yapıda meydana gelen bütün değişim ve dönüşümlere rağmen aile ve evlilik etkinlik ve önemini kaybetmemiştir.

KAYNAKÇA

- ADAK, N. *Kurumlara Sosyolojik Bakış*, İstanbul Kitabevi, İstanbul, 2012.
- AĞDEMİR, Sürmeli; “Aile ve Eğitim”, *Aile ve Toplum Dergisi*, C.1(1), 1991, s.11
- AKINTÜRK, Turgut, *Aile Hukuku*, C. 2, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.
- AKTÜRK, Fatma Merve, “Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden(5 Yaş Gurubu)Ebeveynlerin Ana-Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2015.
- ARSEBÜK, Esat, *Medeni Hukuk II, Aile Hukuku I*, Tan Matbaası, Ankara 1940.
- AKTEPE Evrim, ATAY İnci Meltem, “Çocuk Evlilikleri ve Psiko-sosyal Sonuçları” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, C.9(4), Adana, 2017, ss.410-420.
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi(1949); *Bakanlar Komitesi'nin Üye Ülkelere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı(794.oturum)*, STRAZBURG, 2002
- AYDEMİR, Elvan; “Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)*, Ankara, 2011.
- AYDIN, A. Hamdi, “Sosyal Çevre Doğal Çevre İlişkisi Bağlamında Bireyin Doğal Çevreye Etkisi Konusunda Bir Görüş Geliştirme Çabası”, *Yerel Siyaset Dergisi*, C.2 Ankara, 2010, s.273.
- AYDIN, Mustafa, *Kurumlar Sosyolojisi*, Açılım Kitap, Ankara, 2000.
- AYDIN, Mustafa, *Kurumlar Sosyolojisi*, Açılım Kitap, Ankara, 2013.
- AZİZ, Aysel, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Nobel Yayın, Ankara, 2013.
- BACANLI, H; “Eş Tercihleri”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, C.2(15), Ankara, 2001.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, *Aile ve Toplum Dergisi*, Ankara, 2011, ss.7-16.
- BAŞER, Mürüvvet, “Adölesan Cinselliği ve Gebelik” *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Meslek Yüksekokulu Dergisi*, C.4(1), Kayseri, 2000, ss.50-54.
- BİLGİN, Vedat; “Yapısal Özellikleri İtibariyle Ailelerin Görünümü”, *Türkiye'de Aile Yıllığı*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991, ss.117-138.

BİLGİLİ, Ahmet, *Avrupa Topluluğu ile Bütünleşme Sürecinde Türk Aile Yapısı*,(Basılmamış doktora tezi), İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Kararları(1949)*
Birleşmiş Milletler, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi*, 1989

BORAN, Perran; GÖKÇAY, Gülbin; DEVECİOĞLU, Esra; EREN, Tijen, *Çocuk Gelinler*, Marmara Medical Journal, Bolu İl İnsan Hakları Komisyonu, Erken Yaşta Evlilikler Raporu, İstanbul, 2013, ss.58-62.

BUDAK Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayıncılık, Ankara, 2000.

CANATAN Kadir, YILDIRIM Ergün, *Aile Sosyolojisi*, Nadir Kitap, İstanbul, 2013.

CANATAN Kadir: Ergün Yıldırım: *Aile Sosyolojisi*, Nadir Kitap, İstanbul, 2011.

CANEL Azize, *Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Ana Bilim Dalı Eğitim Bilimleri Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2007.

“CEDAW’a Sunulan Ülke Raporu”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2012.

CİN Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974.

CİVELEK Murat, *Alan Sosyoloji*, Süvari Akademi Yayınları, İstanbul, 2013.

CİVELEK Yaprak, KOÇ İsmet, “Türkiye’de İmam Nikahı”, *Hacettepe Üniversitesi E-dergi*, Ankara, 2007, ss.1-14.

ÇAKIR, Hülya; *Sosyo-kültürel Ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Porsaklar Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2013.

ÇAKMAK, Diren; “Türkiye’de Çocuk Gelinler”, *Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara, 2009, ss.1-11.

ÇELİK, Celaleddin; “Neoklasik Din Sosyolojisi: Niklas Luhmann’da Sosyal Sistem Olarak Toplum ve Modern Toplumun Karmaşıklığı Sorunu”, *Bilimname: Düşünce Platformu*, C.2007, S.1, Kayseri, 2007, ss. 163-219

ÇELİK, Özlem, *Ataerki Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

- DEMİR, İsa; “Liberal, Marksist ve Radikal Feminist Söylemler”, *Sosyologos Dergisi*, Konya, 2003, ss.7-10
- DEMİR, Ömer, ACAR, Mustafa; *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul,1993.
- DEMREN Çağdaş; *Toplumsal Cinsiyet Sağlık ve Kadın*, “Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2001, ss.34-44.
- DİKEÇLİGİL Beylü, ÇİĞDEM Ahmet: *Aile Yazıları 1*, Meczup Kitabevi, Ankara, 1991.
- DİKEÇLİGİL Beylü, ÇİĞDEM Ahmet, *Aile Yazıları 4*, Meczup Kitabevi, Ankara, 1991.
- DOĞAN, İsmail; *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, Nadir Kitap, Ankara, 2009.
- DOĞAN, Selen; “Küçük Yaşta Evlilik Büyük Geliyor!”, *Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği Dergisi*, Ankara, 2011, ss.1-94.
- DURAK, Rıdvan, *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Atatürk Üniversitesi Pasinler Meslek Yüksekokulu Yayınları, Erzurum, 2011.
- DÖKMEN, Zehra, *Toplumsal Cinsiyet*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- DURAL Mustafa, ÖĞÜZ Tufan, *Türk Özel Hukuku II. Cilt Kişiler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- DURUTÜRK, Ceyda; *Gelenek, Tüketim Toplumu ve Törenselleşen Tüketim: Türkiye’deki Evlilik Törenleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2007.
- ECEVİT, Yıldız; KARKINER Nadide; *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2011.
- EKEN Huriğül, “Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Konya, 2006, ss.247-279.
- Kongar EMRE, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Babil Kitabevi, Ankara, 1979.
- ENGELS, Frederic, *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, (Çev: Kenan Somer), Ankara, Sol Yayınları, 1990.
- ERDENTUĞ, Aygen: “Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri”, *Aile Yazıları* (Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet, Çiğdem) Meczup Kitabevi, Ankara, 1990.

- ERDENTUĞ, Nermin; “Yeryüzünde İnsan Topluluklarında Başlık Geleneği”, *Aile Yazıları 4*, Simurg Kitabevi, Ankara, 1991.
- EREMREM, Nuray; *Eski Türk Toplumunda Ailenin Yeri ve Önemi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998.
- ERKAN Rüstem, *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Sosyal Yapısı ve Değişme Eğilimleri*, Kalan Yayınları, Ankara, 2005.
- ERSOY, Ersan, “Toplumsal Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın-Erkek Kimliği: Malatya Örneği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19(2), Elazığ, 2009, ss. 209-230.
- EVİRGEN Nilay, *Aile İçi Örüntülerin Çocukların Alguları Açısından İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji(Uygulamalı Psikoloji) (Yüksek Lisans Tezi)Anabilim Dalı, Ankara, 2010.
- GURBETOĞLU, Ali, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2018.
- GÜNİNDİ, ERSÖZ, Aysel; *Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- I. Bulut, *Adölesan Evliliklerinin ve Doğurganlıklarının Sosyoekonomik Belirleyiciler Açısından Yetişkin Evlilikleri ile Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1984.
- İÇLİ, Gönül, *Sosyolojiye Giriş*, Rağbet Yayınevi, Ankara, 2011.
- Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı ile ‘Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Kararları (“CEDAW”, 1979”)
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, *İnsan – Aile - Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990.
- KAPTANOĞLU, ERGÖÇMEN, “Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 2, Ankara, 2012, ss. 128-161.
- KASAPOĞLU, Aytül, KARKINER, Nadide, *Aile Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2011.
- KIRAY, Mübeccel, Belik; “Büyük Kent ve Değişen Aile”, *Türkiye’de Ailenin Değişimi (Der: N. Erder)* Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1984, ss.69-78.

- KIZILÇELİK, Sezgin, *Sosyoloji Teorileri*, Yunus Emre Yayıncılık, Konya, 1994.
- KÖNEZOĞLU, Bilge; *Aile ve Ailenin Korunması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk)Anabilim Dalı, Ankara, 2006.
- Karasar Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 1999.
- KAYTEZ, Nazan, Seçil YÜCELYİĞİT, GÜL KADAN, “Çocuğa Yönelik İstismar ve Çözüm Önerileri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü Dergisi*, Çankırı, 2018, ss.18-24.
- KIR, İbrahim, “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10(36), Kahramanmaraş, 2011, ss.381-404.
- MARSHALL, G., *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- MAYRİNG Philipp, *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*, (Çev: Adnan Gümüş, M. Sezai Durgun), Bilgesu Yayıncılık, Adana, 2000.
- MEB Aile ve Tüketici Hizmetleri, *Aile Yapısı*, Ankara, 2011.
- NEUMAN, W. L; *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*, (Çev: S. Özge), Yayın odası Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- ORÇAN, Mustafa; *Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili*, Harf Eğitim Yayıncılık, Ankara, 2008.
- ÖNER, Seva, YAPICI, Gülçin, “Adolesan Gebeliklere Bakış”, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, C.8(1), Ankara, 2010, ss.30-39.
- ÖRÜNĞ, Sabiha, FEYZİOĞLU, Semiha; “Tek Ebeveynli Aileler”, *Aile ve Toplum Dergisi*, C.7(26), Ankara, 2011, ss.97-110.
- ÖZBAY Ferhunde, “Türkiye’de Aile ve Hane Yapısı: Dün, Bugün, Yarın”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- ÖZCEBE Hilal, “Okullarda Sağlık Hakkı” (Ed. Tüzün), *Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar: Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi*, Yelken Basım, İstanbul, 2009.
- ÖZDEMİR Cevdet, *Fonksiyonalizmden Neofonksiyonalizme: Klasik Teorilerin Yeniden İnşası*, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2000.

- ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, *Evlilik ve Aile Terapisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2000.
- ÖZKALP, Enver, *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2014.
- ÖZKAN, Recep; *Aile ve Ailede Kadının Konumu*, I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
- ÖZSÖZ, Cihat; “Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş”, *Sosyoloji Notları Dergisi*, Ankara, 2008, ss.51-55.
- ÖZTAN, B. *Aile Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- ÖZTÜRK, Y, Melda, “Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası ‘Eski’ Ataerki ’den Ataerki Kapitalizme”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, İzmir, 2012, ss. 72-115.
- “Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu IV. Dünya Kadın Konferansı”, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1995.
- PARSONS, T; *Family Socialization and Interaction Process*, Routledge, 1955.
- POLAT O, TOPUZOĞLU A, Gezer T, *100 soruda CSÜS ve Cinsel İstismar Rehberi*, Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği Yayınları, İstanbul, 2006.
- SARDOĞAN, E, Mehmet, KARAHAN, T, Fikret; “Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı’nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), Ankara, 2005, ss.89-102.
- SLATTERY Martin(Çev. Ümit TATLİCAN, Gülhan DEMİRİZ) *Sosyolojide Temel Fikirler*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- SAYER Handan, *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011.
- SAYIN, Önal; *Aile Sosyolojisi: Ailenin Toplumdaki Yeri*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1990.
- SEVİM, H. Nefin; “Talcott Parsons ve İşlevselci Kuram”, *Sosyoloji Notları Dergisi*, S.3, Ankara, 2007, s.245.
- SEZEN, Lütfi; “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (Şinasi Tekin Özel Sayısı)*, S.27, Erzurum, 2005, ss.185-195.
- ŞENTÜRK Ünal, *Sosyolojik Açından Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi*, Kum Saati Yayınları, Malatya, 2012.
- Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı, ‘Erken Evlilik Üzerine’, Görünüm, 2010.

- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, *Diyarbakır Çocuk Evlilikler Paneli Raporu*, Diyarbakır, 2011.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Aile Yapısı Araştırması*, Ankara, 2006.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Aile Yapısı Araştırması*, Ankara 2010.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Kadının Durumu*, Ankara, 2011.
- TAPLAMACIOĞLU, Mehmet, *Din Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1975.
- TAŞBAŞ, Mustafa, Başar; *Evlenmenin Şartları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, 2010.
- TAŞ, Kemalettin, *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*, Anı Yayınevi, İstanbul, 2011.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), ‘Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor’, Ankara, 2009.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, “Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor”, Ankara, 2011.
- Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW)’ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor İçin STK Gölge Raporu, 2010.
- TEKİN, Ayça, *Sağlık – Hastalık Olgusu ve Toplumsal Kökenleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Isparta, 2007.
- TEKİNAY, S. Selahattin; *Türk Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- TİMUR, Serim: *Türkiye’de Aile Yapısının Belirleyicileri, Türk Toplumunda Kadın*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1979.
- TOPKAYA ZEHİR Ece, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, C.2(2), Ankara, 2005, ss.113-118.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)*, Ankara, 2008.

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı(TAPV), ‘Akraba Evlilikleri’, *Görünüm Dergisi*, 2011.

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı(TAPV), ‘Erken Evlilik Üzerine’, *Görünüm Dergisi*, Ankara, 2010.

CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu ve TCK Kadın Platformu, “Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW)’ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor İçin STK Gölge Raporu”, Ankara, 2010.

UÇAR, Mehmet Ali: *Aile İçi Şiddet ve Ailenin Korunması Yasası*, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2003.

ÜLKEN, Hilmi, Ziya; “Aile”, *Aile Yazıları I*, T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1991.

VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet, *Türk Medeni Hukuku C: II Aile Hukuku Cüz 1*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1960.

YAKIT Eda, COŞKUN Anahit Margirit: “Toplumsal Açından Çocuk Yaşta Evlilikler Gerçeği: Hemşire ve Ebenin Sorumluluğu” *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, C.11(3), İstanbul, 2014, ss.3-10.

YILMAZÇOBAN, A. Muhsin; *Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde PsikoSosyal Özelliklerin Etkisi (Demirci Örneği)*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya, 2008.

YOLDAŞ, Yunus; *İşlevsel-Yapısal Sistem Kuramı*, Roma Yayınları, İstanbul, 2007.

YÖRÜK, Altan; “Feminizm/ler”, *Sosyoloji Notları Dergisi*, Ankara, 2009, ss. 63-86

YUMUŞAK, G. İbrahim; “Kadın Eğitiminin İktisadi Analizi”, *Kocaeli Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Kocaeli, 2009, ss.1-11.

ZEVKLİLER, Aydın, HAVUTÇU, Ayşe; *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*, Kenar Kitabevi, Ankara, 2003.

**SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK FAKTÖRLER ÇERÇEVESİNDE
ERKEN EVLİLİKLER: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ GÖRÜŞME SORULARI**

DEMOĞRAFİK BİLGİLER

Yaşınız:

Doğum Yeriniz:

Eğitim Durumunuz:

Mesleğiniz:

Baba Eğitim Durumu:

Anne Eğitim Durumu:

Baba Meslek/Anne Meslek:

Kardeş Sayısı:

Çocuk Sayınız:

İkamet Edilen Yer(Köy/Şehir):

Aile yapınız (Geleneksel aile \ Çekirdek Aile\ Parçalanmış Aile):

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kaç yaşında evlendiniz?
2. Evlilik türünüz (berdel, akraba evliliği vs.) nedir?
3. Evliliğinize etki eden aile içi durumlar oldu mu? Oldu ise bu durumlar nelerdir? (aile içi şiddet, ebeveyn kaybı, yoksulluk, eğitimsizlik...)
4. Erken evlilik yaptığınız için pişman mısınız?
5. Evlilik kararını kendiniz mi verdiniz?
6. Evlilik kararını kendiniz vermediyseniz; kararınızda anneniz mi babanız mı daha etkili oldu?
7. Evliliğinizle ilgili annenizin tavır ve tutumu nasıldı?
8. Evliliğinizle ilgili babanızın tavır ve tutumu nasıldı?
9. Aileniz tarafından başlık parası alındı mı?
10. Evlendiğiniz kişiyi daha önce tanıyor muydunuz?
11. . Erken yaşta evlenmiş olmasaydınız ileriki yaşlarda yine aynı kişiyle evlenir miydiniz? Neden?
12. Eşinizle aranızda yaş farkı var mı? Var ise sizce bu yaş farkı önemli mi? Sizce bu yaş farkı ne aralıkta olmalı?
13. Eğitim durumunuz nedir?
14. Eğitiminizi yarıda bırakmak zorunda kaldınız mı? Erken yaşta evlenmenizin eğitiminizin yarım kalmasına etki ettiğini düşünüyor musunuz?
15. Fırsatınız olsa eğitiminizi devam ettirmek ister miydiniz?
16. Evlendikten sonra yaşadığınız zorluklar oldu mu? Zorluk yaşadığınız ne tür zorluklar yaşadınız? (sağlık, eğitim, ekonomik vb.)
17. İlk çocuğunuzu kaç yaşında dünyaya getirdiniz? Çocuğunuzu kucağınıza ilk aldığımızda neler hissettiniz?
18. Erken evlilikle ilgili herhangi bir tepki ile karşılaştınız mı?
19. Sizce erken evliliğin sebepleri nelerdir?
20. Hiç çekip gitme düşünceniz oldu mu?
21. Erken yaşta evliliği bir sorun olarak görüyor musunuz? Eğer bir sorun olarak görüyorsanız ne gibi çözüm önerileri sunabilirsiniz?
22. Erken evlilik yapmış biri olarak varsa kızınız ya da kız kardeşiniz için aynı şeyi düşünür müsünüz?
23. Sizce evlilik için en erken yaş kaç olmalıdır?

24. Erken yaşta evlenmenizin beden ve ruh sağlığınız üzerinde yıkıcı etkileri olduğunu düşünüyor musunuz? Eğer yıkıcı etkileri olduğunu düşünüyor iseniz bu etkiler nelerdir?
25. Evlendiğinizde tek mi yaşıyordunuz yoksa eşinizin ailesiyle mi? Eğer eşinizin ailesi ile yaşamak zorunda kaldıysanız bu durumun size olumlu ve olumsuz yansımaları ne şekilde olmuştur?
26. Sizce erken yaşta evlilikler şehirlerde mi daha fazla kırsal alanda mı?
27. Diyelim ki komşunuz kızını küçük yaşta evlendiriyor, bu durumda ne yapardınız?
28. Size yakın olan birinin (kızınızın, kardeşinizin) veya başkasının erken yaşta evlenmesini ister misiniz?
29. Boşanmayı hiç düşündünüz mü? Niçin

ERKEN EVLİLİKLER İLE İLGİLİ ÖNERİLER

1. Evlilik ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
2. Yaşam tatmini, mutluluk, pişmanlıklarınızı anlatabilir misiniz?
3. Erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi için sizce neler yapılabilir?
4. Sizden sonraki kuşakların da sizinle aynı hayatı yaşamalarını ister miydiniz?
Neden

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Yasemin BÜTÜN
Doğum Yeri	Bingöl
Doğum Tarihi	01/01/1990

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	İnönü Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Sosyoloji

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Bingöl Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
Görevi/Pozisyonu	Sosyolog
Tecrübe Süresi	2

İLETİŞİM

Adres	R.T. Erdoğan Mah. Veysel Aksoy Sok. No: 28/1 Bingöl
E-mail	Yasemin1295@gmail.com